

๕

๖

เอกสารประกอบการสอน

วิวัฒนาการภาษาไทย

๗

มัลลิกา มาภา

๘

สาขาวิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

เอกสารประกอบการสอน

วิวัฒนาการภาษาไทย

มัลลิกา มาภา
ศศ.ม. (ภาษาไทย)

สาขาวิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

คำนำ

ภาษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่มนุษย์ใช้ติดต่อสื่อสารกันเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีระบบสมองแตกต่างจากสัตว์ทั่วไปมีความคิดที่ไม่หยุดนิ่ง มีความคิดสร้างสรรค์พัฒนาการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตอยู่เสมอ ภาษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญของมนุษย์จึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงควบคู่กันไปกับสังคมมนุษย์

คำและประโยคในทุกภาษาอาจเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะต่างๆได้ตามความเสื่อม ความเจริญของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติของสังคมไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่สมัยสุโขทัยสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ การเปลี่ยนแปลงทางภาษาค่อยๆเกิดขึ้นและดำเนินไป จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในปัจจัยดังกล่าวของภาษาไทยนั้นอาจเปลี่ยนแปลงได้ทั้งการออกเสียง ระบบเสียง ความหมายของคำ และหน้าที่ของคำในบริบทต่าง ๆ ได้

เอกสารประกอบการสอนรายวิชาวิวัฒนาการภาษาไทยนี้ ผู้เขียนเรียบเรียงขึ้นจากการค้นคว้าเอกสาร ตำรา หนังสือต่าง ๆ เพื่อให้เนื้อหา มีความหลากหลายน่าสนใจ อีกทั้งยังทำให้ผู้สอนและผู้เรียนได้เข้าใจ การเกิดภาษา การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทย ได้ตระหนักและเข้าใจถึงความสำคัญของภาษาไทย อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ซึ่งเราในฐานะที่เกิดเป็นคนไทย ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารควรเล็งเห็นคุณค่า และความสำคัญของการใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง และรักษาให้คงอยู่สืบไป

มัลลิกา มาภา

2559

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ค
แผนบริหารการสอนประจำรายวิชาวิวัฒนาการภาษาไทย	1
บทที่ 1 ธรรมชาติภาษาและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษา	9
ความหมายของวิวัฒนาการทางภาษา	9
ความเปลี่ยนแปลงของภาษา	10
ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษา	10
ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา	12
การเปลี่ยนแปลงภายใน	12
การเปลี่ยนแปลงภายนอก	13
การเปลี่ยนแปลงด้านตัวอักษร	14
คำถามท้ายบท	15
บทที่ 2 การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง	19
การกลมกลืนเสียง	19
การผลักเสียง	20
การสับที่เสียง	20
การลดเสียง	20
การเพิ่มเสียง	21
คำถามท้ายบท	24
บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์	29
ศัพท์สุญ	29
ศัพท์สุญโดยสิ้นเชิง	30
ศัพท์สุญพอสันนิษฐานคำได้	31
ศัพท์สุญไปบางส่วน	31

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การพัฒนาศัพท์โดยวิธีประสมคำ	32
คำถามท้ายบท	35
บทที่ 4 การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย	41
ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ	41
การพิจารณาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย	42
การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย	43
ความหมายแคบเข้า	43
ความหมายกว้างออก	45
ความหมายย้ายที่	45
คำถามท้ายบท	46
บทที่ 5 คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์	51
ลักษณะของการยืมคำ	51
การยืมคำภาษาบาลีและสันสกฤต	52
การสร้างคำตามแบบไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤต	55
การยืมคำภาษาเขมร	59
การสร้างคำแบบไวยากรณ์ภาษาเขมร	65
คำถามท้ายบท	66
บทที่ 6 อักษรไทยและวิวัฒนาการของอักษรไทย	71
อักษรก่อนลายสือไทย	71
อักษรต้นแบบของลายสือไทย	72
ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง	74
อักษรสมัยพญาลีไทย	77
อักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา	79
อักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์และพัฒนาการ	82
พัฒนาการของอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์	84
คำถามท้ายบท	89
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 6.1 ตัวอักษรลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. 1835	76
ภาพที่ 6.2 พยัญชนะและสระอักษรไทยสมัยพญาลิไทย พ.ศ.1900	79
ภาพที่ 6.3 อักษรอริยเกะ ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	84
ภาพที่ 6.4 อักษรและระบบอักษรวิธีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	86
ภาพที่ 6.5 ตัวอย่างอักษรวิธีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม	88

แผนบริหารการสอนประจำวิชา วิวัฒนาการภาษาไทย

รหัสวิชา TH02101

3 (3-0-6)

รายวิชา วิวัฒนาการภาษาไทย

(Development of Thai Language)

คำอธิบายรายวิชา

วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ทั่วไป

- เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยด้านหน่วยเสียง คำศัพท์ความหมาย และตัวอักษร
- เพื่อให้ นักศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความแตกต่างของภาษาแต่ละสมัย ได้แก่ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- เพื่อให้ นักศึกษาเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนเกี่ยวกับวิวัฒนาการของภาษาไทย และตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยอันเป็นภาษาประจำชาติ

เนื้อหา

บทที่ 1	วิวัฒนาการทางภาษาและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของภาษา	6 ชั่วโมง
	ความหมายของวิวัฒนาการทางภาษา	
	ความเปลี่ยนแปลงของภาษา	
	ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา	
	การเปลี่ยนแปลงภายใน	
	การเปลี่ยนแปลงภายนอก	
	สรุป	
	แบบฝึกหัด	
	เอกสารอ้างอิง	
บทที่ 2	การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง	6 ชั่วโมง
	การกลมกลืนเสียง	
	การผลักเสียง	
	การสับที่ของเสียง	
	การลดเสียง	
	การเพิ่มเสียง	
	สรุป	
	แบบฝึกหัด	
	เอกสารอ้างอิง	
บทที่ 3	การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์	6 ชั่วโมง
	การสูญศัพท์	
	ศัพท์สูญโดยสิ้นเชิง	
	ศัพท์สูญไปบางส่วน	
	ศัพท์สูญพอสันนิษฐานได้	
	การเพิ่มศัพท์	
	การสร้างคำศัพท์ขึ้นใช้ด้วยวิธีการประสมคำ	
	สรุป	
	แบบฝึกหัด	
	เอกสารอ้างอิง	

บทที่ 4 การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย	6 ชั่วโมง
ความหมายแคบเข้า	
ความหมายกว้างออก	
ความหมายย้ายที่	
สรุป	
แบบฝึกหัด	
เอกสารอ้างอิง	
บทที่ 5 คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์	9 ชั่วโมง
คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต	
การสร้างคำตามแบบไวยากรณ์บาลีและสันสกฤต	
คำยืมภาษาเขมร	
การสร้างคำตามแบบไวยากรณ์เขมร	
สรุป	
แบบฝึกหัด	
เอกสารอ้างอิง	
บทที่ 6 อักษรไทยและวิวัฒนาการของอักษรไทย	12 ชั่วโมง
อักษรในประเทศไทยก่อนสมัยสุโขทัย	
อักษรต้นแบบของลายสือไทย	
ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง	
อักษรไทยสมัยพญาลีไทย	
อักษรไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา	
อักษรไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์	
อักษรเฉพาะแบบ	
สรุป	
แบบฝึกหัด	
เอกสารอ้างอิง	

วิธีสอนและกิจกรรม

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอน วิชาวิวัฒนาการภาษาไทย
2. ผู้สอนบรรยายเนื้อหาในชั้นเรียน
3. ศึกษาคำศัพท์ปัจจุบัน เอกสารสมัยโบราณ เช่น ศิลาจารึก ศึกษาอักษรสมัยโบราณ และวิเคราะห์ตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษา
4. แบ่งกลุ่มศึกษาเนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักศึกษาเรียนรู้ ร่วมกันรู้จักการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการทำกิจกรรม
5. ร่วมอภิปรายเนื้อหาและทำแบบฝึกหัดในชั้นเรียน
6. มอบหมายให้ไปศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม เพื่อทบทวนและพัฒนาความรู้ให้มากขึ้น
7. มอบหมายแบบฝึกหัดเป็นการบ้าน
8. ผู้สอนสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทย
2. บัตรตัวอักษรสมัยสุโขทัย อยุรยา รัตนโกสินทร์ตอนต้น
3. ผังวิวัฒนาการอักษรไทย
4. เครื่องฉายแผ่นทึบ
5. คอมพิวเตอร์ , power point
6. ตัวอย่าง Mind Map เรื่องวิวัฒนาการอักษรไทย
7. แอปพลิเคชันพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554
8. แบบฝึกหัด
9. ใบความรู้

การวัดผลและการประเมินผล

การวัดผล

1. คะแนนระหว่างภาคเรียน	70%
1.1 แบบฝึกหัด	15%
1.2 รายงาน/ชิ้นงาน	25%
1.3 กิจกรรมในชั้นเรียน	10%
1.4 สอบกลางภาค	20%
2. คะแนนสอบปลายภาคเรียน	30%

การประเมินผล

ระดับผลการเรียน	A	คะแนนระหว่าง	80 – 100
ระดับผลการเรียน	B+	คะแนนระหว่าง	75 – 79
ระดับผลการเรียน	B	คะแนนระหว่าง	70 – 74
ระดับผลการเรียน	C+	คะแนนระหว่าง	65 – 69
ระดับผลการเรียน	C	คะแนนระหว่าง	60 – 64
ระดับผลการเรียน	D+	คะแนนระหว่าง	55 – 59
ระดับผลการเรียน	D	คะแนนระหว่าง	50 – 54
ระดับผลการเรียน	F	คะแนนระหว่าง	0 – 49

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1

เรื่อง วิวัฒนาการทางภาษาและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษา

หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของวิวัฒนาการทางภาษา
2. ความเปลี่ยนแปลงของภาษา
3. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา
  - 3.1 การเปลี่ยนแปลงภายใน
  - 3.2 การเปลี่ยนแปลงภายนอก
4. สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. อธิบายความหมายของวิวัฒนาการภาษาไทยได้
2. อธิบายธรรมชาติของภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงได้
3. อธิบายทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษาทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. ผู้สอนบรรยายเนื้อหาบทที่ 1 จากเอกสาร และ power point
2. ยกตัวอย่างคำ ประโยคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปราย และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
4. นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทย บทที่ 1
2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. คอมพิวเตอร์ , power point เรื่อง ความหมายวิวัฒนาการภาษาไทย ความเปลี่ยนแปลงภาษา และทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษา
4. แบบฝึกหัด

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจสอบแบบฝึกหัดท้ายบท

บทที่ 1

วิวัฒนาการทางภาษาและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษา

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่ว่าจะกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ และการอยู่รวมกันเช่นนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องติดต่อสัมพันธ์กัน มนุษย์มีความสามารถ มีสมองที่ฉลาดกว่าสัตว์ทั่วไป ดังนั้นเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มมนุษย์จึงคิดหาวิธีการสนทนาหรือสร้างรหัสเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันและกันของคนในกลุ่ม และมีการปรับเปลี่ยนเรื่อยมา เริ่มตั้งแต่การสื่อสารโดยใช้การเลียนเสียงสัตว์จนกระทั่งเป็นภาษาพูด แต่แม้ว่าจะมีการสร้างรหัสหรือภาษาขึ้นมา ก็เชื่อว่าทุกที่จะใช้ภาษาพูดเหมือนกัน ด้วยความเป็นกลุ่ม หรือถิ่นที่อยู่ต่างกัน ดังนั้นก็ย่อมเกิดการสร้างภาษาพูดที่แตกต่างกันด้วย ภาษาพูดดังกล่าวอาจมีมาตั้งแต่ปัจจุบัน หรืออาจสูญหายไปตามกาลเวลา ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับช่วงเวลา และผู้ใช้ภาษานั้น ๆ หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงคนในปัจจุบัน คงจะใช้การเลียนเสียงสัตว์สื่อสารกันเช่นอดีตที่ผ่านมา

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะเห็นได้ว่าภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเฉพาะภาษาที่มนุษย์ยังใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารความเข้าใจกันและกันในสังคมหนึ่ง ๆ

ความหมายของวิวัฒนาการทางภาษา

ราชบัณฑิตยสถาน (2556 : 1124) ได้ให้ความหมายของ “วิวัฒนาการ” ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือคลี่คลายไปสู่ภาวะที่ดีขึ้น

ธวัช ปุณโณทก (2553 : 11-15) ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงภาษาหรือวิวัฒนาการภาษาไว้ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสารซึ่งกันและกัน ฉะนั้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่ว่าภาษาใด และภาษาที่ใช้สื่อสารกันจะมีการเปลี่ยนแปลงมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการใช้สื่อสารว่าสื่อสารบ่อยครั้งเพียงใด นอกจากนี้การรับวัฒนธรรม ศาสนา หรือมีอาณาเขตติดต่อกันก็ย่อมทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากการปนภาษาได้

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภาษาทุกภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอซึ่งเป็นธรรมชาติของภาษาที่ใช้พูดกันในชีวิตประจำวันหรือเรียกว่า ภาษาที่ยังไม่ตาย อาทิ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น ส่วนภาษาที่ไม่มีใครใช้พูดกันในชีวิตประจำวันหรือเรียกว่า ภาษาที่ตายแล้ว ย่อมไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น อาทิ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต โดยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของภาษา จะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ ในลักษณะ วิวัฒนาการ (Evolution) ซึ่งหมายถึงบางส่วนของภาษามีลักษณะคงที่โดยไม่เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่บางส่วนของภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เช่น คำว่า แพ้ ในสมัยสุโขทัย หมายถึง ชนะ ซึ่งในปัจจุบันหมายถึง สู้อันได้ ทนไม่ได้ ตรงข้ามกับชนะ เป็นต้น

ความเปลี่ยนแปลงของภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารกัน สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง เพราะมนุษย์มีสมองมีปัญญาที่จะคิดสร้างสรรค์พัฒนาเปลี่ยนแปลงชีวิตและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น อยู่เสมอ ภาษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญของมนุษย์จึงอาจเปลี่ยนแปลงควบคู่ไปกับสังคมมนุษย์ คำและประโยคในทุกภาษาอาจเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือหดหายไปพร้อม ๆ กับความเปลี่ยนแปลง ความเจริญ และความเสื่อมของสังคมมนุษย์ ภาษา มักจะเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย ภาษาไทยสมัยสุโขทัย ไม่เหมือนกับภาษาไทยสมัยอยุธยาทั้งหมด ภาษาไทยสมัยอยุธยาไม่เหมือนภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ แต่ก็เชื่อว่าแตกต่างไปเสียทีเดียวความเปลี่ยนแปลงทางภาษาจะค่อย ๆ เกิดขึ้น และดำเนินไป หรืออาจจะเปลี่ยนเมื่อใด ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับภาษานอกจะเกิดจาก ปัจจัยในตัวภาษาแล้ว ยังอาจเกิดจากปัจจัยภายนอก คือ อิทธิพลของภาษาอื่นอีกด้วย ภาษา อาจเปลี่ยนแปลงได้ทั้งในด้านการออกเสียง ระบบเสียง ความหมายของคำ และหน้าที่ของคำใน บริบทต่าง ๆ (กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2554 : 4)

วิวัฒนาการหรือความเปลี่ยนแปลงภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ ซึ่งเกิดกับ ภาษาที่ยังไม่ตาย เพราะมนุษย์ยังใช้ภาษานั้น ๆ ในการสื่อสารกัน ภาษาจะเสื่อมสูญไปหรือจะพัฒนา ได้นั้น ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลง ความเจริญด้านต่าง ๆ ของแต่ละยุคสมัย ซึ่งการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวนี้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปทั้งปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก ของภาษานั้นเอง

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษา

ปราณี กุลละวณิช (2548 : 380-381 อ้างถึงใน ญัฐวรรณ ชังใจ, 2555: 22-24) ได้เสนอ แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาสรุปได้ดังนี้

1. ความแตกต่างของภาษาที่มีอยู่ในสังคม

ความแตกต่างของภาษาที่มีอยู่ในชุมชนเดียวกันมีความแตกต่างกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ การศึกษา เป็นต้น

2. สภาพทางจิตวิทยาของผู้พูดภาษา

สังคมประกอบด้วยชนชั้นหลายชนชั้น ผู้ที่อยู่ในชนชั้นต่าง ๆ กันบางชนชั้นต้องการ ยกระดับตนเองนำไปสู่ชั้นที่สูงกว่า หรือบางชนชั้นก็พอใจในชนชั้นของตนเอง ลักษณะความต้องการ เปลี่ยนแปลงนี้เป็นสภาพทางจิตวิทยา ซึ่งจะแสดงออกในการใช้ภาษา เช่น ความนิยมในการใช้เสียง บางเสียงเพื่อแสดงว่าตน อยู่ในกลุ่มคนที่ตนนิยมหรือการขัดขืนไม่ยอมออกเสียงบางเสียงตามคน ส่วนมากในสังคมเพื่อรักษาศักดิ์ศรีชนชั้นของตน

3. ลักษณะการออกเสียงของผู้พูดภาษา

ในการพูดนั้นผู้พูดภาษาไม่ได้ออกเสียงชัดเจนทุกพยางค์ทุกคำ บางครั้งก็พูดย่นย่อ ลดพยางค์ลงเช่น มหาวิทยาลัย เป็น มหา'ลัย เป็นต้น บางครั้งเมื่อเทียบกับพยัญชนะเดี่ยว

แล้วเสียงพยัญชนะควบกล้ำ ก็ออกเสียงยากกว่า ผู้พูดจึงไม่ออกเสียงพยัญชนะเสียงที่ 2 ในพยัญชนะควบกล้ำ เช่น ปลา ออกเสียงเป็น ปา ทั้งนี้ในการออกเสียงไม่ชัดเจนของคำควบกล้ำไม่ได้เป็นปัญหาในการฟังมากนัก เพราะความหมายของคำว่า ปลา ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคำออกเสียงคำควบกล้ำที่ถูกต้องเท่านั้น แต่ต้องขึ้นอยู่กับบริบทด้วย ด้วยเหตุนี้ ผู้พูดจึงไม่จำเป็นต้องออกเสียงชัดเจนทุกครั้ง จึงเป็นผลทำให้ ผู้พูดขาดความระมัดระวังในการออกเสียงอันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

4. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการนับว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย คือ วัตถุอย่างหนึ่งอาจมีการดัดแปลงไปตามความเจริญทางวิทยาการ ในขณะที่คำที่ใช้แทนวัตถุนั้นไม่เปลี่ยน ดังนั้นในเวลาที่แตกต่างกัน คำคำเดียวกันแทนของสองสิ่งที่ไม่เหมือนกันหรืออาจพูดได้ว่า ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไป เช่น สมัยที่ยังไม่มีน้ำอัดลม คำว่า “น้ำ” หมายถึง น้ำดื่มตามธรรมชาติ แต่ปัจจุบันหมายรวมถึง น้ำอัดลมก็ได้ เช่นประโยคที่ว่า “จะเติมน้ำอะไรครับ”

5. คุณสมบัติของภาษา

นักภาษาศาสตร์โครงสร้างพูดถึงคุณสมบัติของภาษาอย่างหนึ่ง คือ ความสมมาตรในภาษา ซึ่งระบบเสียงในภาษาจะแสดงลักษณะนี้โดยทั่วไป เช่น ถ้ามีเสียงสระหน้าก็มีเสียงสระหลังคู่กันไป ถ้ามีเสียงสูงก็มักจะมีเสียงต่ำ ดังนั้นเมื่อเกิดมีการเปลี่ยนแปลงที่มีผลทำให้เกิดลักษณะไม่สมมาตรในภาษา จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้เกิดผลในลักษณะสมมาตรขึ้นใหม่

นอกจากในเรื่องคุณสมบัติความสมมาตร ภาษายังมีลักษณะความประหยัดด้วย กล่าวคือ โดยทั่วไปภาษาจะไม่อนุญาตให้มี 2 รูป ที่มีความหมายเหมือนกันทุกประการ เมื่อมีการยืมคำเข้ามาในภาษาและคำคำนั้นมีความหมายเหมือนกับคำที่มีอยู่เดิมหรือคำที่ยืมเข้ามาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย เพื่อให้คงอยู่ในภาษาได้ทั้งคู่ เช่น คำว่า “อย่าง” ซึ่งแต่เดิมมีความหมายว่า เดิน ได้เปลี่ยนมามีความหมายว่า “เคลื่อนเข้าสู่ และใช้กับเวลา เช่น อย่างเข้าสู่ปีที่ 9” ความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปของคำว่า อย่าง ในภาษาไทยมาตรฐานนี้น่าจะเกิดขึ้นเมื่อมีการยืมคำว่า “เดิน” ซึ่งมาจากภาษาเขมรเข้ามาใช้นั่นเอง

6. การเปลี่ยนแปลงภาษาเนื่องจากการยืมคำภาษาต่างประเทศ

นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องคำยืม เห็นว่า คำยืมภาษาต่างประเทศที่เข้ามาใช้สื่อสารร่วมกันในภาษาไทย สามารถทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงได้มากทั้งด้านเสียง คำ และโครงสร้างประโยค เราจึงสามารถสรุปได้ว่า การยืมเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไป

7. ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงเพราะภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะการออกเสียงเช่น ภาษาไทยถิ่นใต้ มีภูมิศาสตร์อยู่ใกล้ทะเล ลมแรง ฝนตกชุก ฉะนั้นจำเป็นจะต้องเปล่งเสียงแข่งกับลมและฝน จึงนิยมออกเสียงสั้นและจะเน้นพยางค์หลังให้ชัดเจน จึงมักเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงสูง เช่น ตลาด ออกเสียงเป็น ล้าด ถนน ออกเสียงเป็น น่น เป็นต้น

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาษาข้างต้นมีปัจจัยหลายด้านที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งปัจจัยภายใน เช่นสภาพทางจิตวิทยาของผู้พูด ลักษณะการออกเสียงของผู้พูดภาษา เป็นต้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเกิดจากตัวผู้ใช้ภาษาเอง ส่วนปัจจัยภายนอกที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง เช่น การยืมภาษาต่างประเทศ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวเป็นบริบทแวดล้อมที่ทำให้ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลง

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา

ธวัช ปุณโณทก (2553: 17-22) ได้อธิบายถึงทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา (Rule of Language Change) ตามทฤษฎีของนักภาษาศาสตร์ไว้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงภายใน (Internal Change)

การเปลี่ยนแปลงภายใน หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง หน่วยคำ หน่วยเสียงของภาษานั้น ๆ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติและอิทธิพลของภาษานั้น ๆ ไม่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นเข้ามาปะปน การเปลี่ยนแปลงภายในของภาษาทั่วไปมี 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียง (Sound Change) คือการเปลี่ยนแปลงหน่วยเสียงของคำให้ต่างไปจากเดิมโดยเจตนา หรือไม่เจตนาก็ตาม เป็นผลให้คำคำนั้นออกเสียงเพี้ยนไปต่างไปจากเสียงเดิมหลายกรณี เช่น

- 1.1.1 การลดเสียง หรือเสียงกร่อน หรือเสียงหาย
- 1.1.2 การเพิ่มเสียง
- 1.1.3 การสับเสียง
- 1.1.4 การชดเชยเสียง

การเพิ่มเสียงและการลดเสียง จะพิจารณาถึงหน่วยเสียง สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ ที่หายไปหรือเพิ่มขึ้น หรือเปลี่ยนแปลงเป็นหน่วยเสียงอื่น ๆ เช่น เสียง /ญ/ นาสิก เหมือนชาวอีสาน ชาวเหนือออกเสียงคำว่า /ญา/ /แม่ญิง/ ซึ่งยังคงเสียง /ญ/ นาสิกไว้ แต่คนไทยภาคกลางออกเสียงเป็นเสียงเดียวกับ /ย/

1.2 การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ (Vocabulary Change) คือหน่วยคำที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมีความหมายเปลี่ยนไป หรือมีคำอื่นมาใช้แทนที่ความหมายบางส่วนหรือแทนที่ความหมายจนหมดคำเหล่านั้นจะเลิกใช้ไปในที่สุด เช่น

คำว่า “พี” (หมายถึงอ้วน) ปัจจุบันมีคำว่า “อ้วน” มาแทนที่ความหมาย จนคำว่า พี ไม่มีใครใช้พูดจากัน นอกจากใช้เป็นคำซ้อนว่า “อ้วนพี” แต่หากพิจารณาคำในสมัยสุโขทัย พบว่าในไตรภูมิพระร่วงได้กล่าวถึงผู้คนใน อุตตรกฐทวีป ว่า “...บ่มีพี บ่มีพอม” แสดงว่าในสมัยสุโขทัยใช้คำว่า พี และเมื่อพิจารณาภาษาไทยถิ่นทั้งภาคเหนือ อีสาน และภาคใต้ พบว่าทั้ง 3 ภาค ยังใช้คำว่า พี ไม่นิยมใช้คำว่า อ้วน

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย (Semantic Change) คือ ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไป แต่เสียงของคำยังคงเดิม การเปลี่ยนแปลงความหมายนี้ไม่มีการผูกพันกับเสียง นั่นคือ เสียงคงที่แต่ความหมายเปลี่ยนไป โดยทั่วไปนักภาษาศาสตร์จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมาย 3 ลักษณะ ดังนี้

1.3.1 ความหมายแคบเข้า

1.3.2 ความหมายกว้างออก

1.3.3 ความหมายย้ายที่

2. การเปลี่ยนแปลงภายนอก (External Change)

คือการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นที่มีความสัมพันธ์สืบทอดวัฒนธรรมกันมาแต่สมัยโบราณ ภาษาที่มีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาแต่สมัยอดีต ได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤต และภาษาเขมร ส่วนในปัจจุบันภาษาอังกฤษมีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาก เพราะชาติตะวันตกมีความเจริญด้านวิทยาศาสตร์ ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา และด้านวิทยาการสมัยใหม่ นักวิชาการที่ศึกษาวิทยาการจากตะวันตกจึงมักนำคำภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ปะปนกับภาษาไทย ทั้งคำศัพท์ทางวิชาการและศัพท์ทั่วไป นอกจากนี้คนไทยรุ่นใหม่มักพูดภาษาอังกฤษปนกับภาษาไทย อันเป็นสาเหตุให้มีคำภาษาอังกฤษเข้ามาปะปนมากขึ้น เช่น อีเมล อินเทอร์เน็ต ดิจิทัล ฯลฯ

การที่ภาษาต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลต่อภาษาไทย อันเป็นผลให้ภาษาไทยเปลี่ยนแปลงทั้งคำศัพท์ และไวยากรณ์ นักภาษาศาสตร์เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งจะสรุปกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายนอกได้ดังนี้

2.1 การยืมคำ คือการนำคำภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย โดยปรับเสียงให้เหมาะสมกับภาษาไทยบ้างเปลี่ยนแปลงความหมายบ้าง คำยืมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาษาไทย ได้แก่

2.1.1 คำภาษาบาลี และภาษาสันสกฤต

2.1.2 คำภาษาเขมร

2.1.3 คำภาษาอังกฤษ

2.1.4 คำภาษาจีน

2.1.5 คำภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาชวามลาญ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาโปรตุเกส เป็นต้น

ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับภาษาบาลี สันสกฤต และเขมร เพราะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาษาไทยมากที่สุดทั้งวงศัพท์และไวยากรณ์

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2526 :130-133) ลักษณะการยืมคำภาษาหนึ่งในอีกภาษาหนึ่งอาจทำได้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การทับศัพท์ หมายถึง การนำคำจากอีกภาษาหนึ่งไปใช้ในอีกภาษาหนึ่งโดยตรง โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปใด ๆ เช่น โตะ กวยจั๊บ เทนนิส (Tennis) ทัวร์ (Tour) เป็นต้น

2. การแปลศัพท์คำเดิม หมายถึง การยืมความหมายของอีกภาษาหนึ่งมาใช้ โดยแปลความหมายของศัพท์ชนิดคำต่อคำ เช่น Back sheep แปลเป็น แกะดำ

Movie star แปลเป็น ดาราภาพยนตร์ เป็นต้น

3. การยืมความหมาย หมายถึง การยืมความหมายซึ่งไม่มีใช้ในภาษาไทยมาแต่เดิม และสร้างคำขึ้นมาใหม่เพื่อใช้ให้เข้ากับความหมายที่ยืมเข้ามา โดยมักเป็นศัพท์ในวงวิชาการต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความรู้จากต่างประเทศ เช่น

วิจัย ยืมความหมายมาจากคำว่า Research

รายงาน ยืมความหมายมาจากคำว่า Report

2.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านไวยากรณ์ (Grammar Change) คือการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างของภาษาไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงระบบการสร้างคำ นั่นคือ คำยืมภาษาต่างประเทศที่เข้ามามีอิทธิพลต่อระเบียบไวยากรณ์ ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาอังกฤษ ซึ่งคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตนั้นได้นำวิธีการสร้างคำมาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทยด้วย คือ คำสมาส และ การสนธิ ส่วนคำยืมภาษาเขมรนั้นก็ได้นำวิธีการสร้างคำแบบภาษาเขมรเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทย เรียกว่า คำแผลง

3. การเปลี่ยนแปลงด้านตัวอักษร (Palaeographic Change)

อักษรไทย เป็นหัวข้อหนึ่งในการศึกษาเรื่องวิวัฒนาการของภาษาไทย แต่นักภาษาศาสตร์จะไม่ให้ความสำคัญเรื่องตัวอักษรเหมือนกับภาษาพูด เพราะเห็นว่าตัวอักษรของชาติต่าง ๆ นั้นผันเสียงได้ไม่ตรงกับเสียงพูด จึงคิดสัญลักษณ์แทนเสียงพูดขึ้นมาใหม่ เรียกว่า “สัทอักษร” และเห็นว่ามีประสิทธิภาพในการจดบันทึกเสียงพูดได้ดีที่สุด

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องวิวัฒนาการของภาษาไทยตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาดังกล่าวข้างต้นไม่ได้ครอบคลุมถึงวิวัฒนาการของภาษาไทยโดยรวมถ้าไม่ได้กล่าวถึงเรื่องวิวัฒนาการอักษรไทย เพราะภาษาพูดและภาษาเขียน (ในที่นี้หมายถึง ตัวอักษร) ของไทยนั้นได้มีพัฒนาการควบคู่กันเสมอมาทุกยุคทุกสมัย อีกประการหนึ่ง ตัวอักษรคือลายเส้นขีดเขียนเป็นรูปสัญลักษณ์ใช้สื่อความหมายแทนเสียงพูด ซึ่งคนในสังคมนั้นย่อมรับและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ตรงกัน ฉะนั้นภาษาพูดและภาษาเขียนของไทยจึงมีวิวัฒนาการเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน

สรุป

การเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการภาษาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของภาษา โดยเฉพาะภาษาพูดที่ใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งภาษาดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงมากบ้างน้อยบ้างขึ้นอยู่กับปัจจัยภายใน เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง ด้านคำ ด้านความหมาย เป็นต้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงภายในแล้ว ยังมีการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เช่น ด้านภูมิศาสตร์ ด้านศาสนา ด้านเทคโนโลยี เป็นต้น ซึ่งปัจจัยนี้ทำให้เกิดการยืมภาษาขึ้นนั่นเอง

การศึกษารูปการเปลี่ยนแปลงภาษานั้น หากผู้ศึกษาต้องการศึกษาเปรียบเทียบกับอดีตคงเป็นไปได้ที่จะได้ศึกษาจากเสียงพูด เพราะไม่มีหลักฐานใดที่จะสืบสาวได้เลย ดังนั้นการศึกษาดังกล่าวจึงต้องอาศัยการศึกษาด้านอักษรควบคู่ไปด้วย ดังเช่นการศึกษาภาษาไทย เป็นต้น

แบบฝึกหัด

1. วิวัฒนาการ หมายถึงอะไร
2. เพราะเหตุใดบางภาษาจึงมีการเปลี่ยนแปลง และบางภาษาไม่มีการเปลี่ยนแปลง
จงอธิบาย
3. ขบวนการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกของภาษาเกิดจากสาเหตุใด
4. จงบอกข้อแตกต่างระหว่างการเปลี่ยนแปลงภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัย
ภายนอก
5. นอกจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัย
ภายนอกแล้วเพราะเหตุใดจึงต้องวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านอักษร
6. ภาษาไทย เป็นภาษาที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพราะเหตุใด อธิบาย
7. ผู้ (ผู้ชาย) แต่งหญิง อัลไร ศัพท์วัยรุ่นดังกล่าวมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางภาษา
หรือไม่ อย่างไร
8. จงยกตัวอย่างคำศัพท์ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียง พร้อมอธิบายลักษณะ
การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง
9. จงยกตัวอย่างคำศัพท์ที่ใช้ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย
10. ภาษาในสื่อสังคมออนไลน์มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา นาคสกุล และคณะ. (2554). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม1**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สถาบันภาษาไทย.
- ณัฐวรรณ ชั่งใจ. (2555). **วิวัฒนาการของภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธวัช ปุณโณทก. (2553). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**. กรุงเทพฯ: นานมี.
- วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ วิวัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2 เรื่อง การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง

หัวข้อเนื้อหา

1. การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านเสียง
  - 1.1 การเปลี่ยนแปลงเสียงในบางคำ เช่น
    - 1.1.1 การลดเสียงหรือเสียงหาย
    - 1.1.2 การสับที่ของเสียง
    - 1.1.3 การเพิ่มเสียง
    - 1.1.4 การกร่อนเสียง
    - 1.1.5 การเพิ่มเสียง
  - 1.2 การเปลี่ยนแปลงตามลักษณะของหน่วยเสียงในภาษาไทย ได้แก่
    - 1.2.1 การเปลี่ยนแปลงด้านหน่วยเสียงพยัญชนะ
    - 1.2.2 การเปลี่ยนแปลงด้านหน่วยเสียงสระ
    - 1.2.3 การเปลี่ยนแปลงด้านหน่วยเสียงวรรณยุกต์
- 2.สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. อธิบายทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเสียงในภาษาไทยได้
2. อธิบายวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงในภาษาไทยได้
3. วิเคราะห์คำภาษาไทยสมัยต่างๆที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยายเนื้อหาจากเอกสาร และ power point เรื่อง การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านเสียง
2. นักเรียนสรุปเนื้อหา อภิปราย และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักเรียนทำแบบฝึกหัดท้ายบทที่ 2
4. นักเรียนวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงจากหลักศิลาจารึกสมัยสุโขทัยที่กำหนดให้
5. ให้นักศึกษาทำ mind mapping เรื่อง การเปลี่ยนแปลงภาษาไทยด้านเสียง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทยบทที่ 2

2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. แบบฝึกหัด
4. Power point เรื่อง การเปลี่ยนแปลงเสียง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านหน่วยเสียง และการเปลี่ยนแปลงเสียงในบางคำ

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจแบบฝึกหัดท้ายบท

บทที่ 2

การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง

ความหมายการเปลี่ยนแปลงเสียง

การเปลี่ยนแปลงเสียง คือการเปลี่ยนแปลงของคำในภาษา อันเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของภาษา และมักจะเป็นไปเองตามธรรมชาติของภาษา กล่าวคือ ไม่มีผู้ใดตั้งใจเปลี่ยน แต่เมื่อใช้คำไปนานๆ คำนั้นๆ จะเกิดปรากฏการณ์อย่างหนึ่งคือ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มากบ้างน้อยบ้างและการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นกระบวนการต่อเนื่องอย่างมีกฎเกณฑ์ กล่าวคือลักษณะการเปลี่ยนแปลงนั้นจะอธิบายได้ตามกฎเกณฑ์ของภาษาโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำ ซึ่งจะอธิบายได้ตามลักษณะของการเกิดของเสียงและการเปลี่ยนแปลงไปตามฐานกรณ์ของเสียงสระ หรือเสียงพยัญชนะนั้นๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้นักภาษาศาสตร์ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ คือมีเหตุผล มีกระบวนการซึ่งสามารถจะอธิบายได้ เช่น คำว่า ตกใจ ตึกแตก หกล้ม เมื่อเราใช้พูดกันโดนไม่ระมัดระวัง กล่าวคือ ออกเสียงไปตามสะดวก จะพบว่าส่วนใหญ่แล้วมักจะมีเสียง กะ แทรกอยู่กลางคำ เป็น ตกกะใจ ตึกกะแตก หกกะล้ม เป็นต้น หรือคำบางพวกเมื่อเราใช้พูดกันเพื่อสื่อสารความหมาย แต่มีได้เน้นเสียงให้ชัดถ้อยชัดคำ บางครั้งเสียงของคำบางส่วนจะหายไป โดยไม่ได้ตั้งใจ เช่น ถืด ซีก อันไร อันหนึ่ง เมื่อออกเสียงโดยไม่ระมัดระวัง เสียงของคำบางส่วนจะหายไปเป็น เถอะ ซี่ อะไร อนึ่ง เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้จะเห็นได้ว่าเสียงของคำหายไปและเสียงของคำเพิ่มขึ้นก็มี (ตามตัวอย่างข้างต้น)

ถ้าเราศึกษาคำในภาษาไทยแล้วจะพบว่า มีคำอยู่จำนวนมากที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของคำ และการเปลี่ยนแปลงนี้มีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน ครั้นเรานำคำที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงมาศึกษาดูขั้นตอนและลักษณะของการเปลี่ยนแปลงแล้ว จะพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงอยู่หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การเพิ่มเสียง การลดเสียง (เสียงหาย) การสับเสียง การกลมกลืนเสียง ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำในภาษาไทยเหล่านี้ ถ้านำมาวิเคราะห์ ดูกระบวนการเปลี่ยนแปลง และขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงแล้วเราจะสามารถอธิบายได้ตามลักษณะการเกิดเสียง (ฐานกรณ์)(ธวัช ปุณโณทก, 2553 : 23)

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเสียง

ณัฐวรรณ ชั่งใจ (2555 : 79-85) ได้กล่าวถึงขบวนการเปลี่ยนแปลงภาษาด้านเสียงในภาษาไทย มีหลายลักษณะ ดังนี้

1. การกลมกลืนเสียง

การกลมกลืนเสียงคือ การที่เสียงเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมหรือไปตามเสียงข้างเคียง หลังจากการเปลี่ยนแปลงเสียงที่เปลี่ยนไปจะมีความคล้ายคลึงกับเสียงข้างเคียงในบางกรณีก็เหมือนกันถ้าเปลี่ยนไปแล้วคล้ายคลึงกันก็เรียกว่าการกลมกลืนละม้าย ถ้าเปลี่ยนไปแล้วเสียงที่เปลี่ยนเหมือนกับเสียงข้างเคียงทุกประการ

เรียกว่า การกลมกลืนสมบูรณ์ เช่น กันไทร เปลี่ยนเสียงเป็น กรรไกร (เป็นขบวนการที่แพร่หลายมากกว่าขบวนการทางเสียงด้านอื่น ๆ)

2. การผลักเสียง

เป็นขบวนการเปลี่ยนแปลงเสียงที่ตรงข้ามกันกับการกลมกลืนเสียง กล่าวคือ หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงแล้ว เสียงที่เปลี่ยนไปจะเหมือนกับเสียงข้างเคียงน้อยลงหรือกลายเป็นเสียงที่ต่างออกไปจากเสียงใกล้เคียง การเปลี่ยนแปลงเสียงชนิดนี้ไม่เกิดแพร่หลายเหมือนกับการกลมกลืนเสียง และลักษณะอีกอย่างหนึ่งของการผลักเสียงที่ต่างจากการกลมกลืนเสียง คือ มีเสียงบางชนิดเท่านั้นที่เกิดการผลักเสียงได้ เช่น เสียงเหลว เสียงนาสิก และเสียงประเภที่เกี่ยวข้อกับเส้นเสียงทั้งหลาย เช่น เสียงช่องคอ เสียงลม

3. การสับที่เสียง

การเปลี่ยนแปลงของเสียงในคำ บางครั้งก็เกิดขึ้นโดยเสียงในคำสับเปลี่ยนตำแหน่งกัน การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้อาจเกิดเฉพาะกับคำบางกลุ่ม แต่ในบางภาษาก็เป็นการเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งภาษา หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่มีเสียง 2 เสียงชนิดใดชนิดหนึ่งเกิดร่วมกันในคำ ๆ เดียวจะเกิดการสับที่เสียงกัน เช่น

ภาษาไทยมาตรฐาน

ตะไกร

ตะกรุด

ตะกร้า

จำกัด

ภาษาไทยอีสาน (บางถิ่น)

กะไต

กะตุด

กะต้า

กำจำกัด

4. การลดเสียง (เสียงหาย)

การลดเสียง หรือเสียงหายไป หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของคำ คือเสียงจะหดย่น หรือหดหาย แต่ความหมายของคำนั้นยังคงเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงความหมายเพราะว่าการเปลี่ยนแปลงของความหมาย และการเปลี่ยนแปลงทางเสียงนั้น มีขั้นตอนและกระบวนการเปลี่ยนแปลงไม่เกี่ยวเนื่องผูกพันกัน ดร.วิไลวรรณ ฆนิษฐานันท์ ได้อธิบายไว้ในหนังสือภาษาและภาษาศาสตร์ว่า “ในการเปลี่ยนแปลงเสียงและความหมายไม่มีความผูกพันกัน ความหมายจะเปลี่ยนไปโดยเสียงยังคงเดิม หรือเสียงอาจจะเปลี่ยนไปโดยความหมายยังคงเดิม”

ฉะนั้นในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำในครั้ง นี้ จะยึดความหมายเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา กล่าวคือ คำใดมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงแต่ความหมายยังคงเดิมจะนำมาวิเคราะห์ดูว่ามีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างไร มีรูปแบบอย่างไร แล้วจัดเป็นกลุ่มๆ ที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงเหมือนกัน และอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ตามแนวของภาษาศาสตร์

จากการศึกษาข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ดูการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของภาษาไทย จะพบว่าคำที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงมาก ได้แก่กลุ่มคำที่ใช้ในการสื่อสาร สื่อความหมายกันในชีวิตประจำวันและโอกาสที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงนั้นเกิดจากการพูด (ภาษาพูด) ส่วนภาษาเขียนนั้นไม่มี

โอกาสที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ในขณะที่พูดคนมักจะปล่อยเสียงออกมาตามสบายแล้วแต่ ลื่นจะพาไป ไม่ค่อยระวังบังคับให้ออกเสียงชัดถ้อยชัดคำนานๆ เสียงของคำจะหดสั้นเกิดเป็นเสียง กร่อน การลดเสียงนั้นคนเรามักจะลดเสียงกันโดย ไม่ได้ตั้งใจ เพียงแต่ต้องการให้ผู้ฟังเข้าใจเท่านั้น จึง มักจะเน้นบางเสียง บางตอน ส่วนเสียงที่ไม่ได้เน้น หรือตอนที่ไม่ได้เน้น จะทำให้เสียงหายไปโดยไม่ได้ ตั้งใจ เช่น เกิด-เถอะ อย่าเพิ่ง-อย่าเพอะ ลูก-ลู, โละ(ไต) ลักษณะนี้เป็นการลดเสียงหลังคำ การลดเสียง นั้นส่วนใหญ่จะพบว่ามีการลดเสียงกลางคำมากกว่าลักษณะอื่นๆ เช่น ฉนั้นนั้น-ฉะนั้น ฉนั้น-ฉนั้น คือลด เสียง /น/ ลักษณะเช่นนี้เรียกว่าลดเสียงกลาง หรือ ลดเสียงกลางคำ ส่วนลดเสียงหน้าคำนั้นมีปรากฏ น้อยมาก และมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อน เช่น หรือไม่-ไหม-มะซึ่งมีการเปลี่ยนระดับเสียง วรรณยุกต์ด้วย

5. การเพิ่มเสียงของคำในภาษาไทย

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของคำอีกลักษณะหนึ่งก็คือ การเพิ่มเสียงของคำ

ซึ่งเป็นปรากฏการณ์โดยทั่วไปของคำในภาษาไทย กล่าวคือ คำใดที่ออกเสียงไม่สะดวกนักมักจะมีการ เปลี่ยนแปลงเสียงของคำเพื่อให้ออกเสียงง่ายขึ้น สะดวกขึ้น โดยเฉพาะคำที่มี 2 พยางค์ขึ้นไปและ พยางค์หน้ามีเสียงพยัญชนะอุบ อโฆชะ สติล ฐานกรณ์เพดานอ่อน เช่น /ก/ การออกเสียงอยู่กลางคำ ของพยัญชนะประเภทนี้ลำบาก ออกเสียงบาก ฉะนั้นเวลาพูดคนมักจะออกเสียงต่อเนื่องกัน คือแทรก เสียง กะ กลางคำ เช่น ตกใจ - ตกกะใจ ตึกตา - ตึกกะตา นกยาง - นกกะยาง ลูกตา - ลูกกะตา ฯลฯ เป็นต้น ลักษณะเช่นตัวอย่างที่ยกมานั้นจะเห็นว่าขณะที่ออกเสียงนั้นมีเสียงกลางเพิ่มขึ้นมา ซึ่ง เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของคำที่เรียกว่า “การเพิ่มเสียงของคำ” แต่ความหมายของคำ เหล่านี้หาได้มีการเปลี่ยนแปลงไม่

ส่วนคำที่เป็นพยางค์เดียว ขณะที่ออกเสียงจะมีความรู้สึกที่ว่าเสียงห้วนไป สั้นไป จึงมีการเติม หน่วยคำที่ไม่มีความหมายลงไปข้างหน้าคำคล้ายๆ กับการเติมอุปสรรคแต่เป็นอุปสรรคไม่ได้หรือจัด อยู่ในกลุ่มอุปสรรคไม่ได้ เพราะคำที่ไม่มีความหมายเหล่านี้เมื่อเติมอยู่หน้าคำนั้นไม่ได้แสดง ความหมายใดๆ หรือช่วยให้คำเดิมนั้นมีหน้าที่ในประโยคเปลี่ยนไป ฉะนั้นจะจัดอยู่ในพวกคำอุปสรรค จึงไม่น่าจะถูกต้อง ตัวอย่างเช่น โดด - กะโดด, กระโดด เดี่ยว - ประเดี่ยว โจน - กะโจน, กระโจน เอว - กะเอว, กระเอว กา - อีกา กัง - อีกัง ฯลฯ สังเกตได้ว่าคำเหล่านี้ก่อนเติมเสียงหน้า และ เมื่อเติมเสียงหน้า (หน่วยคำที่ไม่มีความหมาย) ความหมายของคำไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ และหน้าที่ ของคำตามไวยากรณ์ ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งสิ้น ฉะนั้นลักษณะเช่นนี้จึงจัดอยู่ในการเพิ่มเสียง ของคำ ชนิดการเพิ่มเสียงหน้าคำ

การเพิ่มเสียงยังมีอีกลักษณะหนึ่ง คือเพิ่มหน่วยคำที่ไม่มีความหมายลงไปท้ายคำ เพื่อสะดวก ในการออกเสียงและเพื่อคล้องจอง (บางกรณี) ซึ่งนักไวยากรณ์ไทยมักจะเรียกคำประเภทนี้ว่า “คำ อูทานเสริมบท หรือ คำอุทานสร้อยบท” แต่ถ้าเราพิจารณาในด้านการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำแล้วก็ น่าจะสรุปได้ว่าเป็นการเพิ่มเสียงอย่างหนึ่ง แบบหนึ่ง คือการเพิ่มเสียงท้ายคำ ตัวอย่างเช่น วัด - วัดวา (อาราม) ส่วย - ส่วยสา(อากร) รบ - รบรา (ฆ่าฟัน) สี - สีสัน (วรรณ) ฯลฯ ลักษณะการเพิ่มเสียง

ท้ายคำดังตัวอย่างที่ยกมานั้นถ้าเราพิจารณาทางด้านความหมายจะพบว่า ความหมายของคำนั้นไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ กล่าวคือ ก่อนเพิ่มเสียงท้ายคำและหลังจากเพิ่มเสียงท้ายคำแล้ว ความหมายของคำเหล่านั้นยังคงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นจึงจัดอยู่ในกลุ่มลักษณะการเพิ่มเสียงท้ายคำ

ตัวอย่างการเพิ่มเสียงในสมัยสุโขทัยเช่น

การเพิ่มเสียง /ระ/ ในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น

คำว่า “กติง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “กระดิง”

คำว่า “กท่า” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “กระทำ”

คำว่า “ปตุ” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ประตู”

การเพิ่มเสียง /อะ/ ในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น

คำว่า “ทะเล” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ทะเล”

คำว่า “ตวนนตก” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ตะวัน”

คำว่า “มแม” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “มะแม”

นอกจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงในบางคำดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังสามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเสียงตามระบบเสียงในภาษาไทยได้ (ราตรี ธันวาคม 2548:19-61) ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงระบบเสียงพยัญชนะ เช่น

1.1 คำในภาษาสุโขทัยมีความแตกต่างทางด้านหน่วยเสียงพยัญชนะต้น เช่น

คำว่า “ขดาร์” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น กระดาน

คำว่า “เทพดา” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น เทวดา

คำว่า “พีหาร” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น วิหาร

1.2 คำในภาษาสุโขทัยมีความแตกต่างทางด้านหน่วยเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

คำว่า “กุตติ” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น กุฎิ (กุด -ติ)

2. การเปลี่ยนแปลงระบบเสียงสระ

ภาษาสุโขทัยมีความแตกต่างทางด้านหน่วยเสียงสระกับภาษาไทยปัจจุบัน คือ

2.1 คำในภาษาสุโขทัยใช้สระเสียงสั้น ภาษาไทยปัจจุบันใช้สระเสียงยาว เช่น

คำว่า “เข้า” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ข้าว”

2.2 คำในภาษาสุโขทัยใช้สระเสียงยาว ภาษาไทยปัจจุบันใช้สระเสียงสั้น เช่น

คำว่า “ยูน” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ยิน”

คำว่า “กติง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “กระดิง”

คำว่า “เปน” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “เป็น”

2.3 คำในภาษาสุโขทัยใช้สระเสียงหนึ่ง ภาษาไทยปัจจุบันใช้สระอีกเสียงหนึ่ง เช่น

คำว่า “โสง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “สอง”
 คำว่า “ช้อย” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ช่วย”
 คำว่า “โนน” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “นอน”
 คำว่า “เถิง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ถึง”

3. การเปลี่ยนแปลงระบบเสียงวรรณยุกต์ มีดังนี้

3.1 เสียงวรรณยุกต์สามัญในภาษาสุโขทัย กลายเสียงเป็นวรรณยุกต์เอก ในภาษาไทย
 ปัจจุบัน เช่น

คำว่า “ภู” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ต่อ”

คำว่า “กตึง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “กระดิง”

3.2 เสียงวรรณยุกต์สามัญในภาษาสุโขทัย กลายเสียงเป็นวรรณยุกต์โท ในภาษาไทย
 ปัจจุบัน เช่น

คำว่า “ลอน” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ลั่น”

คำว่า “แพล” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “แพร่”

3.3 เสียงวรรณยุกต์สามัญในภาษาสุโขทัย กลายเสียงเป็นวรรณยุกต์ตรี ในภาษาไทย
 ปัจจุบัน เช่น

คำว่า “ทง” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “ทั้ง”

คำว่า “แท” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “แท้”

3.4 เสียงวรรณยุกต์เอกในภาษาสุโขทัย กลายเสียงเป็นวรรณยุกต์โท เช่น

คำว่า “ก” ในจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ปัจจุบันออกเสียงเป็น “กั”

สรุป

การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของภาษาโดยเฉพาะ
 ภาษาพูดแต่การเปลี่ยนแปลงเสียงนี้ผู้พูดอาจเจตนาหรือไม่เจตนาให้เปลี่ยนแปลงก็ได้

การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงนี้ หมายถึง เสียงใดเสียงหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
 สามารถพิจารณาลักษณะการเปลี่ยนแปลงได้ทั้งหน่วยเสียง และการเปลี่ยนเสียงในบางคำ
 โดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเสียงจากระบบเสียงในภาษาไทยทั้งเสียงสระ เสียงพยัญชนะ
 และเสียงวรรณยุกต์

การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงในภาษาไทยมีหลายลักษณะ ได้แก่ การกลมกลืนเสียง
 การผลักเสียง การสับเสียง การลดเสียงหรือเสียงหาย การตัดเสียง การเพิ่มเสียง การเปลี่ยนแปลง
 เหล่านี้จะมีลักษณะเปลี่ยนแปลงตามฐานกรณ์ และเปลี่ยนแปลงมากบ้างน้อยบ้างตามการใช้ภาษา
 และช่วงระยะเวลาจากอดีตถึงปัจจุบัน

แบบฝึกหัด

1. การเปลี่ยนแปลงเสียงหมายถึงอะไร
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงเกิดจากสาเหตุใด
3. การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงมีกี่ลักษณะ อะไรบ้าง อธิบาย
4. จงวิเคราะห์คำที่ขีดเส้นใต้ต่อไปนี้เป็น การเปลี่ยนแปลงเสียงในลักษณะใด จงอธิบาย
  - 4.1 ได้ข้างได้วงได้บัวได้นางได้เงือนได้ทองกุเอามาเวนแก่พ่อกู(จากรีกหลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 15-16)
  - 4.2 มนจนจกกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบไ้ไปลนบกตั้งอนนท่านแขวนไว้(จากรีกหลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 34-35)
  - 4.3 เปรตจำพวกหนึ่งมีข้างม้าเข้าคน มียั่วยานคานหามทองซีเที่ยวไปโดยอากาศ (ไตรภูมิ : 27)
  - 4.4 แลผู้พิพากษากระลาการพิงมะวันเสียซึ่งโมहनัน (กฎหมายตราสามดวง 1:54)
  - 4.5 เขานาเปนชื่อพวกคนที่ทำนานั้นเหมือนอย่างเขาทุ่ง เปนต้นนั้น (อักขรธานศรับท์ : 171)
5. ภาษาถิ่นใต้ อีสาน มีลักษณะเปลี่ยนแปลงด้านเสียงด้านใดมากที่สุด อธิบาย และยกตัวอย่าง
6. จงยกตัวอย่างคำที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียงสระ และพยัญชนะมาอย่างละ 5 คำ
7. เหตุใดคนส่วนใหญ่จึงไม่นิยมออกเสียงคำควบกล้ำ โดยเฉพาะในภาษาพูด
8. จงยกตัวอย่างศัพท์สแลงในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านเสียง
9. การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงมีผลต่อการใช้ภาษาไทยที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ อย่างไร
10. นักศึกษามีแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ภาษาของวัยรุ่นปัจจุบันได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐวรรณ ชั่งใจ. (2555). *วิวัฒนาการของภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธวัช ปุณโณทก. (2553). *วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราตรี ฉันทวารชร. (2548). *วิวัฒนาการของภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3 เรื่อง การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์

หัวข้อเนื้อหา

1. การเปลี่ยนแปลงด้านศัพท์
  - 1.1 การสูญเสียศัพท์ หรือศัพท์สูญ
    - 1.1.1 ศัพท์สูญโดยสิ้นเชิง
    - 1.1.2 ศัพท์สูญไปบางส่วน
    - 1.1.3 ศัพท์สูญพอสันนิษฐานคำได้
  - 1.2 การเพิ่มศัพท์
2. สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักเรียนสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงภาษาไทยด้านคำศัพท์ได้
2. อธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงต่างๆด้านคำศัพท์ได้
3. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภาษาไทยด้านคำศัพท์ในลักษณะต่างๆได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยายเนื้อหาจากเอกสารบทที่ 3 และ power point เรื่อง การเปลี่ยนแปลงภาษา
ด้านคำศัพท์
2. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท
4. นักศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านต่างๆจากคำที่ปรากฏในหลักศิลาจารึก
หลักที่ 1 และ หลักที่ 2

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทยบทที่ 3
2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. แบบฝึกหัด
4. Power point เรื่อง การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ ได้แก่ การสูญเสียศัพท์ และการเพิ่มศัพท์

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจสอบแบบฝึกหัดท้ายบท
4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียน

บทที่ 3 การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์

คำที่ใช้สื่อสารพูดจากันในชีวิตประจำวันนั้น ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นั่นคือ คำบางคำไม่นิยมใช้พูดจากันในสมัยต่อมา หรือมีคำอื่นมาใช้แทนความหมายได้ดีกว่า ในที่สุดคนรุ่นหลังก็เลิกใช้ เราเรียกคำเหล่านั้นว่า **ศัพท์สูญ** ในขณะเดียวกันคำใหม่ที่นำมาใช้แทนที่นั้นก็เป็นการ **เพิ่มศัพท์** การเพิ่มศัพท์นั้นมักจะเป็นคำยืมจากภาษาบาลี สันสกฤต หรือเขมร โดยเห็นว่ามีความหมายตรงชัดมากกว่าคำเดิม ในที่สุดคำเดิมก็มีการใช้น้อยลง หรือเลิกใช้พูดจากันในสมัยหลังต่อมา คงปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณ เราจึงเรียกว่า **ศัพท์สูญ**

การเพิ่มศัพท์และศัพท์สูญ (การเพิ่มคำและการลดคำ) เป็นการพัฒนาคำและสำนวนไทยแบบหนึ่ง ถึงแม้ว่าการลดศัพท์หรือศัพท์สูญดูเหมือนจะเป็นการเสื่อมทางด้านภาษา แต่ความเป็นจริงแล้วคำที่เป็น “ศัพท์สูญ” นั้นเป็นคำที่ไม่ใช้สื่อสารในสมัยหลัง ซึ่งสมัยหนึ่งจะนิยมใช้คำเหล่านั้นก็ตาม แต่คำศัพท์สูญเหล่านั้นหายไปก็เพราะมีการสร้างคำอื่นมาแทนที่ความหมายอาจจะสร้าง 2 คำ หรือ 3 คำ เพื่อแทนที่ความหมายที่ละเอียดอ่อน มีแง่ความหมายที่ตรงใจผู้พูด เช่น เข้า (กูขึ้นใหญ่ได้สิบเก้าเข้า) ใช้คำว่า ขวบ ปี แทนความหมาย หรือ หลวก ใช้ ฉลาด เก่ง รู้ เป็นต้น

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์

ในภาษาโบราณมีคำมรดกจำนวนหนึ่งที่ยังคงใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน โดยยังรักษาความหมายเดิมไว้และมีคำอีกจำนวนหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงด้านรูปศัพท์และความหมาย ซึ่ง ธวัช ปุณโณทก (2553 : 51-57) อธิบายดังนี้

1. **คำที่มีใช้สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน (คำมรดก)** คำจำนวนหนึ่งมีปรากฏอยู่ในศิลาจารึกและยังนิยมใช้กันในปัจจุบัน ซึ่งคำประเภทนี้เรียกว่า “**คำพื้นฐาน**” หรือ “**คำมรดก**” เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ชื่อ ท้องเดียว คน ผู้ชาย ผู้หญิง ตาย เล็ก ใหญ่ เจ้าเมือง เข้า ไพร่ฟ้า ตัว ฟุง หนี เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามบางคำก็มีคำอื่นมาแทนบ้าง เพื่อแสดงความหมายสุภาพ เช่น บิดา มารดา แทนคำว่า พ่อ แม่ หรือประชาชน แทนคำว่า “**ไพร่ฟ้า**” เพราะไพร่ฟ้ามักจะใช้กับ พระเจ้าแผ่นดิน ส่วน “**ประชาชน**” จะใช้กับ รัฐบาล เป็นต้น

2. **ศัพท์สูญ หรือการสูญศัพท์** คือคำโบราณที่ไม่นิยมใช้ในปัจจุบัน หรือเลิกใช้แล้ว บางคำยังมีคำอธิบายอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ส่วนบางคำไม่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม ตัวอย่างเช่น เสือ ตู เผื่อ อ้าย เตียมแต่ เข้า (ขวบ ปี) ท่อ เกลื่อนเข้า หนีญญ่าย ฟ่ายจแจ้น แม้ว่าบางคำยังมีใช้ในภาษาถิ่นบ้าง แต่ในภาษากลางไม่ปรากฏว่าใช้นานแล้ว จึงเรียกว่า “**ศัพท์สูญ**”

ศัพท์สูญนี้ไม่ได้หมายความว่าภาษาไทยหรือคำไทยไม่พัฒนา แต่ความจริงแล้วเรามีคำอื่นมาใช้แทนความหมายคำเหล่านี้ ดังได้อธิบายไว้แล้ว

3. **คำที่ใช้สมัยโบราณและปัจจุบันยังใช้อยู่แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง** ได้แก่ เตียมแต่ (ตั้งแต่) ขึ้นใหญ่ (เติบโตใหญ่) ขุน เปลี่ยนความหมายบ้าง คือสมัยโบราณหมายถึง เจ้าเมือง หรือกษัตริย์ เช่น ขุนสามชน

พ่อขุนรามคำแหง แต่สมัยอยุธยาคำว่า “ขุน” ลดความสำคัญลงมาเป็น “ขุนนาง” ระดับรองลงมา แต่ปัจจุบันมีความหมายกว้างออก เช่น ขุนเขา ขุนนาง ขุนพล ขุนหวาน ขุนกระบี่ เป็นต้น “ซับ” โบราณใช้กับ “ซับซ้าง ซับม้า” ปัจจุบันใช้กับพาหนะ เช่น ซับรถ ซับเรือ ซับเกวียน ฯลฯ

4. คำที่ใช้สมัยโบราณและปัจจุบันยังใช้อยู่แต่เปลี่ยนความหมาย ได้แก่ หน้าใส (ไพร่ฟ้าหน้าใส) โบราณหมายถึง ตกใจ หน้าซีดเผือด แต่ปัจจุบัน หน้าใส มีความหมายว่า ชื่นชม ยินดี หน้าตาสดใส คำว่า “แพ้” ในสมัยโบราณหมายถึง มีชัยชนะ หากปราศัยจะใช้คำว่า “พ่าย” แต่ปัจจุบันมีคำว่า “ชนะ” ตรงข้ามกับพ่ายมาแทนที่คำว่า “แพ้” และนิยมใช้เป็นคำคู่ว่า “พ่ายแพ้” หรือ “แพ้พ่าย” ความหมายเดิมของคำแพ้ (มีชัย) จึงเปลี่ยนเป็นตรงกันข้าม คือ พ่าย ส่วนในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ยังใช้ แพ้ ในความหมายว่า ชนะ ทุกแห่ง

การสูญคำศัพท์

ธวัช ปุณโณทก (2553 : 57) ได้อธิบายเกี่ยวกับการสูญคำศัพท์หรือศัพท์สูญว่า หมายถึงคำที่ปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณสมัยสุโขทัย (ศิลาจารึกและไตรภูมิพระร่วง) แต่ในปัจจุบันเลิกใช้แล้ว โดยมีคำใหม่มาใช้แทนความหมายคำศัพท์นั้น ศัพท์สูญเหล่านั้น บางครั้งก็ยังคงใช้กันอยู่ในภาษาถิ่น (เหนือ อีสาน ใต้และในกลุ่มคนไทยนอกประเทศ) บางครั้งก็ปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณสมัยอยุธยา และต้นกรุงรัตนโกสินทร์บางคำยังใช้อยู่ในปัจจุบัน ในลักษณะคำซ้อน เช่น ตัดสิน (สิน-ตัด เช่น ตัดสินสินมือ) เป็นต้น

ในการศึกษารูปแบบของศัพท์สูญนั้นต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการหาตัวอย่างคำ วลี และประโยค ในเอกสารโบราณและเอกสารภาษาถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ตามแนววรรณศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตาม คงไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนทุกคำศัพท์

จากการศึกษารูปแบบของการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์โบราณว่าสูญไปอย่างสิ้นเชิง หรือยังปรากฏอยู่ในภาษาถิ่น หรือปรากฏอยู่ในคำประสม กระบวนการเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ดังกล่าวนี้ อาจจะอธิบายได้ ดังนี้(ธวัช ปุณโณทก, 2553 : 57-107)

1. ศัพท์สูญโดยสิ้นเชิง หมายถึง คำศัพท์โบราณที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก และไตรภูมิพระร่วง ในปัจจุบันไม่มีผู้ใดพูดผู้ใดเขียนและเข้าใจคำศัพท์เหล่านั้น คำศัพท์เหล่านั้นยังปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณสมัยอยุธยา และสมัยต้นรัตนโกสินทร์ หรือมีในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานบ้าง ที่เขียนไว้ว่า (โบ.) หมายถึง คำศัพท์โบราณ เช่น เข้า-ขวบ, ปี (*ภูเขื่อนใหญ่ได้ลืบแก้วเข้า-ศิลาจารึก*) แต่งแ่ง – แต่งตัว (*จึงเอาศพนั้นอาบน้ำแลแต่งแ่ง หรือ ฟุ้งชนทั้งหลายแต่งแ่งแผ่นดินแล-ไตรภูมิพระร่วง*)

คำศัพท์โบราณข้างต้นนั้น ได้พบอยู่ในเอกสารสมัยอยุธยาบ้าง เช่น เด็ก 7 เข้า เฒ่า 70 (*กฎหมายตราสามดวง ลักษณะพยาน*) และ ข้ากระโตะกระแหน แต่งแ่งแผ่นดินท่า (ลิลิตพระลอ)

2. ศัพท์สูญพอสันนิษฐานคำได้ หมายถึงคำศัพท์ที่เคยใช้อยู่ในสมัยโบราณ ที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก และไตรภูมิพระร่วง ปัจจุบันภาษามาตรฐานเลิกใช้แล้ว แต่ในภาษาถิ่น(อีสาน เหนือ ใต้ และกลุ่มคนไทยนอกประเทศ) ยังใช้กันอยู่ในปัจจุบัน คำศัพท์กลุ่มนี้บางคำยังปรากฏอยู่ในเอกสารสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นบ้าง เช่น หลวก - ฉลาด ตัวอย่าง “สังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปุครูทั้งหลายในเมือง

นี้ทุกคน” (ศิลาจารึกหลักที่ 1) สู - พวกเอง (พหูพจน์บุรุษที่ 2) ตัวอย่าง ให้ถือเข้าหนม (ขนม) นั้นอยู่ในมือสู เมื่อใดสูทั้งหลายเอาเข้าหนมนั้นแล้ว (ไตรภูมิพระร่วง)

คำศัพท์โบราณข้างต้นนั้น ในภาษาไทยมาตรฐานปัจจุบันเลิกใช้แล้ว และปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณและวรรณคดีบ้าง ส่วนในภาษาถิ่นยังใช้พูดกันอยู่ เช่น หลวก (ฉลาด) ภาษาถิ่นภาคเหนือ ใช้สื่อสารกันประจำวัน เช่น “อย่าหลวก (อวดฉลาด) ก่อนหมอ อย่าซอ (ร้องเพลง) ก่อนปี” ส่วนคำว่าสูนั้นชาวอีสานยังใช้พูดกันประจำวัน เช่น “ไปป๋นสูหรือ” (ไม่ไปกับพวกเองหรือ)

3. ศัพท์สูญไปบางส่วน หมายถึงคำศัพท์โบราณที่ใช้อยู่ในสมัยสุโขทัย (ในศิลาจารึกและไตรภูมิพระร่วง) นั้นเป็นคำอสุระมีความหมายเฉพาะ แต่ในปัจจุบัน ไม่ใช่เป็นคำอสุระ พบแต่ในคำประสมนั้นคือ คำศัพท์ที่ใช้อสุระ (คำโดด) นั้นได้สูญไป คงเหลือเป็นส่วนหนึ่งของคำประสม เช่น

ยิน แปลว่า รู้สึก, รับรู้ พบใช้เป็นคำอสุระในไตรภูมิพระร่วงจำนวนมาก เช่น

ให้รู้อันยินอันเจ็บอันปวด (หน้า 92)

ยินรักยินใครหนักหนา (หน้า 106)

แลยินละอายแก่คำอันท่านมาชวน (หน้า 96)

แลยินหลากยินดีทุกคน (หน้า 51)

ในปัจจุบันเราใช้คำว่า **ไต่ยิน** (รับรู้ทางหู) ซึ่งความหมายแคบลง ส่วนคำว่ายินดียินร้าย เป็นคำประสมที่ยังรักษาความเดิมไว้ (รู้สึก รับรู้) และไม่พบใช้เป็นคำอสุระว่า **ยิน** (รู้สึก รับรู้) ในปัจจุบัน

เคียด แปลว่า โกรธ พบใช้เป็นคำอสุระในไตรภูมิพระร่วง เช่น บ่มีให้เคียดอันจะเสียบุญ (ไตรภูมิพระร่วง หน้า 91) หรือ เหตุว่าบ่มีได้ซึ่งเคียด (ไตรภูมิพระร่วง หน้า 114)

- บัดนี้พี่ให้ปัตตยเปนทาน ให้บันดาลคงเคียด ชาวสี่พีกันเกียดพิโรธโกรธขับไกล (มหาชาติคำหลวง หิมพานต์)
- ข้าแต่ปิ่นเกล้าเจ้าหัวเอ๋ย บัดนี้สี่พีเขาคุมเคียด เกียดจักกระทำโทษพระองค์ (มหาชาติคำหลวง หิมพานต์)
- ก็เอากลอมน้ำกรดยด (กระเคียด) คยด (เคียด) ในใจหญิงหญิง ไท้กลีกกลีกไปพลาง (มหาชาติคำหลวง ชูชก)
- เซอญแม่มาสงวนสัภาศ (สมพาส) อย่างคยด (เคียด) คาคแก่กัน อ่อนฮา (มหาชาติคำหลวง ชูชก)

ในปัจจุบันใช้เป็นคำประสม เช่น เคียดแค้น ซึ่งเคียด โกรธเคียด ซึ่งความหมายเปลี่ยนไปเล็กน้อย คือลดความหนักแน่นลงมา ส่วนในภาษาถิ่นภาคอีสานยังใช้พูดกันในชีวิตประจำวัน เช่น อย่าเคียดข้อยเด้อ (อย่าโกรธฉันนะ) ภาษาถิ่นภาคเหนือยังใช้พูดในชีวิตประจำวันเช่นกัน แต่ออกเสียงเป็น “เกียด”

การพัฒนาคำศัพท์โดยวิธีประสมคำ(การเพิ่มศัพท์ด้วยวิธีการสร้างคำ)

ภาษาคำโดด มีวิธีสร้างคำศัพท์โดยวิธีการนำคำมูลมารวมกันเพื่อให้เป็นคำศัพท์ใหม่ มีความหมายใหม่ ซึ่งต่างจากตระกูลภาษาที่มีวิภัติปัจจัย ซึ่งสร้างคำศัพท์โดยวิธีเติมวิภัติ หรือปัจจัย เกิดคำศัพท์ใหม่ มีความหมายใหม่ การสร้างคำศัพท์ของภาษาไทยโดยวิธีคำประสม (คำซ้อน คำซ้ำ คำคู่) นั้น บางครั้งก็มีข้อจำกัดอยู่มาก เนื่องจากคำมูลนั้นมีความหมายไม่กว้างขวางและซับซ้อนมากนัก จึงไม่สามารถจะสร้างคำศัพท์ใหม่ให้มีแง่มุมความหมายตรงกับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในสภาวะเหตุการณ์ใหม่ วิทยาการใหม่ๆ ที่ก้าวหน้า จึงใช้วิธีเพิ่มคำศัพท์โดยการยืมคำ (ภาษาอังกฤษ จีน บาลี สันสกฤต เขมร) ซึ่งการยืมคำเป็นการพัฒนาคำศัพท์ของภาษาไทยวิธีหนึ่ง และมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการพัฒนาคำศัพท์โดยวิธีสร้างคำประสม การสร้างคำประสมนั้นเป็นการเพิ่มคำศัพท์ตามระบบไวยากรณ์ภาษาไทย

สังคมไทยในสมัยโบราณนั้น มีความจำเป็นจะต้องใช้คำศัพท์สื่อสารกันไม่มากนัก ครั้นเมื่อสังคมเจริญพัฒนามากขึ้น มีการสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีพมากขึ้น จึงจำเป็นต้องเพิ่มคำศัพท์มาใช้เรียกสิ่งของต่างๆ ชาวไทยก็สร้างคำศัพท์ขึ้นมาโดยระเบียบวิธีของภาษาไทย คือนำคำมูลมาประสมกันเพื่อให้เกิดคำศัพท์ใหม่ใช้กันอย่างกว้างขวางต่อมา คำศัพท์เหล่านั้นใช้สับต่อกันมาบ้าง เลิกใช้บ้าง และมีการสร้างคำศัพท์ใหม่เพิ่มเติมอีกบ้าง ซึ่งเป็นธรรมชาติของภาษาทุกชาติทุกภาษา

1. ประเภทของคำประสม

จากการศึกษาคำประสมที่สร้างขึ้นมาใช้สื่อสารกันในภาษาไทยนั้น พบว่าความหมายของคำประสม (คำศัพท์ใหม่) นั้น จะมีความหมายเกี่ยวเนื่องกับคำมูลอยู่ นั่นคือ ความหมายของคำประสมนั้นจะมีลักษณะเด่นๆ ทางด้านความหมายของคำมูลที่ประกอบเป็นคำประสม แต่กระนั้นก็ตามคำประสมบางประเภทมีความหมายต่างไปจากคำมูลมากจนหาหลักเด่นของคำมูลที่ประกอบเป็นคำประสมไม่ได้ก็มี หากพิจารณาความหมายของคำประสมและลักษณะเด่นของคำมูลแล้ว พบว่ามีคำประสม 3 ประเภท ดังนี้

1.1 คำประสมที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องด้วยคำมูล คือความหมายของคำประสมนั้นจะแสดงความหมายเด่นๆ ของคำมูล นั่นคือ คำหลักที่อยู่ข้างหน้าจะแสดงความหมายเด่นกว่าคำรองซึ่งอยู่ข้างหลัง คำประสมประเภทนี้เป็นคำประสมที่มีจำนวนมากที่สุด เช่น

- สินจ้าง สินสอด สินไถ่ สินสมรส สินเดิม สินบน สินทรัพย์ สินซื้อ
- ชาวบ้าน ชาวเมือง ชาวเขา ชาวดอย ชาวประมง ชาววัง ชาวไร่ ชาวนา ชาวไทย ชาวจีน ชาวเขมร ชาวลาว ชาวพม่า
- นักเรียน นักร้อง นักรบ นักเลง นักกีฬา นักวิ่ง นักลี้ว นักดนตรี นักมวย
- แม่ค้า แม่บ้าน แม่ครัว แม่เลี้ยง แม่มาย แม่คุณ แม่เล่า แม่ยาย แม่มด แม่นม แม่ซื้อ หรือมีความหมายคลี่คลายออกไป เช่น แม่ทัพ แม่กอง แม่เหล็ก แม่เมื่อยาย แม่มด แม่นม แม่ซื้อ หรือมีความหมายคลี่คลายออกไป เช่น แม่ทัพ แม่กอง แม่เหล็ก แม่งาน แม่แรง แม่พิมพ์ แม่บท
- ของดี ของขวัญ ของกลาง ของควา ของร้อน ของลับ ของว่าง ของหวาน ของใช้

- ของอ้อ ของตัว ของโทษ ของทาน ของร้อง ของรับ ของแรง
- ใจดี ใจร้อน ใจเร็ว ใจร้าย ใจพระ ใจจิต ใจดำ ใจโหดเหี้ยม ใจเย็น ใจน้อย บางครั้งใช้คำมูล สลับกันมีความหมายต่างออกไป เช่น ดีใจ ร้อนใจ เย็นใจ น้อยใจ
- น้ำใจ น้ำตา น้ำคำ น้ำยา น้ำนิ่ง น้ำเน่า น้ำกรด น้ำส้ม น้ำหวาน น้ำเย็น
- คู่แค้น คู่กัด คู่หู คู่ขา คู่คิด คู่ใจ คู่อาฆาต คู่เคียง คู่สร้าง คู่มือ
- ขวัญใจ ขวัญหาย ขวัญเสีย ขวัญหนี ขวัญอ่อน ขวัญตา

1.2 คำประสมที่เน้นค่านิยมความหมายให้เด่นชัดยิ่งขึ้น คำประสมประเภทนี้มักจะสร้างจากคำมูลที่มีความหมายใกล้เคียงกัน โดยมีวัตถุประสงค์เน้นคำให้ความหมายเด่นชัดยิ่งขึ้น เนื่องจากคำบางคำมีเสียงใกล้เคียงกัน ขณะที่พูดนั้น ผู้ฟังอาจจะฟังไม่ชัด ผู้พูดจึงหาคำที่มีความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาพูดซ้อนกัน เพื่อดึงดูดให้ฟังเข้าใจดีขึ้น เช่น ใหญ่โต ยิ้มแย้ม ชักนำ การใช้คำที่มีความหมายเหมือนกันมาซ้ำค้ำเน้นค่านานๆ เข้า จึงเกิดเป็นคำประสม (คำซ้อน) ขึ้นมาอีกกลุ่มหนึ่ง เช่น

- ด่าทอ ด่าแข่ง สាប់แข่ง
- ยิ้มย่อง ยิ้มแย้ม ยิ้มหัว
- เยาะเย้ย เย้ยหยัน เยาะเย้ย ยั่วเย้า
- ต่อตี ต่อสู้ ต่อต้าน
- ถามไถ่ สอบถาม
- ติดตาม ติดตาม ติดตาม
- เก็บงำ เก็บออม เก็บหอม

1.3 คำประสมที่มีความหมายเชิงอุปมา คือคำประสมที่มีความหมายต่างไปจากคำมูลมาก นั่นคือความหมายของคำประสมนั้นจะใช้ความหมายเชิงเปรียบเทียบของคำมูล เช่น

- ช่มชี่ (ช่ม-กต, ทับ ชี่-นั่งคร่อม) แปลว่า กตฐานะให้ต่ำลง
- ช่มเหง (ช่ม-กต, ทับ เหง-บีบ) แปลว่า ใช้กำลังรังแก
- ช่มชืน (ช่ม-กต, ทับ ชืน-ฝืน) แปลว่า บังคับให้ทำตาม
- อบรม (อบ-ทำให้กลิ่นหอม รม-ใช้ความร้อนทำให้แห้ง) แปลว่า สั่งสอน ชัดเกลตา
- เสียตัว (เสีย-เสื่อมคุณภาพ ตัว-ตน, รูป) แปลว่า (ผู้หญิง)ถูกชายร่วมประเวณี
- เสียหาย (เสีย-เสื่อมคุณภาพ หาย-ไม่ปรากฏ) แปลว่า เสื่อมทราม สูญไป
- เดือดร้อน (เดือด-น้ำร้อนพลุ่งขึ้น ร้อน-ตรงข้ามกับเย็น) แปลว่า ไม่เป็นสุข ลำบาก
- ยินย้น (ยีน-ตั้งอยู่ ย้น-ดัน, ค้ำจุน) แปลว่า คงคำพูดโดยแน่นอน รับรอง

2. การสร้างคำโดยวิธีประสมคำ

คำประสม คือการสร้างใหม่ มีความหมายใหม่ขึ้นมาใช้พูดจากัน เนื่องจากมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำจำนวนมากขึ้นในการสื่อสารกัน หรือต้องการแก้ความหมายที่ละเอียดอ่อนขึ้นจึงต้องคิดคำศัพท์ขึ้น

ใหม่ หรือนำคำเดิมที่มีอยู่แล้วมาประสมกันเพื่อให้เกิดคำที่มีแง่ความหมายใหม่ วิธีการนำคำเดิมมาประสมกันนี้ เรียกว่า “คำประสม” ซึ่งหมายความรวมถึง คำซ้อน คำคู่ คำซ้ำ ด้วย ลักษณะดังกล่าวเป็นการพัฒนาคำไทยให้มีพอใช้ในการสื่อสาร และมีแง่ความหมายตรงกับใจผู้พูด

คำเดิมที่มารวมกันเป็นคำประสม เรียกว่า “คำมูล” โดยทั่วไปจะใช้คำมูลที่มีความหมายเด่นเป็นคำหลักวางไว้ข้างหน้า และคำมูลที่มีลักษณะรองมาไว้หลัง คำประสมที่เกิดใหม่นี้แม้จะมีความหมายใหม่ แต่จะยังมีเค้าความหมายเดิมของคำมูลเหล่านั้นอยู่ เช่น ไฟฟ้า (มีแสง) ไฟขีด (มีแสง ความร้อน) แม่น้ำ แม่ทัพ แม่เหล็ก แม่งาน แม่เล่า (แม่-หัวหน้า เป็นใหญ่) ฯลฯ

2.1 คำประสมเช่น

โรงไฟฟ้า	โรงงาน	โรงรถ	โรงอาหาร	โรงนา
รถไฟ	รถราง	รถไฟฟ้า	รถยนต์	รถเก๋ง
กล้วยแขก	เรื่อนหอ	น้ำปลา	น้ำตาล	น้ำหมาก
น้ำตา	น้ำใจ	น้ำคำ	น้ำฝน	น้ำยา
เรืออวน	เรือแจว	เรือยนต์	เรือหางยาว	เรือไฟ
หีบเสียง	ตู้หนังสือ	โถ่งน้ำ	ห้องน้ำ	

2.2 คำซ้อน คือคำประสมประเภทหนึ่ง โดยนำคำมูลที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือเหมือนกันมารวมเป็นคำใหม่ มีความหมายใหม่ จึงเรียกต่างออกไปว่า “คำซ้อน” คำมูลที่มารวมกันนั้น มักจะเป็นคำมรดก รวมกับคำเกิดใหม่ จึงมักแสดงความหมายของคำให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น อ้วนพี เสื่อสาด ฉับไว ผิดเคือง เป็นต้น

2.2.1 คำซ้อนที่แสดงความหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือเน้นความหมายของคำมูลทั้งสอง ซึ่งมักจะเกิดจากคำมูลที่เป็นคำมรดกหรือคำไทยถิ่น รวมกับคำเกิดใหม่ เช่น

เก็บหอม	เติบโต	อื้อฉาว	อึ้งมี
ตัดสิน	แตกฉาน	เข็ดหลาบ	
แปดเปื้อน	เกี่ยวข้อง	ติดแจ	

2.2.2 คำซ้อนที่แสดงความหมายเชิงอุปมา บางครั้งก็ไม่แสดงความหมายของคำมูล แต่เป็นความหมายใหม่โดยนัย คำเหล่านี้มักจะเกิดจากคำไทยปัจจุบัน เช่น

ยีนยัน	ซัดทอด	โต้แย้ง	ขาดแคลน
ซักจุง	สอดแนม	ขัดแย้ง	ล้วงเกิน
หยาบคาย	คุ่นเคย	ชื้อตรง	เดือดร้อน
แก๊ไซ	กีดกัน	เบียดบัง	หลอกหลวง

2.3 คำซ้ำ คือการออกเสียงคำมูลซ้ำกัน 2 ครั้งขึ้นไป คำซ้ำนี้สร้างขึ้น

เพื่อเน้นความหมายของคำ และบางครั้งยังมีความหมายต่างไปจากคำมูลด้วย เช่น

พี่ๆ น้องๆ	ผัวๆ เมียๆ	ลูกๆ หลานๆ
งูๆ ปลาๆ	เพื่อนๆ	หนุ่มๆ สาวๆ
ไกลๆ	ไกลๆ	สูงๆ
ดำๆ	ขาวๆ	เบาๆ
ค่อยๆ	หนักๆ	เร็วๆ

บางครั้งซ้ำคำเพื่อเน้นความหมาย โดยเปลี่ยนเสียงคำหน้าเป็นเสียงตรี เช่น

ดีดี	บ่อยบ่อย	บ้างบาง	ดำดำ
เบาเบา	แดงแดง	ค้ำขาว	เคี้ยวเคี้ยว
แรงแรง	ค้มค้ม	ช่วยสวย	ซ้าวสาว
	ๆลๆ		

สรุป

การเปลี่ยนแปลงด้านคำศัพท์ หมายถึง คำใดคำหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้อาจเกิดจากระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป หากไม่ได้ใช้คำนั้นแล้ว คำศัพท์เหล่านั้นก็ย่อมกลายเป็น **ศัพท์สูญ**ไป และเมื่อมีศัพท์ที่สูญไป ก็ย่อมมีการเพิ่มคำศัพท์เข้ามาใช้เพื่อให้เพียงพอต่อการสื่อสาร และเข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น การเพิ่มศัพท์โดยการสร้างคำ การเพิ่มศัพท์โดยการยืมภาษาอื่น มาใช้แทนที่ศัพท์สูญ

แบบฝึกหัด

1. การสูญศัพท์เกิดจากสาเหตุใด
2. การเพิ่มศัพท์เกิดจากเหตุผลใด
3. ลักษณะของศัพท์สูญมีอะไรบ้างอธิบาย
4. จงวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านการสูญศัพท์ จากหลักศิลาจารึก หลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง (วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์, 2540:87) พร้อมอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลง

- ๑ ๑คุณศรย(ก ๑)เมออ ตาม สวน ความ แก่ มนณ ด้วย ๑ชัโพรใน
- ๒ (๑เม)อง ๑สกโชเท๑นี้ ๑จ่ง ชี่ ส้าง ป่าหมาก ป่า ๑พล ท้ว ๑เมอ-
- ๓ ง๑นี้ ๑ทก แห่ง ป่า พ็ราว ก่ หลาย ใน๑เมอง๑นี้ ป่า ลาง
- ๔ ก่ หลาย ใน๑เมอง๑นี้ หมาก ม่วง ก่ หลาย ใน๑เมอง๑นี้
- ๕ ท(มา)ก ขวม ก่ หลายใน ๑เมอง ๑นี้ ๑คร ส้าง ได้ ไว้ แก่ มนณ
- ๖ กลาง ๑เมอง ๑สกโชเท๑นี้ ๑ม น้ำ ๑รพงง โพย ๑ส๑ส๑กน ๑ด
- ๗ . . . . . (ผู้)ง ๑กน น้ำ โชง ๑เมออ แล้ง รอบ ๑เมอง ๑สกโชเท๑นี้ ๑ตร
- ๘ ขบ(ร) ได้ สาม พน๑ศ ร้อย วา คน ใน๑เมอง ๑สกโชเท๑นี้
- ๙ มก(ก) ทาน มกท ทรง๑สล มกท โอย ทาน พ่ ๑ชนรามคี่ แห่ง
- ๑๐ เจ้า ๑เมอง ๑สกโชเท๑นี้ ทงง ชาว แม่ ชาว เจ้า ท้วย บัวว ท้วย นา-
- ๑๑ ง ๑ล(ก) เจ้า ๑ลท ๑ชน ทงง ๑ชน ทงง หลาย ทงง ๑คี่ ชาย ๑ผู้๑อง
- ๑๒ ๑ผง (ท)ววย ๑ม สรธา ใน พระ พุทธสาสน ทรง๑สล ๑เมออ พรนุ-
- ๑๓ ๑า ๑ทก คน ๑เมออ โอก พรน๑ธา กราน ก๑ถน ๑เดอน๑ฉ่ง ๑จ-
- ๑๔ ง แล้ว ๑เมออ กราน ก๑ถน ๑ม พ้น๑บัยย ๑ม พ้นหมาก๑ม
- ๑๕ พ้นดอกไม้ ๑ม หมอน ฉ่ง หมอน โนน ๑พรพาร ก๑ถน โอ-
- ๑๖ ย ทาน แล้ ๑บ แล้ ๑ญ ล้าง ๑บ ๑ส๑ด ๑ด๑ท ก๑ถน ๑เดง อ-
- ๑๗ ๑ร๑ญก ๑พัน ๑เมออ จกก เขา มา วยง รยง กนณ ๑ผู้ ๑ไร-
- ๑๘ ๑ญก (๑ผู้)น เท้า หวว ลาน คี่ บงคี่(กลอง)ด้วย สยง พาด สยง ๑พ-
- ๑๙ น .สยง ๑เลื้อน สยง ๑บ๑บ ๑คร จกก มกท เห็น เห็น ๑คร จ-

5. จากเนื้อความจารึกหลักที่ 1 ในข้อ 2 นักศึกษาคิดว่าคำใดสามารถนำมาสร้างคำแบบไทยได้ ยกตัวอย่างการสร้างคำให้ชัดเจน

6. นอกจากการสร้างคำแบบไทยแล้ว ยังมีวิธีการเพิ่มศัพท์ในภาษาไทยด้วยวิธีอื่นหรือไม่ อย่างไร จงอธิบาย

7. นักศึกษาคิดว่าคำศัพท์เกี่ยวกับอะไรที่มีแนวโน้มว่าจะกลายเป็นศัพท์สูญ อธิบายและยกตัวอย่าง

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2548). **ประชุมจารึก ภาค 8 จารึกสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ธวัช ปุณโณทก. (2553). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์. (2540). **อักษรไทยและอักษรขอมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิภคา**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4

เรื่อง การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย

หัวข้อเนื้อหา

1. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ
2. การพิจารณาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย
3. การเปลี่ยนแปลงความหมาย
  - 3.1 ความหมายแคบเข้า
  - 3.2 ความหมายกว้างออก
  - 3.3 ความหมายย้ายที่
4. สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. สามารถอธิบายปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำได้
2. สามารถวิเคราะห์คำที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายตามลักษณะต่างๆได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยายรายละเอียดเนื้อหาจากเอกสาร และ power point เรื่องการเปลี่ยนแปลงภาษาด้านความหมาย
2. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท
4. นักศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของภาษาด้านความหมายจากวรรณกรรมที่กำหนดให้นำเสนอชั่วโมงถัดไป

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิชา วัฒนธรรมภาษาไทยบทที่ 4
2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. คอมพิวเตอร์ , power point เรื่อง การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านความหมาย
4. แบบฝึกหัด

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจสอบแฟ้มกีดท้ายบท
4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียน

บทที่ 4 การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย

ในการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงของคำศัพท์นั้น นักภาษาศาสตร์จะศึกษาการเปลี่ยนแปลง 2 ลักษณะ คือ 1) การเปลี่ยนแปลงด้านเสียงของคำศัพท์ 2) การเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย นั่นคือศึกษาว่า คำศัพท์หนึ่งๆ ในสมัยอดีตกับปัจจุบันนั้นใช้ความหมายแตกต่างกันอย่างไร หากพบว่ามีความหมายแตกต่างกัน มากก็เรียกว่า “ความหมายย่ำยที่” ส่วนคำที่ความหมายแตกต่างกันไม่มากนักคือคงความหมายเดิมอยู่ส่วน หนึ่งก็เรียกว่า “ความหมายกว้างออก หรือความหมายแคบเข้า”

ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำศัพท์ในที่นี่จะอธิบาย 2 ลักษณะ คือ 1) การ เปลี่ยนแปลงความหมายโดยสิ้นเชิง และ 2) การเปลี่ยนแปลงความหมายของศัพท์บางส่วน นั่นคือ ความหมาย เดิมกับความหมายปัจจุบันยังมีความหมายเกี่ยวเนื่องกันทั้งความหมายเดิมและความหมายใหม่(ธวัช ปุณโณทก ,2553 : 94-95)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำ

ณัฐวรรณ ชังใจ (2555 : 145-147) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายของ คำไว้ดังนี้

1. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ นั่นคือ คำๆหนึ่งที่เดิมหมายถึงสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะรูปร่างและ คุณสมบัติที่แน่นอน ต่อมาความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการทำให้สิ่งนั้นมีรูปร่างคุณสมบัติเปลี่ยนแปลงไป เช่น “ปากกา” เมื่อแปลตามรูปศัพท์ จะหมายถึงปากของนกชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะแหลมเหมือนเครื่องมือที่ ใช้เขียนซึ่งมีรูปร่างเดียวกับปากของนก โดยต้องใส่ก้านด้ามใช้จุ่มหมึกเขียน

นอกจากนี้อาจเป็นเหตุให้ความหมายของคำบางคำที่มีหลายความหมายเกิดความล้าสมัยและสูญ หายไปในที่สุด นั่นคือ เดิมคำบางคำมีความหมายเพื่อบ่งบอกลักษณะหรือคุณสมบัติบางอย่าง แต่เมื่อ วิทยาการที่เจริญก้าวหน้ามากขึ้นจึงมีคำอื่นมาแทนที่ให้ความหมายของคำดังกล่าวไม่เป็นที่นิยมใช้จนเสื่อม ความหมายและสูญหายไปในที่สุด เช่น คำว่า “บาท” เดิมมีความหมายเกี่ยวกับคำบอกเวลา หมายถึง ช่วงเวลาเท่ากับ 1 ใน 10 ของชั่วโมง เท่ากับ 6 นาที (ราชบัณฑิตยสถาน,2556 : 621 - 622) ซึ่งเริ่ม ปรากฏใช้ในสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่นิยมดูเวลาจากเงาแดดโดยใช้เท้าเดินนับจากเงาแดด นั้นนับเป็น 1 บาท 2 บาท แต่เมื่อไทยได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกราวสมัยรัชกาลที่ 5 ที่อาศัยการดู เวลาจากนาฬิกาตามเข็มนาฬิกาและชั่วโมงแทน ดังนั้นความหมายเกี่ยวกับการบอกเวลาของคำว่า “บาท” จึง เกิดการเปลี่ยนแปลงในลักษณะสูญความหมายไปในที่สุด

2. ความเปรียบ (Metaphor) การที่มนุษย์มองเห็นความคล้ายคลึงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จึงนำไป เปรียบเทียบกันในทางใดทางหนึ่ง อาทิ รูปร่าง คุณสมบัติ ฯลฯ ส่งผลให้ความหมายของคำกว้างออกไปมาก

ขึ้น เช่น คำว่า “น้อยหน้า” ตามรูปศัพท์หมายถึง ผลไม้ชนิดหนึ่งที่มีเปลือกขรุขระเป็นตาๆ มีขนาดพอมีสำหรับมือถือได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 612) ดังนั้นผู้ที่ใช้ลูกกระเบิดเห็นความคล้ายคลึงกันระหว่างลูกกระเบิดกับลูกน้อยหน้า จึงใช้คำว่า “น้อยหน้า” ในความหมายของระเบิดด้วยเหตุนี้จึงทำให้ศัพท์ดังกล่าวมีความหมายเพิ่มมากขึ้น

3. การใช้คำร่วมกัน คำๆหนึ่งที่ใช้ร่วมกันกับอีกคำหนึ่งจนบ่อยครั้ง อาจส่งผลให้เกิดความหมายกว้างมากขึ้น โดยนำความหมายที่เกิดร่วมด้วยมารวมไว้ ต่อมาคำดังกล่าวสามารถใช้เดี่ยวๆ ได้โดยมีความหมายแทนอีกคำหนึ่งได้เลย

ภาษาไทยมักพบการเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ในคำซ้อน เช่น คำว่า “แพ้ชนะ” คำคู่เดียวกันนี้ในสมัยก่อนคงใช้ “พ่ายแพ้” คำว่า “พ่าย” มีความหมายว่า แพ้ แต่ความหมายของคำว่า “แพ้” หมายถึงชนะ ดังที่ปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงว่า

“ตนกุงพุงข้าง ขุนสามชนตัวชื่อมาสเมืองแพ้ ขุนสามชนพ่ายหนี พอกุงจิ้งขึ้นชื่อกุงชื่อพระรามคำแหง”

คำว่า “แพ้” ในที่นี้คือ ชนะ แต่ในปัจจุบัน คำว่า “แพ้” หมายถึง สู้อันได้ ทนไม่ได้ ตรงกันข้ามกับชนะ

นอกจากนี้พบว่า คำบางคำมีลักษณะเป็นคำซ้อน นั่นคือ มีความหมายเหมือนกัน แต่ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะคำซ้อนเป็นคำเดี่ยว และมีความหมายใหม่เช่นคำว่า “เสียหาย” ในปัจจุบันคำว่า “เสีย” ในภาษากรุงเทพฯ เมื่อใช้เป็นคำเดี่ยวก็ไม่ได้มีความหมายว่า หาย แต่ใช้ในความหมายว่าอยู่ในสภาพที่ทำงานไม่ได้หรือใช้งานไม่ได้ นอกจากนี้คำว่า “เสียหาย” ก็มีความหมายใหม่ ซึ่งทำให้เสียหายไม่ได้อยู่ในลักษณะคำซ้อนต่อไป

4. คำต้องห้าม (Taboo words) คำบางคำอาจเป็นคำที่ต้องห้าม ซึ่งอาจใช้แล้วมีความหมายส่อไปในทางที่ไม่ดีหรือมีความไปในทางลบ ดังนั้นคนเหล่านี้จึงไม่สามารถใช้ได้ จึงเลี่ยงไปในความหมายอื่นแทน เช่น คำว่า “แก่” มีความหมายไปในทางลบ หมายถึง ไร้ประโยชน์หรือไร้สมรรถภาพ เพื่อเลี่ยงความหมายที่ส่อไปในทางลบนี้จึงใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” แทนคำว่า คนแก่ หรือคำว่า “สลิม” เปลี่ยนมาใช้คำว่า “ชุมชนแออัด” แทน เป็นต้น

การพิจารณาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย

การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย อาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะ สรุปได้ดังนี้ (ดุชฎีพร ขำนิโรศานต์, 2526: 44)

1. พิจารณาความหมายโดยตรงของคำ กล่าวคือ คำหนึ่งที่มีความหมายอย่างหนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงย้ายที่ความหมายเป็นอีกความหมายหนึ่ง เช่น

สิ้นสอด	ความหมายเดิม	สินบน
	ความหมายปัจจุบัน	ทรัพย์สินที่ให้แก่อบิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงที่จะแต่งงานเป็นค่าน้ำนมข้าวบ้อน หรือความหมายด้านกฎหมาย หมายถึง ทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดา มารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิงแล้วแต่กรณี เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส

2. พิจารณาจากบริบทของคำ กล่าวคือ คำอาจจะปรากฏบริบทที่ต่างไปจากเดิมถ้าคำหนึ่งเคยปรากฏในบริบททั่วไปที่มีใช้อย่างกว้างขวาง หรือหลายความหมาย แต่ต่อมาคำดังกล่าวปรากฏในบริบทที่แคบกว่าเดิมหรือมีใช้น้อยลง ซึ่งคำนั้นจะมีความหมายแคบเข้า หรือคำหนึ่งเคยปรากฏในบริบทเฉพาะคำนั้นมีความหมายแคบ แต่ต่อมาคำนั้นปรากฏในบริบทกว้างกว่าเดิม มีใช้เพิ่มมากขึ้น คำนั้นจะมีความหมายกว้างออก

การเปลี่ยนแปลงทางความหมาย

การเปลี่ยนแปลงความหมาย หมายถึง ความหมายของคำใดคำหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยมีลักษณะเพิ่มขึ้นหรือลดน้อยลง รวมไปถึงอาจมีความหมายเปลี่ยนไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง ซึ่งคำในภาษาไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ(ณัฐวรรณ ชั่งใจ, 2555 : 148-153) ดังนี้

1. ความหมายแคบเข้า หมายถึง สิ่งที่คำนั้นมีความหมายถึงหรืออ้างถึง โดยมีจำนวน ประเภท ปริมาณหรือขอบเขตที่น้อยลง ซึ่งคำที่มีความหมายแคบเข้ามีลักษณะต่างๆ ดังนี้

1.1 คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายกว้าง ต่อมาเปลี่ยนไปมีความหมายเฉพาะเจาะจงขึ้น เช่น คำว่า **ขับ** แปลว่า บังคับ ชี้ ไล่ต้อน (ในปัจจุบันมีความหมายว่าควบคุมพาหนะ แต่สมัยโบราณใช้กับสัตว์พาหนะ) คำว่า **ขับ** (บังคับ ชี้ ไล่ต้อน) เป็นคำศัพท์โบราณใช้สืบต่อมาจนสมัยปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันนั้นมีความหมายเฉพาะบังคับควบคุมพาหนะเท่านั้น ไม่ใช่ขับกับสัตว์ **ขับ** ในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาใช้ในความหมายบังคับควบคุมทั้งสัตว์และพาหนะ ตัวอย่าง

- ขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดมาท่อมืองตาก พ่อกูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชน**ขับ**มาหัวขวา ขุนสามชนเกลื่อนเข้า ไพร่ฟ้าหน้าใสพ่อกูหนีญญาพายจแจ้(น) กุบหนีกูชี้ข้างเบกพลกู**ขับ**เข้า ก่อนพ่อกู กูต่อข้างด้วยขุนสามชน (ศิลาจารึกหลักที่ 1)
- เจ้าศรีศรีทธาราชจุลามาจึง**ขับ**แม่ช้างไล่ตามตี (ศิลาจารึกหลักที่ 2)
- มาตราหนึ่ง **ขับ**ฝูงวัวไปลุยเข้า (ข้าว) ท่านเสี้ยกดี **ขับ**ฝูงควายไปลุยเข้า (ข้าว) ท่านเสี้ยกดี ขับโขลง(ช้าง)ลุยเข้า (ข้าว) ท่านเสี้ยกดี ท่านให้ไหมโดยระบิลเมือง (กฎหมายตราสามดวง ลักษณะเบ็ดเสร็จ หน้า 382)

- อนึ่งผู้ใดบังอาจ**ขับ**ล้อเกวียนเหยียบลัดเข้า(ข้าว) ท่านเมื่อเป็นรวงไซ้ ท่านให้เจ้าไร่นาเจ้านา พลดเอากระบือโคเทียมเกวียนมานั้นไว้ตอนหนึ่ง แลขาเกวียนขาหนึ่งค่าเท่าใดให้ไหมเท่านั้น (กฎหมายตราสามดวง ลักษณะเบ็ดเสร็จ หน้า 382)

คำว่า **ขับ** ในสมัยโบราณมีความหมายว่า ควบคุมสัตว์และพาหนะ สมัยหลังต่อมา (กำหนดยุคสมัยไม่ได้) จึงมีการแยกคำมาใช้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น คือใช้คำว่า ชี ไล่ ต้อน ในความหมายควบคุมบังคับสัตว์ และใช้คำว่า ขับ ในความหมายควบคุมบังคับพาหนะ เช่น ขับรถ ขับเรือ ขับเครื่องบิน ขับเกวียน ฯลฯ และคำที่มีความหมายเกี่ยวเนื่องกันอีกจำนวนหนึ่งคือ ขับไล่ ขับขี่ ขับเคี้ยว เป็นต้น

คำว่า**หนุ่ม** แปลว่า วัยรุ่น วัยกำยำ (ปัจจุบัน แปลว่า วัยรุ่น วัยกำยำ เพศชาย แต่ในสมัยโบราณหมายถึงทั้งเพศชาย เพศหญิง) คำว่า **หนุ่ม** เป็นคำมรดกใช้ในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ด้วยและยังคงความหมายเดิมว่า วัยรุ่น วัยกำยำ ใช้ทั้งเพศชาย เพศหญิง แต่ในภาษามาตรฐานปัจจุบันคำว่า **หนุ่ม** นั้น หมายถึงวัยรุ่น วัยกำยำ ใช้เฉพาะเพศชาย ส่วนเพศหญิงเราจะใช้ว่า สาวและมักจะใช้คู่กันว่าวัยรุ่นหนุ่มสาว ส่วนในสมัยสุโขทัยนั้นใช้ **หนุ่ม** หมายถึงวัยรุ่น วัยกำยำ ทั้งสองเพศ ดังตัวอย่าง

- หญิงทั้งหลายอันยัง**หนุ่ม** และจะควรมีลูกนั้น ที่ได้ท้องน้อยภายในแห่งตน แร้งมาเกิดนั้น มีก่อนเลือดก่อนหนึ่ง (ไตรภูมิพระร่วง หน้า 38)
- เมื่อเขายัง**หนุ่ม**อยู่นั้นก็ดี เมื่อเขาจะแรกรักใคร่กันก็ดี เมื่อเขาแรกได้กันเป็นผัวเป็นเมียก็ดีแล เขาอยู่ด้วยกันแลเสพเมถุนไล่แต่ ๗ วันนั้นแล (ไตรภูมิพระร่วง หน้า 46)
- (เทพธิดา) ประดับด้วยสนิมอาภรณ์รุ่งเรือง แลมีรูปโฉมโนมพรรณ**หนุ่ม**แลงามดั่งสาวอันได้ 16 ปีอยู่ชั่วตนแล (ไตรภูมิพระร่วง หน้า 100)
- แลมีรูปโฉมโนมพรรณอันงามดั่งสาวอันได้ 16 เข้า แลรูปเขานั้นบ่ทอนรู้เฒ่ารู้แก่แล**หนุ่ม** ดั่งนั้นชั่วตนทุกๆ คนแล (ไตรภูมิพระร่วง หน้า 45)

คำว่า **หนุ่ม** (วัยรุ่น วัยกำยำ) ใช้ในยุคเดียวกับคำว่า บ่าว-สาว (มีความหมายว่าชาย-หญิง) ภายหลังสมัยอยุธยาคำว่า บ่าว เปลี่ยนความหมายไปเป็นบ่าวไพร่ (คนรับใช้) คำว่า สาว (แปลว่า หญิง) ไม่มีคำแสดงเพศชายเป็นคู่ จึงนำคำว่า **หนุ่ม** (วัยรุ่น วัยกำยำ) มาใช้เป็นคำคู่ว่า **หนุ่มสาว** เป็นผลให้คำว่า **หนุ่ม** ในยุคหลังต่อมาเปลี่ยนความหมายเป็น “**เพศชายวัยกำยำ**” ในขณะที่เดียวกันคำว่า สาว ก็เปลี่ยนความหมายเป็น “**วัยกำยำของเพศหญิง**”

ในภาษามาตรฐานปัจจุบันจึงใช้ **หนุ่ม** ในความหมายว่า เพศชาย วัยกำยำเพศเดียว (ไม่รวมเพศหญิงเหมือนความหมายสมัยโบราณ) และมีคำที่เกี่ยวเนื่องกันอีก เช่น **หนุ่มน้อย** **วัยรุ่นหนุ่ม** **หนุ่มแน่น** **หนุ่มหน้า** และ**หนุ่มหน้าสาวสวย** **หนุ่มสาวพราวเสน่ห์** เป็นต้น

1.2 คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีหลายความหมาย ต่อมามีความหมายน้อยลง เช่น

ลุ่ม แปลว่า ต่ำ ใต้ ข้างล่าง (ปัจจุบันหมายถึง พื้นดินต่ำ เรียกว่าที่ลุ่มที่ตอน) คำว่า **ลุ่ม**

เป็นคำมรดกใช้กว้างขวางในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ในความหมายข้างล่าง (ลุ่มกับเทิงคือข้างล่างข้างบน) ในภาษาอีสานมีภาษิตว่า “นอนเทิงให้เบิ่งลุ่ม นอนซุมให้เบิ่งเทิง” แปลว่า นอนข้างบนให้มองดูข้างล่าง นอนในหลุมให้มองดูข้างบน (หมายความว่า ผู้ใหญ่ที่อยู่เหนือสังคมให้ดูแลใส่ใจผู้ด้อยโอกาส และผู้น้อยผู้ด้อยโอกาสให้ดูแลแบบอย่างผู้ใหญ่)

คำว่า **ลุ่ม** (ต่ำ ใต้ ข้างล่าง) พบว่าเป็นคำศัพท์โบราณใช้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน และดูเหมือนจะใช้สื่อสารกันในวงแคบในภาษาภาคกลาง ในเอกสารสมัยสุโขทัยพบว่าใช้ในความหมายข้างใต้ข้างล่าง ดังตัวอย่าง

- แผ่นดินในอุตรกुरुทวีปนั้นราบคาบเสมอกันงามหนักหนา ปมได้เป็นซุมเป็นภูมิปมได้ลุ่มปมได้เทง (ไตรภูมิพระร่วง หน้า 78)
- งูเงี้ยวพิษทั้งหลายลุ่มฟ้า (โองการแข่งน้ำ หน้า 65)

คำว่า **ลุ่ม** (ต่ำ ใต้ ข้างล่าง) ในภาษามาตรฐานปัจจุบันใช้น้อยมาก และจะใช้แสดงความหมายว่าต่ำ เช่น ที่ลุ่ม นาลุ่ม ที่ราบลุ่ม ที่ลุ่มแอ่งกระทะ ที่ลุ่มที่ดอน และบางแห่งความหมายคลี่คลายไปบ้าง เช่น ลุ่มๆ ดอนๆ ลุ่มหลง เป็นต้น

2. ความหมายกว้างออก หมายถึง สิ่งที่คำนั้นมีความหมายถึงหรืออ้างถึง โดยมีจำนวน ประเภท หรือปริมาณหรือขอบเขตที่เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งคำที่มีความหมายกว้างออกมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

2.1 คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายเฉพาะเจาะจง ต่อมาเปลี่ยนไปมีความหมายกว้าง ซึ่งพบคำในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น **สวน** เดิมหมายถึง ที่ซึ่งกันเป็นเขตไว้สำหรับปลูกต้นไม้ ปัจจุบันใช้ หมายถึง ที่ซึ่งกันไว้เป็นขอบเขต เช่น สวนงู สวนสัตว์

2.2 คำซึ่งสมัยหนึ่งเคยมีความหมายเดียว ภาษาไทยปัจจุบันมีหลายความหมาย เช่น คำว่า “**มัก**” เดิมหมายถึง ชอบ ปัจจุบันใช้หลายความหมายคือ ชอบ พอใจ โดยมาก ค่อนข้าง เนือง ๆ เช่น เขาเป็นคนมักมาก

3. ความหมายย้ายที่ หมายถึง คำหนึ่งซึ่งเดิมมีความหมายอย่างหนึ่ง แต่ต่อมามีความหมายอีกอย่างหนึ่ง เช่น

เพื่อ แปลว่า เพราะว่า ด้วยเหตุว่า (ปัจจุบัน แปลว่า สำหรับ เกี่ยวเนื่องด้วย) คำว่า **เพื่อ** เป็นคำศัพท์โบราณที่ใช้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน และไม่นิยมใช้ในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ พบใช้ในเอกสารสมัยสุโขทัย มีความหมายว่า เพราะว่า ด้วยเหตุว่า ดังตัวอย่าง

- เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี 1205 ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจแลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้นั้นใส่ไว้ (ศิลาจารึกหลักที่ 1)

แพ้ แปลว่า ชนะ มีชัย (ปัจจุบันแปลว่า พ่าย ปราชัย) คำว่า **แพ้** เป็นคำมรดกใช้อยู่ในภาษาไทยถิ่นไทยในประเทศและนอกประเทศ มีความหมายว่า ชนะ มีชัย เหมือนกับสุโขทัย ตัวอย่างการใช้คำว่า แพ้ ในสมัยสุโขทัย

- ตนกุฟ่งซ่างขุนสามชนตัวชื่อมาสเมืองแพ้ ขุนสามชนพ่ายหนี (ศิลาจารึกหลักที่ 1)

คำว่า **แพ้** ในสมัยสุโขทัย มีความหมายว่า ชนะ มีชัย โดยเฉพาะในตัวอย่างจากศิลาจารึกหลักที่ 1 มีทั้ง **แพ้** และ **พ่ายหนี** แสดงความหมายตรงกันข้าม คือ **แพ้** (มีชัย) และ **พ่าย** (พราชัย) ภายหลังต่อมา (กำหนดยุคสมัยไม่ได้) เรานิยมใช้เป็นคำซ้อนกันว่า **พ่ายแพ้** หรือ **แพ้พ่าย** เป็นการเน้นความหมายของคำให้เด่นชัดขึ้น และมีคำว่า **ชนะ** มาแทนที่คำว่า **แพ้** เป็นผลให้คนยุคหลังต่อมาเข้าใจว่า **แพ้** และ **พ่าย** มีความหมายเดียวกัน

คำว่า **แพ้** (ชนะ มีชัย) ในภาษาไทยถิ่นเหนือ อีสานและลาวยังใช้ในความหมายว่าชนะ มีชัย ในปัจจุบัน ภาคอีสานออกเสียงว่า **แพ้** เช่น บาบ่แพ้บุญ (บาบ่ไม่ชนะบุญ) ภาคเหนือไทยลื้อ ไทยจีนออกเสียงว่า “แป้” หรือ “แป๊” เช่น

สรุป

การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านความหมาย เป็นการเปลี่ยนแปลงที่พิจารณาจากความหมายของคำที่มีการใช้แตกต่างกันในแต่ละสมัยโดยที่รูปคำศัพท์นั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายนั้น ได้แก่ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ ความเปรียบ

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมายแบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ความหมายแคบเข้า ความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่

แบบฝึกหัด

1. การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านความหมาย หมายถึงอะไร
2. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้คำเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย
3. การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำในลักษณะความหมายแคบเข้า มีกี่ประเภท อะไรบ้าง อธิบายและยกตัวอย่าง
4. หากความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่มีความหมายเพิ่มขึ้นจากเดิม เรียกการเปลี่ยนแปลงความหมายนี้ว่าอะไร อธิบาย
5. จงวิเคราะห์คำที่ขีดเส้นใต้ต่อไปนี้ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายลักษณะใด จงอธิบาย
  - 5.11205 ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจแลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้นั้นใส่ไว้ (จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 9-10)
  - 5.2เมื่อชั่วพ่อกุกุบ่าเรอแก่พ่อกุกุบ่าเรอแก่แม่กุกุได้ตัวเนื้อตัวปลากุกุเอามาแก่พ่อ... (จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 11-12)
  - 5.3 พ่อกุกุตายยังพีกุ กุพริ่บ่าเรอแก่พีกุดั่งบ่าเรอแก่พ่อ พีกุตายจึงได้เมืองแก่กุกุทั้งกลม (จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 16-17)

5.4 มีบ้านใหญ่บ้านเล็กมีปาม่วงป่าขาม ดูนามดังแกล้งแต่ง (จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 35-36)

5.5 ตนกุงข้างขุนสามชนตัวชื่อมาสเมืองแพ้ ขุนสามชนพายหนีพ่อกูจึ่งขึ้นชื่อกูชื่อพระรามคำแหง (จารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 8-10)

6. แต่งหญิง ผู้ เผือก มโน นก จากคำศัพท์สแลงของการใช้ภาษาวัยรุ่นในปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) นี้ มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงภาษาทางความหมายหรือไม่อย่างไร จงอธิบาย

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐวรรณ ชั่งใจ.(2555).วิวัฒนาการของภาษาไทย.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดุขฎิพร ชำนิโรคศานต์. (2526). ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาไทยเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2553).วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. กรุงเทพฯ :นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- _____. (2554). พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิภคา, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิซซิง จำกัด.
- _____. (2556). พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ศิลจารึกพ่อขุนรามคำแหง มหาราช หลักที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิซซิง จำกัด.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5 เรื่อง คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์

หัวข้อเนื้อหา

1. คำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต
2. การสร้างคำแบบไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤต
3. การยืมคำภาษาเขมร
4. การสร้างคำแบบไวยากรณ์ภาษาเขมร
5. สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคำยืมภาษาบาลี สันสกฤต และเขมรได้
2. วิเคราะห์คำยืมจากวรรณคดีสมัยต่าง ๆ ได้
3. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไวยากรณ์คำยืม
4. สามารถวิเคราะห์การสร้างคำแบบไวยากรณ์คำยืมได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยายเนื้อหาจากเอกสาร และ power point เรื่อง คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์
2. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักศึกษาตอบคำถามท้ายบท
4. นักศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภาษาด้านคำยืมและไวยากรณ์คำยืมจากวรรณคดีสมัยต่าง ๆ ที่กำหนดให้ได้ พร้อมนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียนในคาบถัดไป

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิชา วัฒนธรรมภาษาไทยบทที่ 5
2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. คอมพิวเตอร์ , power point เรื่อง คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์
4. แบบฝึกหัด

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจสอบแฟ้มกีดท้ายบท
4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียน

บทที่ 5 คำยืมและการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์

การยืมคำเป็นการพัฒนาทางด้านคำไทยอย่างหนึ่ง เพราะเมื่อสังคมไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้นโดยสร้างคำไทยมาใช้เพิ่มเติม และเมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาติที่มีความเจริญ ทางวัฒนธรรม เรามักจะรับวัฒนธรรมของชาตินั้นมา และขณะเดียวกันย่อมรับเอาคำของชาตินั้นมาใช้พูดจากันด้วย

การที่คำยืมภาษาต่างประเทศเข้ามาปะปนกับภาษาไทยเป็นจำนวนมาก ไวยากรณ์ของภาษานั้นย่อมติดมากับภาษานั้น ๆ ด้วย เช่น คำสมาส การสนธิ (ภาษาบาลีและสันสกฤต) คำแผลง (ภาษาเขมร)

ในบทนี้จะกล่าวถึงคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤต ภาษาเขมร (ส่วนคำยืมภาษาอื่นมีอิทธิพลต่อโครงสร้างไวยากรณ์ภาษาไทยไม่มากจึงไม่กล่าวถึง) (ธวัช ปุณโณทก, 2553: 145)

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ (2526 : 128-129) กล่าวถึงการยืมภาษา อันเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากอิทธิพลภายนอก จำแนกได้ 3 ประเภท ได้แก่ การยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม การยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด และการยืมจากภาษากลุ่ม

การยืมอันเนื่องมาจากวัฒนธรรม หมายถึง เมื่อชน 2 กลุ่มซึ่งต่างภาษาต่างวัฒนธรรมกัน มีโอกาสติดต่อสื่อสารกัน กลุ่มที่มีวัฒนธรรมหรือความอยู่ที่เจริญน้อยกว่ามักจะรับเอาลักษณะความเป็นอยู่ หรือวัฒนธรรมบางอย่างจากกลุ่มที่เจริญมากกว่า

การยืมอันเนื่องมาจากความใกล้ชิด หมายถึง การยืมคำจากภาษาอื่นเข้ามาใช้และการยืมนี้เกิดจากการที่คนต่างภาษากันอยู่ร่วมในสังคมเดียวกันมานาน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากในชีวิตประจำวันจึงเกิดการหยิบยืมกันขึ้น การยืมลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นกับทั้งสองภาษา กล่าวคือต่างฝ่ายต่างยืมกันและกันนั่นเอง

ส่วนการยืมจากภาษากลุ่ม หมายถึง การยืมจากภาษาของคนต่างกลุ่มกัน ซึ่งอาจเป็นกลุ่มทางภูมิศาสตร์(ภาษาถิ่นอื่น) หรือกลุ่มทางสังคม (อยู่ถิ่นเดียวกันแต่อาจต่างกันเพราะฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา ฯลฯ) ก็ได้ แต่ยืมนับว่าเป็นภาษาเดียวกันอยู่ มิใช่การยืมต่างภาษาเหมือนการยืมข้างต้น

ลักษณะของการยืมคำ

ลักษณะของการยืมคำ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ (วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2526: 130-134)ดังนี้

1. **ทับศัพท์** หมายถึง การนำคำจากอีกภาษาหนึ่งเข้าไปใช้ในอีกภาษาหนึ่งโดยตรง เช่น ไทยยืมภาษาจีนมาใช้ในภาษาไทย ตัวอย่างคำ โตะ แก้ว อี ซาลาเปา เป็นต้น การยืมลักษณะนี้มีลักษณะเด่น คือ ความพยายามที่จะรักษาเสียงไว้ให้เหมือนภาษาเดิมที่ยืมมา แต่ว่าการรักษาเสียงเดิมไว้จะมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความคล้ายคลึงของระบบเสียงของภาษาที่ให้ยืม และภาษาที่เป็นผู้ยืม

2. **การแปลศัพท์** หมายถึง การยืมความหมายของอีกภาษาหนึ่งมาใช้ โดยการแปลความหมายของศัพท์ชนิดคำต่อคำ ดังนั้น เรื่องเสียงจึงไม่เป็นปัญหาเพราะมิได้ยืมเสียงมาด้วย การแปลศัพท์นี้มักเป็นการแปลคำประสมหรือสำนวนการพูดเท่านั้นไม่เป็นคำศัพท์โดด ๆ

การยืมชนิดแปลศัพท์นี้ ภาษาไทยมี 2 ลักษณะ คือ บางครั้งจะนำเอาภาษาสันสกฤตมาเป็นคำแปลถ้าภาษาที่ให้ยืมไม่ใช่ภาษาสันสกฤตเสียเอง บางครั้งก็ใช้คำไทยล้วน ๆ แปล บางครั้งก็ใช้คำไทยปนกับสันสกฤตหรือภาษาอื่น

3. **การยืมความหมาย** เป็นการยืมความหมายซึ่งเดิมไม่มีใช้อยู่ในภาษาไทยเข้ามาใช้ และสร้างคำขึ้นมาใหม่เพื่อใช้กับความหมายที่ยืมมา คำประเภทนี้มักเป็นศัพท์วิชาการต่าง ๆ ที่เราพยายามบัญญัติศัพท์ไทยขึ้นมาใช้แทนที่การทับศัพท์ แต่ในการบัญญัตินี้บางครั้งเราก็หันไปเอาคำในภาษาสันสกฤตมาใช้

การยืมคำภาษาบาลีและสันสกฤต

หลักสังเกตคำภาษาบาลีสันสกฤต

คำภาษาบาลีและสันสกฤต เราได้นำมาใช้ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก เห็นได้จากวรรณคดีและบรรดาคำใหม่ ๆ ที่เราบัญญัติขึ้นใช้ในภาษาไทย โดยเฉพาะคำที่เกี่ยวกับวิทยาการต่าง ๆ บางคำเรานำมาใช้เฉพาะสันสกฤตบางคำก็นำมาใช้เฉพาะภาษาบาลี และบางคำเราก็นำมาใช้ทั้งภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต

แม้ว่าคำภาษาบาลีและสันสกฤตจะเป็นภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลเดียวกัน แต่ลักษณะของคำและการใช้อักษรยังมีข้อแตกต่างกันอยู่ เพราะฉะนั้นจึงควรรู้ลักษณะที่แตกต่างกันไว้บ้าง เพื่อเป็นหลักสังเกตในการเทียบเคียงทั้ง 2 ภาษา แต่หลักสังเกตที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นแต่เพียงหลักทั่วไปที่ควรรู้ไว้เป็นเบื้องต้นเท่านั้น เพราะความแตกต่างของทั้งสองภาษานี้มีมากเกินกว่าที่ควรจะแสดงไว้โดยละเอียด

กำชัย ทองหล่อ (2554 : 139 -147) ได้ให้หลักการสังเกตความแตกต่างระหว่างคำภาษาบาลีและสันสกฤตไว้ดังนี้

1. สระภาษาบาลีมี 8 ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ
สระสันสกฤตมี 14 ตัว คือ อ อา อิ อี อุ อู ฤ ฦ ฦ ฤ ฦ เอ โอ โอ เอา
2. พยัญชนะบาลีมี 33 ตัว คือ

วรรค/แถวที่	1	2	3	4	5
วรรค กะ	ก	ข	ค	ฌ	ง
วรรค จะ	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
วรรค ฎะ	ฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
วรรค ตะ	ต	ถ	ท	ธ	น
วรรค ปะ	ป	ฝ	พ	ภ	ม
เศษวรรค	ย ร ล ว ส ห ฬ (อँग)				

พยัญชนะสันสกฤตมี 34 ตัว (ไม่นับนิคหิต) คือมีตัว ศ ษ เพิ่มเข้ามาอีก 2 ตัว นอกนั้นเหมือนภาษาบาลี

3. ตัวสะกดในบาลี จะต้องมีตัวพยัญชนะตามหลัง เช่น กังขา อิจฉา ทุกข์ เป็นต้น แต่ตัวสะกดในสันสกฤต ไม่ต้องมีพยัญชนะตามหลังก็ได้ เช่น มนัส วิทยา ศัตรู จักรี เป็นต้น

4. ตัวสะกดในภาษาบาลีแบ่งออกเป็นสองพวก คือ เป็นพยัญชนะวรรคพวกหนึ่ง เป็นพยัญชนะเศษวรรคพวกหนึ่ง มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

4.1 พยัญชนะวรรค ใช้เป็นตัวสะกดได้เฉพาะพยัญชนะวรรคแถวที่ 1 3 และ 5 ของวรรคเท่านั้น นอกนั้นเป็นตัวสะกดไม่ได้ แต่พยัญชนะวรรคในสันสกฤต นอกจากจะใช้เป็นตัวสะกดในหลักเกณฑ์บาลีแล้ว ยังมีหลักอื่นๆดังนี้

- ตัวสะกดตัวตามไม่ต้องเรียงลำดับตามแบบบาลีก็ได้ พยัญชนะวรรคแถวที่ 3 เป็นตัวสะกด พยัญชนะวรรคแถวที่ 5 เป็นตัวตามได้ เช่น ปรัชญา อาชญา เป็นต้น
- ตัวสะกดตัวตามเป็นพยัญชนะต่างวรรคกันก็ได้ เช่น มุกดา อัคนี ศักติ เป็นต้น

4.2 พยัญชนะเศษวรรคในบาลีที่ใช้เป็นตัวสะกดได้มี 5 ตัว คือ ย ล ว ส ฬ มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

- ตัว ย จะเป็นตัวสะกดได้เมื่อ ย หรือ ห ตามหลัง เช่น อัยยิกา คุยห ฯลฯ
- ตัว ล จะเป็นตัวสะกดได้เมื่อ ล ย หรือ ห ตามหลัง เช่น มัลลิกา กัลยาณวุฒ ฯลฯ
- ตัว ว และ ฬ จะเป็นตัวสะกดได้เมื่อมีตัว ห ตามหลัง เช่น ชิวหา วิรุฬหก

อาสาฬห ฯลฯ

- ตัว ส จะเป็นตัวสะกดได้เมื่อ ต น ม ย ว หรือ ส ตามหลัง เช่น ภัस्ता มัสสุตัสมา ฯลฯ

ในภาษาสันสกฤต มีหลักเกณฑ์คล้ายกับบาลี แต่มีตัวสะกดเพิ่มอีกสองตัว คือ ศ ษ เช่น อัศ्व พศจิกายน ราชฏร ฯลฯ

ส่วนตัว ร กับ ห เป็นตัวสะกดไม่ได้ทั้งในบาลีและสันสกฤต แต่เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยเราให้เป็นตัวสะกดด้วย เช่น พรหม พรหมณ์ จร ทร อมร อาหาร บริวาร อาการ วรรค พรรค สรร มรรค ฯลฯ

การยืมคำภาษาอื่นเข้ามาใช้ในภาษาไทย เป็นการพัฒนาทางด้านภาษารูปแบบหนึ่ง ในภาษาไทยปัจจุบันพบว่ามีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในวงการวิชาการ คำยืมเหล่านี้บางคำใช้อยู่ในภาษาไทยจนเป็นคำพื้นๆ ใช้เจรจากันในชีวิตประจำวัน เช่น บาท สตางค์ ศิลธรรม พระ ภาษา เกียรติ บาบ บุญ เวร กรรม สัตว์ พีช ทาน สุข ทุกข์

คำบาลีสันสกฤตที่นำเข้ามาในสมัยสุโขทัยนั้น มักจะเป็นคำที่ใช้ในกลุ่มผู้รู้ ผู้คงแก่เรียนและพระสงฆ์ แต่ชาวบ้านทั่วไปยังนิยมใช้คำไทยพื้นๆ ที่เรียกว่า “คำมรดก” แม้ว่าในศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหง สร้างเมื่อ พ.ศ.1835 ต่อมาในรัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท มีคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตมากขึ้น ดังศิลาจารึกหลักที่ 2 พระมหาสวามีศรีทธาราชจุฬามณีฯ สร้างเมื่อ พ.ศ.1900 ปรากฏว่านิยมคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมากขึ้น โดยเฉพาะเตฏมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง อันเป็นตำราวิชาการด้านพุทธศาสนา จึงมีคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตเพิ่มมากขึ้นเป็นทวีคูณ แสดงว่ายิ่งสังคมไทยพัฒนาเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำศัพท์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคำศัพท์ที่ใช้ทางด้านวิชาการศาสนาและตำราอื่นๆ (ธวัช ปุณโณทก, 2553: 146)

ตัวอย่างคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง
 ราชารี ฉันทวารช (2542: 34-49) ได้ศึกษาคำที่มีรากศัพท์จากภาษาบาลีและสันสกฤต ดังนี้

- เจดี	ปัจจุบั๋นไ้	เจดียั
- ญุดด	ปัจจุบั๋นไ้	ญัตติ
- เถร	ปัจจุบั๋นไ้	เถร
- นีสไสยมุด	ปัจจุบั๋นไ้	-
- เพชบุรี	ปัจจุบั๋นไ้	เพชบุรี
- สงงฆราช	ปัจจุบั๋นไ้	สังฆราช
- สรธา	ปัจจุบั๋นไ้	ศรัทธา
- ศาสน	ปัจจุบั๋นไ้	ศาสนา
- สีล	ปัจจุบั๋นไ้	ศีล
- อจน	ปัจจุบั๋นไ้	-
- อโรญิก, อโรญญุก, อโรญญุก	ปัจจุบั๋นไ้	อโรญญิก
- (เวียง) จัน	ปัจจุบั๋นไ้	เวียงจันท์
- ตรีบูร	ปัจจุบั๋นไ้	-
- ปัดกไตร	ปัจจุบั๋นไ้	ไตรปิฎก
- (ถีน)ถ่าน	ปัจจุบั๋นไ้	ถีนฐาน
- ธรรม	ปัจจุบั๋นไ้	ธรรม
- บุน	ปัจจุบั๋นไ้	บุญ
- ปราชญ	ปัจจุบั๋นไ้	ปราชญ์
- ปราสาท	ปัจจุบั๋นไ้	ปราสาท
- พรนชา	ปัจจุบั๋นไ้	พรรษา
- ศรีธรรมราช, สรีธรรมราช	ปัจจุบั๋นไ้	ศรีธรรมราช
- ศรีดรธาตุ	ปัจจุบั๋นไ้	-
- ษราชชนาไล, ศรีษชนาไล	ปัจจุบั๋นไ้	-
- ษรีอินทราที่ตย, สรีอินทราที่ตย	ปัจจุบั๋นไ้	-
- ษาลา	ปัจจุบั๋นไ้	ศาลา
- ษถาบก	ปัจจุบั๋นไ้	-
- ษมุทร	ปัจจุบั๋นไ้	สมุทร
- สรีดภงส	ปัจจุบั๋นไ้	-
- สุพรรณณภูมิ	ปัจจุบั๋นไ้	สุวรรณภูมิ
- อฏฐารศ	ปัจจุบั๋นไ้	-
- พระพุทธรูป	ปัจจุบั๋นไ้	พระพุทธรูป
- อาจารย์	ปัจจุบั๋นไ้	อาจารย์
- กถิน, กถิน	ปัจจุบั๋นไ้	กถิน
- กูดี	ปัจจุบั๋นไ้	กฏี

- ครู	ปัจจุบันใช้	ครู
- ตาน	ปัจจุบันใช้	ตาล
- ทาน	ปัจจุบันใช้	ทาน
- เทพดา	ปัจจุบันใช้	เทวดา
- ธาดู	ปัจจุบันใช้	ธาดู
- บริพาร	ปัจจุบันใช้	บริวาร หรือ บริพาร ก็ว่า
- บุษบา	ปัจจุบันใช้	บุษบา
- พระ	ปัจจุบันใช้	พระ
- (เบก)พล	ปัจจุบันใช้	พล
- พลี	ปัจจุบันใช้	พลี
- พาด	ปัจจุบันใช้	พาทย์
- ฟิน	ปัจจุบันใช้	พิน
- พิหาร	ปัจจุบันใช้	พิหาร หรือ วิหาร
- มนงซีลาบาตร	ปัจจุบันใช้	-
- ราชบุรี	ปัจจุบันใช้	ราชบุรี
- รุจาครี, รุจาครี	ปัจจุบันใช้	-
- ชุกโขไท, สุกโขไท, สุโขไท	ปัจจุบันใช้	สุโขทัย
- อุบาสก	ปัจจุบันใช้	อุบาสก

การสร้างคำตามแบบไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤต

การสร้างคำในภาษาบาลีและสันสกฤตมีหลายวิธี (กำชัย ทองหล่อ, 2554 : 306-307) เช่น สนธิ สมาส ตัทธิต อาชยัต กฤต เป็นต้นในที่นี้จะอธิบายวิธีการสร้างคำแบบบาลีและสันสกฤตอันเป็นที่นิยมในภาษาไทยคือการสร้างคำด้วยวิธีการสมาสและสนธิ

สมาส ในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต หมายถึง วิธีย่อบทต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 บทขึ้นไปให้รวมเป็นบทเดียวกัน โดยลบวิภัตติของศัพท์หน้าหรือไม่ลบวิภัตติแต่นำมาเขียนติดกัน เพื่อให้รู้ว่าเป็นบทเดียวกัน บทต่าง ๆ ที่รวมเข้าด้วยกันโดยวิธีนี้ เรียกว่าบทสมาสหรือ คำสมาส

สมาสไทย ตามวิธีของไทย ได้แก่การประสมคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปให้เป็นคำเดียวเมื่อประสมกันแล้ว ความหมายคงเดิมก็มี ความหมายเปลี่ยนไปก็มี ความหมายอยู่ที่คำหน้าคำเดียวก็มี เช่น

1. ความหมายคงเดิม เช่น

สุนทร + พจน์ = สุนทรพจน์

มหา + ราชา = มหาราชา

2. ความหมายเปลี่ยนไป เช่น

ราช + ไอรส = ราชไอรส (เมื่อยังไม่รวมกันเป็นคำสมาส มีความหมายว่า พระราชาและพระไอรส แต่เมื่อรวมกันเป็นคำสมาสแล้ว มีความหมายถึงพระไอรสพระองค์เดียว)

3. ความหมายผิดไป เช่น

สุธา + รส = น้ำชา (ราชา.) สุธา แปลว่าอาหารทิพย์ รส แปลว่า น้ำ แต่เมื่อรวมกันเข้า แปลว่า น้ำชา

สุพรรณ + ราช = กระโถน (ราชา.) สุพรรณ แปลว่า ทอง ราช แปลว่า พระราชา/พระมหากษัตริย์ แต่เมื่อรวมกันเข้าแปลว่ากระโถนใหญ่

4. ความหมายอยู่ที่คำหน้าคำเดียว เช่น

กาย + ประเทศ = กายประเทศ หมายถึง กาย

บุปผ + ชาติ = บุปผชาติ หมายถึง ดอกไม้

ประชา + ชาติ = ประชาชาติ หมายถึง หมู่คน

คำหลังของการสมาสชนิดนี้ไม่ต้องแปลและมีชื่อพิเศษเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “คำสกรรณ” คือคำที่เติมลงข้างหลังคำศัพท์อื่น แต่ไม่ต้องการความหมายหรือคำแปล เพราะฉะนั้นความหมายจึงอยู่ที่คำหน้า

การเรียงคำประสมกันเป็นคำสมาส

กำชัย ทองหล่อ (2554 : 308) กล่าวถึงการเรียงคำประสมกันเป็นคำสมาสไว้ดังนี้

1. ถ้าเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต โดยมากเราเรียงตามระเบียบภาษาเดิม คือเรียงบทขยายไว้ข้างหน้า เช่น โจรภัย – ภัยจากโจร อายุชัย – หมดยายุ/สิ้นอายุ

2. ถ้าบทขยายเป็นคำวิเศษณ์ จะเรียงบทขยายไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังก็ได้ เช่น

สุนทรพจน์/พจนสุนทร หมายถึง คำพูดที่ไพเราะ

เศวตฉดช/คชเศวต หมายถึง ช้างเผือก

3. ถ้าบทหน้าประวิสรรชนีย์ที่พยางค์หลัง ให้ตัดวิสรรชนีย์ออก ทั้งนี้หมายถึงคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตเท่านั้น เช่น

สมณะ + เพศ = สมณเพศ

กาญจนะ + บุรี = กาญจนบุรี

จूर + การ = จूरการ

คณ + บดี = คณบดี

4. ถ้าเป็นคำไทยให้เรียงตามระเบียบภาษาไทย เช่น

ชวน + หัว = ชวนหัว (การแสดงที่ทำให้ขัน)

แวน + ตา = แวนตา (เครื่องส่องเพื่อช่วยนัยน์ตาให้เห็นชัดขึ้น)

5. ถ้าเป็นคำซ้ำความ คือคำทั้ง 2 มีความหมายเหมือนกัน แต่ประสมกันเข้าไปเพื่อให้อีกคำหนึ่งไขความอีกคำหนึ่ง ในกรณีเช่นนี้ให้เรียงตามความนิยมของไทย ไม่ว่าคำนั้นจะมาจากภาษาอะไร การเรียงจะไม่ค่อยแน่นอนนัก บางทีก็เรียงคำไขความไว้ข้างหน้า บางทีก็เรียงไว้ข้างหลัง เช่น

คช + สาร = คชสาร (ช้าง)

เหตุ + การณ์ = เหตุการณ์ (เหตุ)

นร + ชน = นรชน (คน)

วิถี + ทาง = วิถีทาง (ทาง)

ลู่ + ทาง = ลู่ทาง (ทาง)

การสนธิ

การสนธิ คือการต่อคำตั้งแต่สองคำขึ้นไปให้ติดเนื่องเป็นคำเดียวกัน โดยมีการเปลี่ยนแปลงรูปสระในระหว่างคำ หรือเพิ่มพยัญชนะแทรกลงในระหว่างคำ เพื่อจะให้คำที่มาต่อกันนั้นเชื่อมกันได้สนิทการเปลี่ยนแปลงรูปสระนั้นอาจจะทำโดยวิธีลบหรือโดยการแปลงรูปให้ผิดไปจากรูปเดิมก็ได้ เช่น

มหา + โอฟาร	เป็น	มโหฬาร
สุข + อุทัย	เป็น	สุโขทัย
อน + เอก	เป็น	อเนก

สนธิที่ใช้ในภาษาไทยมีลักษณะดังนี้

1. คำที่จะนำมาสนธิกันอย่างน้อยจะต้องมี 2 คำอย่างมากไม่จำกัด
2. เมื่อสนธิกันแล้ว จะต้องเป็นคำเดียวกันเช่นเดียวกับคำสมาส และโดยปกติจะต้องแปลจากคำหลังย้อนไปหาคำหน้าเสมอ เพราะต้องเรียงลำดับตามคำไวยากรณ์บาลีและสันสกฤต คือเรียงคำขยายไว้ข้างหน้า เช่น นร (คน) + อภิบาล (ปกครอง) เป็น นราภิบาล = ผู้ปกครองคน
3. คำที่จะนำมาสนธิกัน ตามปกติจะต้องเป็นคำบาลีหรือสันสกฤต อาจจะเป็นสนธิบาลีกับบาลีสันสกฤตกับสันสกฤต หรือ บาลีกับสันสกฤตก็ได้ เช่น

สุข + อภิบาล	เป็น	สุขาภิบาล	(บาลี+บาลี)
มูรธ + อภิเชก	เป็น	มูรธาภิเชก	(สันสกฤต+สันสกฤต)
มูทธ + อภิชิต	เป็น	มูทธาภิชิต	(บาลี+สันสกฤต)
4. คำที่จะมาสนธิกัน ตามปกติจะต้องมีทั้งสระหน้าและสระหลัง

สระหน้า คือ สระที่เป็นพยางค์สุดท้ายของคำหน้า

สระหลัง คือ สระที่เป็นพยางค์หน้าของคำหลัง สระหลังนี้จะต้องเป็นสระล้วนๆที่ไม่มีพยัญชนะประสมอยู่ด้วย เช่น

สระหน้ามี 6	นร	(สระ อะ ที่ตัว ร)
	มหา	(สระ อา ที่ตัว ห)
	มติ	(สระ อิ ที่ตัว ต)
	นารี	(สระ อี ที่ตัว ร)
	จตุ	(สระ อุ ที่ตัว ต)
	ธนู	(สระ อู ที่ตัว น)

สระหลังมี 11	อภิบาล	(สระ อ)
	อาภรณ์	(สระ อา)
	อิทธิ	(สระ อิ)
	อิตติ	(สระ อี)
	อุบาย	(สระ อุ)
	อุณ	(สระ อู)
	เอก	(สระ เอ)
	องค์	(สระ โอะ)
	โอวาท	(สระ โอ)

ไอศวรรย์ (สระ ไอ)

เอารส (สระ เอา)

สระหลังนี้ถ้ามีพยัญชนะประสมอยู่ด้วย (อ ไม่นับ) จะสนธิกันไม่ได้ เว้นแต่จะประสมกันไปตามวิธีของสมาส และคำที่ประสมกันตามแบบนี้ และสระ อะ ในภาษาบาลีและสันสกฤตต้องเขียนแบบลดรูป

วิธีสนธิ

วิธีสนธิคำเข้าด้วยกัน มี 5 วิธี ดังนี้

1. ลบสระหน้า คงสระหลังไว้ตามรูปเดิม แล้วนำสระหลังไปประสมกับพยัญชนะตัวสุดท้ายของคำหน้า เช่น

มุนี + อินทร์ = มุนินทร์

หัตถ + อาภรณ์ = หัตถาภรณ์

2. ลบสระหน้า แล้วแปลงสระหลังที่คงไว้ เช่น

นร + อิศวร = นเรศวร

มหา + อีสี = มหะสี

3. ลบสระหลัง คงสระหน้าไว้ แล้วนำคำเข้าไปต่อกัน เช่น

พราหมณ + อธิบาย = พราหมณาธิบาย

4. แปลงสระหน้าเป็นพยัญชนะ แล้วจึงสนธิกับสระหลัง เช่น

มติ + อธิบาย = มัตยาธิบาย

ธนู + อาคม = ธันวาคม

5. เติมพยัญชนะในระหว่างคำแล้วสนธิกัน สระหลังจะคงไว้ตามเดิมหรือแปลงก็ได้ เช่น

รังสี + โภศาส = รังสีโยภศาส (เติม ย และคงสระหลัง)

ปิตุ + อิศ = ปิตุเรศ (เติม ร และคงสระหลัง)

ยุพ + อิศ = ยุพเรศ (เติม ร และคงสระหลัง)

ในภาษาไทยนิยมใช้วิธีที่ 1 และ 2 พยัญชนะที่เติมลงไปในระหว่างคำในข้อ 5 นั้น เรียกว่า “พยัญชนะอาคม” ในบาลีและสันสกฤตลงได้ถึง 10 ตัว แต่ในภาษาไทยนิยมใช้อยู่ 2 ตัว คือ ย และ ร เรียกว่า ย-อาคม ร-อาคม

ตัวอย่างการสร้างคำตามแบบไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤตในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง

1. ตัวอย่างการสร้างคำด้วยวิธีการสมาสเช่น

- นิสสัยมุต	ประกอบขึ้นจาก	นิสสัย + มุตต
- เพชบุรี	ประกอบขึ้นจาก	เพช (วชิร) + บุรี (ปุร)
- สงฆราช	ประกอบขึ้นจาก	สังฆ + ราช
- ตรีบูร	ประกอบขึ้นจาก	ตรี + บูร (ปุร)
- ศรีรัตนธาตุ	ประกอบขึ้นจาก	ศรี + รัตน + ธาตุ
- สรีดฆส	ประกอบขึ้นจาก	สรีต + ฆค
- สุพรรณณภูมิ	ประกอบขึ้นจาก	สุพรรณ + ภูมิ
- ราชบุรี	ประกอบขึ้นจาก	ราช + บุรี (บุรี)

- พระพุทธรูป ประกอบขึ้นจาก พระ (วร) + พุท + รูป

2. ตัวอย่างการสร้างคำด้วยวิธีการสนธิ เช่น

- อโรญิก, อโรญิก, อโรญิก ประกอบขึ้นจาก อโรญ + อิก
- ชุกโขไท, สุกโขไท, สุโขไท ประกอบขึ้นจาก สุข + อุทย

3. ตัวอย่างการสร้างคำที่มีทั้งการสมาสและการสนธิ เช่น

- ชรีสขชนาไล, ศรีสขชนาไล ประกอบขึ้นจาก ศรี + สขชน + อาลัย
- ชรีอินทราทิตย, ศรีอินทราทิตย ประกอบขึ้นจาก ศรี + อินทรา + อาทิตย
- มนงซีลาบาตร ประกอบขึ้นจาก มน + องค + ซีลา + บาตร

จากการศึกษาคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในจารึกหลักที่ 1 พบว่าคำศัพท์ส่วนใหญ่จะพยายามเขียนคำโดยรักษารากศัพท์เดิมไว้ ซึ่งแตกต่างจากรูปคำยืมปัจจุบันที่คำส่วนใหญ่จะมีการปรับเปลี่ยนวิธีการรับมาใช้ให้เข้ากับการออกเสียงของคนไทย

การยืมคำภาษาเขมร

ชาวไทยได้ติดต่อสัมพันธ์กับชาวเขมรสมัยก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย และได้รับเอาอักษรขอม (เรียกอักษรเขมรว่า “อักษรขอม”) มาใช้เขียนพระธรรมคัมภีร์ และภาษาไทยเมื่อครั้งสมัยสุโขทัย ดังศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง สร้างเมื่อ พ.ศ.1904ใช้อักษรขอมบันทึกภาษาเขมร และหลังจากนั้นก็พบว่าคนไทยใช้อักษรขอมคู่กับอักษรไทยมาจนถึงสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จึงเลิกใช้อักษรขอม ฉะนั้นภาษาเขมรจึงเข้ามาปะปนกับภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยหรือก่อนนั้น แม้ว่าในศิลาจารึกสมัยสุโขทัยจะมีภาษาเขมรปะปนน้อยกว่าภาษาบาลีและสันสกฤตก็ตาม แต่น่าจะเชื่อได้ว่าภาษาพูดนั้นมีภาษาเขมรเข้ามาปะปนอยู่จำนวนมาก และยิ่งมากเป็นพิเศษในสมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาได้นำระเบียบวิธีการปกครองของขอมโบราณมาใช้ ฉะนั้นคำเขมรส่วนหนึ่งจึงนำมาใช้เป็น “คำราชาศัพท์”(ธวัช ปุณโณทก, 2553 : 160)

1. ตัวอย่างคำยืมภาษาเขมรในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง

ราตรี ธันวาคม (2542: 24-34) ได้ศึกษาคำศัพท์จากจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง พบว่ามีคำยืมจากภาษาเขมรดังนี้

- ก่	หมายถึง	ทำให้มีขึ้น เริ่มขึ้น	ปัจจุบันใช้	ก่อ
- กรพต	หมายถึง	สายรัดกบ	ปัจจุบันใช้	-
- กราน	หมายถึง	ปู หรือ ลาด	ปัจจุบันใช้	กราน เช่น กราบกราน
- กุร	หมายถึง	หมู ซึ่งเป็นชื่อของปีนักษัตร	ปัจจุบันใช้	กุน
- เกรง	หมายถึง	กลัว คร้าม	ปัจจุบันใช้	เกรง
- ขदार	หมายถึง	แผ่นไม้ กระดาน	ปัจจุบันใช้	กระดาน
- ขพุง	หมายถึง	สันเขา เนินเขา	ปัจจุบันใช้	-
- คนน	หมายถึง	เฝ้า	ปัจจุบันใช้	คัล (ราชา.)
- คำแหง	หมายถึง	กล้าหาญ ช่มเหง ตวาด	ปัจจุบันใช้	กำแหง
- จกอบ	หมายถึง	ภาซี เก็บภาซี	ปัจจุบันใช้	-
- จารึก	หมายถึง	เขียน โดยเฉพาะการเขียนบนหิน	ปัจจุบันใช้	จารึก
- ดั	หมายถึง	ตี ทูบ	ปัจจุบันใช้	-

-	ตรง	หมายถึง	แอ่ง หนอง สระ	ปัจจุบันใช้	-
-	ทรง	หมายถึง	รูปแบบหรือรูปร่าง	ปัจจุบันใช้	ทรง
-	ทะเล	หมายถึง	แม่น้ำ	ปัจจุบันใช้	ทะเล
-	บงค้	หมายถึง	ประโคน เล่นดนตรีครีมตั้ง	ปัจจุบันใช้	-
-	บำเรอ	หมายถึง	ปรนนิบัติ ดูแล	ปัจจุบันใช้	บำเรอ
-	เบก(พล)	หมายถึง	เปิด	ปัจจุบันใช้	เบิก
-	ปราบ	หมายถึง	ทำให้ราบ ทำให้ราบคาบ	ปัจจุบันใช้	ปราบ
-	พณิ	หมายถึง	ภูเขา พุ่ม	ปัจจุบันใช้	พนม
-	มแม	หมายถึง	แพะ ซึ่งเป็นชื่อหนึ่งในรอบปีนักษัตร	ปัจจุบันใช้	มะแม
-	มโรง	หมายถึง	มังกรหรืองูใหญ่ ซึ่งเป็นชื่อหนึ่งในรอบปีนักษัตร	ปัจจุบันใช้	มะโรง
-	เรียน	หมายถึง	ศึกษาหาความรู้	ปัจจุบันใช้	เรียน
-	लयง	หมายถึง	ภู เครื่องประดับหัวช้าง	ปัจจุบันใช้	-
-	เวน	หมายถึง	มอบ มอบให้	ปัจจุบันใช้	เวน
-	สวน	หมายถึง	ถาม	ปัจจุบันใช้	สอบสวน
-	สุด	หมายถึง	สวดมนต์	ปัจจุบันใช้	สวด
-	เสมอ	หมายถึง	เท่ากัน	ปัจจุบันใช้	เสมอ
-	อาจ	หมายถึง	หาญ กล้า	ปัจจุบันใช้	อาจ
-	โอย	หมายถึง	ให้	ปัจจุบันใช้	อวย

2. การสร้างคำแบบไวยากรณ์ภาษาเขมร

คำยืมภาษาเขมรเข้ามาใช้อยู่ในภาษาไทยจำนวนมากดังได้กล่าวไว้แล้ว คำยืมภาษาเขมรเหล่านั้นได้นำมาใช้เป็นเวลานาน จนบางคำไม่สามารถจะแยกได้ว่าเป็นคำมรดกภาษาไทยหรือคำยืมเขมร เช่น ราบ จอง จง จำ ระวัง ประหยัด สะเดาะ ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามหากศึกษากระบวนการสร้างคำศัพท์ตามไวยากรณ์ภาษาเขมรอาจจะทำให้เข้าใจได้ว่า คำข้างต้นมิใช่ในภาษาไทยและภาษาเขมร และมีแนวโน้มที่จะเป็นคำยืมภาษาเขมรมากกว่าคำมรดกของไทย

การที่ภาษาไทยปัจจุบันมีคำยืมภาษาเขมรจำนวนมากและนำเข้ามาใช้เป็นเวลานาน จึงพบว่ากระบวนการสร้างคำแบบภาษาเขมรจึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทยด้วย ทั้งการเติมอุปสรรคและการลงอาคม (คำแผลง) หากเราพิจารณาคำพื้นฐานภาษาเขมรและคำพื้นฐานภาษาไทย จะพบว่าทั้งภาษาเขมรและภาษาไทยมีคำตรงกันจำนวนมาก และคำเหล่านั้นยากที่จะชี้ชัดว่าเป็นคำยืมเขมร หรือคำยืมไทย (คำไทยปะปนอยู่ในภาษาเขมร) ซึ่งแสดงว่าสมัยอดีตชาวไทยและเขมรมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะภาษาพูด

การสร้างคำของไวยากรณ์เขมรมี 4 แบบ คือ (1) การเติมอุปสรรค (2) การลงอาคม (3) การอัพภาส หรือการซ้ำคำ (4) การสร้างคำแบบประสม เช่น ปราบกัแซ (เงินเดือน) ภูนเกีลิ่ง (ภูเขาไฟ) ในที่นี้จะอธิบายเฉพาะกระบวนการสร้างคำเขมรที่มีอิทธิพลต่อไวยากรณ์ไทย คือการเติมอุปสรรคและการลงอาคม ดังนี้ (ธวัช ปุณโณทก, 2553 : 170-178)

2.1 การเติมอุปสรรค

การเติมอุปสรรค คือการเติมหน้าคำ เพื่อให้คำนั้นเปลี่ยนหน้าที่ คือทำคำกริยาให้เป็นคำนามหรือกริยาการิต และมีความหมายใหม่ด้วย เช่น

	เติมอุปสรรค	ไทยใช้	แปลว่า
เกิด (=ขึ้น)	บังเกิด	บังเกิด	ให้กำเนิด เป็นขึ้น
โหนด (=โง่)	บงโหนด	บังโหนด	ทำให้โง่ หลอก
เหิร (=เหาะบิน)	บงเหิร	บังเหิน	ทำให้บิน

2.1.1 การเติมอุปสรรค บิ การเติม บิ ข้างหน้าคำเพื่อทำคำกริยาหรือคำวิเศษณ์ให้เป็นกริยาการิต(ทำให้) อุปสรรค บิ เมื่ออยู่หน้าคำให้เปลี่ยนนิกหิตเป็น ง ญ ณ น มตัวหนึ่งตัวใดตามพยัญชนะวรรคที่เป็นต้นเสียงของคำนั้นๆ เช่น

	เติมอุปสรรค	ไทยใช้	แปลว่า
คาบ (=ถูกต้อง)	บงคาบ (บ้องเก้อบ)	บังคับ	ทำให้ถูกต้อง คำสั่ง
จง (=อยาก)	บงจง (บ้องจง)	บรรจง ประจง	ทำให้ดี
บวง (=บูชา)	บบวง (บ้อมบวง)	บำบวง	บูชา เช่น “ทุกทิศทั่วบำบวง สันรวงโอนอาราธนาแล” (มหาชาติคำหลวง, มัทรี)
จจะ (=ใส่)	บงจจะ (บ้องจจะ)	บรรจ จประจ	ทำให้เต็ม
จប់ (=รอบ)	บงจប់ (บ้องจ้อบ)	บรรจบ	ทำให้ถึง ตลอด
ทุก (=เก็บวางไว้)	บนทุก (บ้องตัก)	บรรทุก ประทุก	ใส่ให้เต็ม
บาด (=หาย)	บบาด (บ้อมบัด)	บำบัด	รักษา ทำให้หาย
เพญ (=เต็ม)	บัพเพญ (บ้อมเป็ญ)	บำเพ็ญ	ทำให้เต็ม
ควร (=ดีเหมาะสม)	บงควร (บ้องกั้ว)	บังควร	เหมาะสมอย่างยิ่ง
อาจ (=กล้า สามารถ)	บงอาจ (บ้องอาจ)	บังอาจ	ทะนง กล้าหาญ

2.1.2 การเติมอุปสรรค ป ผ พ ภ การเติมอุปสรรค ป ผ พ ภ หน้าคำเพื่อทำคำกริยาและคำวิเศษณ์ให้เป็นกริยาการิต หากต้องการให้เป็นเสียงอโฆชะใช้ ป ผ ถ้าต้องการออกเสียงอโฆชะ ใช้ พ ภ เป็นอุปสรรค ดังนี้

	เติมอุปสรรค	ไทยใช้	แปลว่า
ราย (=กระจาย)	ปราย	ปราย	ทำให้กระจาย
ราบ (=เรียบ)	ปราบ	ปราบ	ทำให้เรียบ ปราบปราม
ชิด (=ติด)	ภชิด	ประชิด	ทำให้ติด สนิท
จัญ (=แพ้ว)	ผจัญ	ผจัญ ประจัญ	ทำให้แพ้ว
จาด (=ขาด)	ผจาด	ผเด็จ	ทำให้ขาด
ลาญ (=แตก หัก)	ผลาญ	ผลาญ	ทำให้วอดวาย ทำลาย
เฎ้ม (=ต้น ก่อน)	ผเฎ้ม	ผเฎ้ม ประเฎ้ม	ครั้งแรก
ฎึง (=รู้)	ผฎึง	ผเฎียง	ทำให้รู้ บอกให้ทราบ เช่น “ฆาตเกร็ดีกลองปาว

			เผด็จข่าวแก่พลทั่วแล” (มหาชาติคำหลวง นครกัณฑ์)
จำ (=คอย เฝ้า) ภาจำ		ประจำ	เฝ้าคอย อยู่กับที่ สม่าเสมอ
โลม (=ปลอม) ปรโลม		ประโลม	ไอ้โลม ทำให้พิงใจ
สม (=รวม) ผสม		ประสม	ปนกัน รวมกัน

2.1.3 การเติมอุปสรรค ส์ อุปสรรค ส์ เติมหน้าคำเพื่อแปลงคำกริยาให้เป็นกริยากริต หรือเป็นคำนาม มีความหมายเปลี่ยนไปเล็กน้อย ซึ่งมักจะแปลว่า “ทำให้” ส์ เมื่ออยู่หน้าคำจะเปลี่ยนนิกหิตเป็นพยัญชนะตัวที่ 5 (ง ฉ ญ น ณ ม) ของพยัญชนะตัวหน้าของคำนั้นๆ เช่น

	เติมอุปสรรค	ไทยใช้	แปลว่า
กด (=ทับไว้)	สกดต์ (สื่อกัด)	สะกด	ทำให้หยุด
รวม (=รวบรวม)	สร่วม (สื่่อมรวม) ส้ารวม		สงบ ระมัดระวัง ประสมกัน
แรก (=หาบ)	สงแรก (สื่องแรก)	สาแหวก	ที่สำหรับหาบ “กรรเข้าแสรก (สาแหวก)คาน ก็พลัดจาก พระอังสา”
นึก (=คิด)	ส่นึก (สื่่อมนึก)	สำนึก	รู้แล้ว รู้สึก เข้าใจ
ควร (=ดี เหมาะสม)	ส่ควร (สื่่อมก้าว)	สมควร	ความดี ความเหมาะสม
เรียง (=คะนอง สนุก)	ส่เรียง (สื่่อมเรียง)สำเร็จ		สนุกสนาน

2.2 การลงอาคม หรือการเติมเสียงกลางคำ

การลงอาคมในภาษาเขมร ที่ไทยนำมาใช้ในไวยากรณ์ไทย เรียกว่า “คำแผลง” แต่การลงอาคมในภาษาเขมรนั้นเป็นกระบวนการสร้างคำแบบหนึ่ง เพื่อสร้างคำเติมให้มีแง่ความหมายแตกต่างไปหรือมีความหมายใหม่โดยยังคงเค้าความหมายของคำเติมอยู่

2.2.1 การลงอาคม อำ น, อำ ณ คำศัพท์ที่เป็นคำโดด (พยางค์เดียว) ในภาษาเขมรมีการแทรกเสียง อำ น ระหว่างพยัญชนะต้นกับสระเพื่อทำให้เป็นคำสองพยางค์ และเกิดความหมายใหม่ อาคม อำ น จะใช้กับพยัญชนะต้นเป็นเสียงโฆชะ (พยัญชนะตัวที่ 3, 4, 5 ในพยัญชนะวรรค) ถ้าพยัญชนะต้นเป็นเสียงอโฆชะ (พยัญชนะตัวที่ 1, 2 ในพยัญชนะวรรค) จะแปลงเป็น อำ ณ ดังนี้

	ลงอาคม	ไทยใช้	แปลว่า
เกิด (=ขึ้น)	ก่เเนิด (กื่่อมเนิด)	กำเนิด	การเกิด ที่เกิด
จง (=ผูก)	จ่ฉง (จื่่อมฉง)	จำนอง	การผูกพัน กำหนด แต่ง “จึงจำนองโคลงอ้าง ถวายแต่บพิตรเจ้าช้าง” (ลิลิตพระลอ)
จง (=อยาก)	จ่ฉง (จื่่อมฉง)	จำนอง	ความปรารถนา ตั้งใจ
ภูาก (=ใส่ พัก)	ภู่ฉาก (ดื่่อมฉาก)	ตำหนัก	ที่พัก บ้านเจ้านาย
ติ (=ตีเตียน)	ภู่ฉิ (ดื่่อมฉิ)	ตำหนัก	การตำหนิ
คาบ (=ถูกต้อง)	ค่านาบ (กมเนื่อบ)	ค่านับ	เคารพ ทำให้ถูกต้อง
คาล (=เฝ้า)	ค่านาล (กมเนื่อล)	กำนัล	คนเฝ้า นางกำนัล

ทប់ (=กั้น)	ทั้นบ่ (ตมฺนุบ)	ทำนบ	เขื่อนกั้นน้ำ
ทูล (=บอกกล่าว)	ทั้นูล (ตมฺนูล)	ทำนูล	คำเพ็ดทูล
สวร (=غام)	สัณวร (ส้อมนัวรร)	สำนวน	คำพ้องศาล สำนวนพูด
ควร (=ดี เหมาะสม)	คัณวร (ก้อมนวร)	คำนวร	เหมาะสม เช่น “คิดคิ้วคำนวรนวย คือธนูอันก่งยง” (สมุทรโฆษคำฉันท์)
จ่าบ (=จับ ถือ เริ่ม)	จัณบ่าบ (จ้อบเนือบ)	จำหนับ	มากยิ่งขึ้น
จาย (=จ่าย ใช้เงิน)	จัณนาย (จ้อมนาย)	จำหน่าย	แจกจ่าย ขายไป
แจก (=แบ่งปัน)	จัณแณก (จ้อมแณก)	จำแนก	สัดส่วน แบ่งส่วน
โจท (=غام)	จัณท (จ้อมโนท)	จำโนทย์	ปัญหา คำฟ้อง
จ่า (=คอย เฝ้า)	จัณนำ (จ้อมนำ)	จำนำ	จดจำ หมายถึงไว้ให้จำได้
จน (=แพ้ยากจน)	จันน (จ้อมนน)	จำน	ยอมแพ้ย
ฉงาย (=ไกล)	จันาย (จ้อมงาย)	จำงาย	ทางไกล ห่างจาก เช่น “หากให้เจ้าตูดิบหาย จำงายพรากพระบุรี” (มหาชาติคำหลวง, ชูชก)
ฉี่ (=เจ็บไข้)	ชัง (จัวมง้อ)	ชำง้อ	วิตก ป่วย เป็นไข้ เช่น “ตาชุ่มชื่นชำง้อใจ” (มหาชาติคำหลวง, ฉกษัตริย์)

2.2.2 การลงอาคม - (นิคหิต) การลงอาคมนิคหิต เป็นกระบวนการสร้างคำเหมือนกับการลงอาคม
อำน ข้างต้น ต่างกันที่คำเดิมนั้นมีพยัญชนะต้นเป็นเสียงควบกล้ำ จึงลงอาคมนิคหิตกลางคำได้ทันที (หากคำ
เดิมมีพยัญชนะต้นชนิดกล้ำให้แปลงเป็นเสียงสถิต) ตัวอย่าง

ลงอาคม	ไทยใช้	แปลว่า
ขล้าง (=เรี่ยวแรง) กัล้าง (ก้อมล้าง)	กำลัง	กำลัง เรี่ยวแรง
ฉลैया (=ตอบ) จัลैया (จ้อมเลย)	จำเลย	ผู้ตอบ จำเลยศาล
ถวैया (=ถวैया) ตังวैया (ตองวैया)	ตั้งวैया	เครื่องถวैया
ตฺรง (=เที่ยงตรง) ฎัรง (ต้อมรง)	ดำรง	ทำให้ตรง คงไว้
เจรैया (=ร้องเพลง) จัรैया (จ้อมเรैया)	จำเรैया	เพลง นักร้อง
ปฺร่าบ (=ทำให้ราบ) ปฺร่าบ (บ้อมร่าบ)	บ่าราบ	ทำให้ราบคาบ
บฺรैया (=รับใช้) บัรैया (บ้อมเรอ)	บ่าเรอ	คนใช้ บริการ เช่น “อันว่ากูบ่าเรอ พณหัว ผู้เป็นผิวผ่านเฝ้า” (มหาชาติคำหลวง, มัทรี)
ปฺร่าส (=ไม่มี) บัร่าส (บ้อมระส)	บ่าร่าส	ทำให้หมดไป ปราศจาก
ถลैया (=พัง) ทลैया (ตมเลียย)	ทลैया	ทำให้เสียหาย

รลឹก (=นឹกถึง)	รลឹก (รมลឹก)	รำลឹก	การคืดถึง
เสรจ (=แล้ว)	ส้เรจ (ส้อมร้จ)	สำเรจ	ทำให้แล้วเสรจ
ปรุจ (=ตกแต่ง เตรียม) บรุจ (บ้อมรง)		บำรุง	ทำให้พร้อม ร้กษา
เจรีน (=มาก)	จ้เริน (จ้อมเริน)	จำเริญ	มากขึ้น เพิ่มเตม
เจียง (=เฉ เอียง) จ้เหียง (จ้อมเหียง)		จำเหียง	ครึงหนึง เสี้ยว (พระจันทร) เช่น “งาเจียงจำเหียงแข” (ยวนพาย)
สอวาง (=แต่ง)	ส้อวาง (ส้อมอวาง)	ส้าอวาง	เครื่องตกแต่ง เครื่องหอม
สออาด (=หมตจต)	ส้ออาด (ส้อมอาด)	ส้าอาด	บริสุทธิ ความงาม
ครบ (=เพิ่มขึ้น)	คร้บ (ก้อมโร้บ)	ค้ำรบ	ครบถ้วน ครึงที่ เช่น ค้ำรบสาม
สพาย (=แบก)	ส้พาย (ส้อมเปี้ยย)	ส้าพาย	ถุ่ยยาม กระเป่า (ไทยไมค้อยใช้)
เขลา (=โง่ เขลา) ก้เลา (ก้อมเกลลา)		ก้ำเลา	ไม่รู้เท่าทัน ไม่มีไหวพริบ เช่น “ดูจตักแตนเต้นเห็นไฟ บมีไฟหนีไกลก้ำเลาก้ำเลาะ หวังเช็ญ” (อนิรุทธคำฉันท) แผ่ไป กระจาย เช่น “เสด็จจรจำรายศักดิ์ โสภิต” (ทวาทศมาส)
จราย (=กระจาย)	จ้ราย (จ้อมราย)	จำราย	ประด้งเข้ามา เช่น “จำรุคลี้นเป็นเปลว” (โองการแข่งน้ำ)
กुरु (=วังพร้อมกัน)	ก้รุ (ก้อมรุ)	ก้ำรุ	ความโกรธ ญนเฉียว
ขึง (=โกรธ)	ก้หึง (ก้อมเฮ็ง)	ก้ำหึง	ข่มเหง (ไทยใช้ –แกงกล้า)
แขง (=กล้า)	ก้แขง (ก้อมแขง)	ก้ำแขง	ทำให้ร้อน (เล็ดก้ำเดา)
เกฎา (=ร้อน)	ก้เกฎา (ก้อมเดา)	ก้ำเดา	เช่น “ทุกขก้ำเดาอาตุร บ้จำรุญราชเหตุทัย” (มหาชาติคำหลวง, วนปเวศ)
ขุจี (=ดิบ อ่อน)	ก้จี (ก้อมเจ็ย)	ก้ำจี	ดิบ อ่อนมาก
สนง (=ตบแทน)	ส้นง (ส้อมนง)	ส้านง	ทดแทน เช่น “แผ่นหล้าส้านงไฟท หน้งเสื่อให้ท่านทรงธาร” (มหาชาติคำหลวง, มหาพน)

สรรวง (=เทพ)	สรรวง (สรื่อมรรวง)	สรรวง	เทวดา เช่น “ทุกทิศทั่วป่าบวง สรรวง โอรนอรธนาแล” (มหษซติค้ำหหลวง, ม้ทรี)
กฤษุน (=กรฤษ)	กฤษุน (กฤษมฤษ)	กำฤษุน	สงสร รเช่น “ครั้นบมีเห็นย้งระท กำฤษุนสลดชีว” (มหษซติค้ำหหลวง, ม้ทรี)

2.2.3 การลงอศค ม กลงค้ำ การลงอศค น กลงค้ำ ซ้งส่วใหญ่จะเป้นค้ำกรียพยงค้ เดียวเพื่อทำห้ค้ำกรียเป้นค้ำนอม มีค่วมหมยใหม่เป้นค้ำนอมที่เกียวซ้งกับค้ำกรียนั้ๆ การลงอศค น นั้ถ้ภยัษณะต่นเป้นสลิทต้งเปลียเป้นภยัษณะธนิต (ก-ข ค-ข ฯลฯ) เช่น

	ลงอศค	ไทยใช้	แปลว้
เกีย (=หุนพก)	เขนีย (เคนย)	เขนย	หมอน (รชษค้พท์)
เก็ด (=เก็ด ซ้ง)	เขนิต (เคนิต)	เขนิต	ซ้งซ้ง
สง (=ตอบทน ใช้ห้)	สนง (สนอง)	สนอง	ตอบทน
แบก (=ตอก)	แผนก (แพนง)	แผนก	ส่วต่งๆ
บวส (=บวช)	ผนวส (ผนวส)	ผนวช	การบวช
รบบ (=รบบ)	รบบ (โรเนียบ)	รบบ	พ้เนียบ

2.2.4 การลงอศค บ ม กลงค้ำ ลงอศค บ กลงค้ำที่มีภยัษณะต่นเป้นภยัษณะเศชวรธค ส่ว อศค ม จะใส่ค้ำที่มีภยัษณะต่นเป้นเศชงสลิท การลงอศค บ และ ม นั้ก็เพื่อทำห้ค้ำกรียเป้นค้ำนอม ต้วอย้ง

	ลงอศค	ไทยใช้	แปลว้
เรีย (=เรีย)	รเบีย (โรเบีย)	รเบีย	วิษที่เรีย
เรียบ (=จัด)	รเบีย (โรเบีย)	รเบีย	จัดแบแผน
ร้ (=ร้)	รบ้ (โรบ้)	รบ้	การพ้ร้
ลส (=ผลิ)	ลบส (ลบส)	ลบด	ผลิเป “ลบดอันอ่อนเกลียง พ้ดพ้ เพียงส้ลืออง” (มหษซติค้ำหหลวง, มหษพ)
เลง (=เล่น)	เลบง (ลเบง)	เลบง	การเล่น เช่น เลบงลศร
เฐี (=เดิน)	เถมี (เถเม)	เถมี	เดินป่า พรณป่า
เลี (=เกิน)	เลมีส (เลเมส)	ลเมิต	ล้งเกิน

สรูป

การย้ค้ำและไวยากรณจกภษซอื่น เป้นการเปลียแปลงภษซที่เกิดจกปัจเจยภษซนอกร เช่น การ ร้บ้บถือศษน การร้บ้ประเพณิวฒนธธธ การเปลียแปลงด้นเทคโนโลย เป้นต่น การย้ค้ำนั้ถือเป้น

การพัฒนาด้านคำศัพท์อย่างหนึ่ง กล่าวคือ การใช้ภาษาในยุคสมัยหนึ่งย่อมมีการสูญหายของคำศัพท์เนื่องจากไม่ได้กล่าวถึงหรือใช้ศัพท์นั้นอีก เมื่อมีการลดย่อมมีการเพิ่มด้วยการใช้ภาษาอื่นเข้ามาแทนที่แทนความหมายของศัพท์ที่ใช้ในช่วงสมัยนั้น ๆ

ภาษาไทยมีคำยืมเข้ามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งคำยืมที่เข้ามามากที่สุด ได้แก่ คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร คำยืมเหล่านี้เกิดขึ้นจากการรับประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา และการเมืองการปกครอง

นอกจากการรับคำยืมมาใช้แล้ว ยังรับไวยากรณ์คำยืมเข้ามาใช้ด้วย ได้แก่ การสร้างคำด้วยวิธีการสมาส การสนธิ การเติมอุปสรรค และการเติมกลางหรือลงอาคม

ปัจจุบันการยืมคำทำให้ภาษาไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้านภาษาและมีคำศัพท์ใช้เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

แบบฝึกหัด

1. ปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกิดการยืมภาษา
2. จงวิเคราะห์คำยืมและไวยากรณ์คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตจากจารึกวัดป่ามะม่วง (ภาษาไทย)(ศิลปากร, 2548: 73)

คำจารึก	คำอ่าน
1. (เม็) ออก่อนที่หนีเปนราช...	เมื่อก่อนที่หนีเป้นราช...
2. ...พรญารามราชผุเปนปู.	..พระยารามราชเป้นปู (ป-)
3. (ลู) กโม่ม่วงผุงนี่เปนถ่องดู...	ลูกโม่ม่วงผุงนี่เป้นถ่องดู
4. ...แกกเมือลุนนี่พรญาฎ (ไทย)	...แกกเมือลุนนี่พระยาถือไทย
5. ...รุพระปิฎกไตรยไต่ซิ่น (สวย)	...รู้พระปิฎกไตรไต่ซิ่นสวย
6. ราชในเมืองศรีสชชนาลัย(สุโข)	ราชย์ในเมืองศรีสชชนาลัยสุโข-
7. (ไ)ทยแทนปูแทนพ่องเป(นทา)	ทัยแทนปูแทนพ่องเป้นทำ-
8. วเปนพรญาเปื่องตวนนอก(กตว)	วเป้นพระยาเปื่องตวันออกตวะ-
9. นนตกหวนอนตึนนอนตา(งคน)	นตกหวนอนตึนนอนต่างคน
10. ตางมีใจใคร่ใจรักกเอามกุฎ(ขัน)	ต่างมีใจใคร่ใจรักกเอามกุฎ(ขรรค์)
11. ชัยศรีเสวตรฉัตรมายัตถยญ(อภิ)	ชัยศรีเสวตรฉัตรมายัตถยญอภิ-
12. เสกให้เปนท้าวเปนพรญาทง(ง)	เสกให้เป้นท้าวเป้นพระยา ทั้ง
13. หลายจิงสมมติซิ่นชื้อศรีสุริยพ	หลายจิงสมมติซิ่นชื้อศรีสุริยพ
14. งศรามมหาธรรมราชาธิราชเสว(ย)	งศรามมหาธรรมราชาธิราชเสว
15. ราชชอบด้วยทศพิทธราชธรรม	ราชย์ชอบด้วยทศพิทธราชธรรม

3. จงวิเคราะห์คำยืมและไวยากรณ์คำยืมภาษาเขมรจากวรรณคดีเรื่อง “พระนลคำฉันท์”
(กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์, 2511)

สรรคที่ 4

พจนมงคลปาดฉันท์

^{๑๒}๑ พระลาวัญยะพรรณณี

สดบัวจันนิชัณนา
๑ ไฉนนันพระพันตา
เถลิงอาศน์ถวัลย์ไอ
๑ ประดานางสุรางค์ทรง
บำรุงเธอบำเรอเรียง
๑ พระอินทร์ไซ้จะไร้นาง
ก็เหลือเชื่อและเหลือเดา
๑ พระกาลกานูจันตรระการเพริศ
สุริล้อมบำเรอเธอ
๑ พระเพลิงเริงเถกิงกาจ
ประเสริฐศักดิ์ตระหนักหมาย
๑ วรณไซ้รัวไลยทรง
ก็ย่อมมีสุริโลม
๑ พระอินทร์ยมวรณเพลิง
พิพัฒน์แผ้วพิพิธภูล
๑ ไฉนจงประสงค์เรา
ค้ำนึ่งพลาญพาพาล
๑ พระทรงฤทธิ์อดิศวร
เถลิงรัฐนิชัไอ
๑ สยุมพรพิธินี้
สมาคมสโมสร
๑ ประสงค์ตรงพระองค์เธอ
บุรุษอื่นผิหมื่นแสน
๑ เพราะเหตุหงส์พิหังค์ทอง
ประลือโฉมประโลมฉาย
๑ จำเดิมกาละนั้นมา
จำนงในหทัยตรง
๑ ผิแมนองค์พระทรงศร
ก็ตัวข้าจะพาซี

บุตรีก็มีระราชา
ถลากลจิตก็อดใจ
สุเรนทราธิเบนท์ไกร
ศวรรย์ในสวรรค์เวียง
สเอวงศ์สองเคียง
ประไพตาประภาเพรา
สุรางค์แนบเสนห์เนา
จะเปนได้ไฉนเนอ
วิลาสเลิศวิไลเลอ
ประเล้าโฉมประโลมฉาย
วิโรภาสสุพรรณพราย
บ้ไร้ร้างสุรางค์โลม
สอององค์ล่อโฉม
สุภัทร์แพ้วศุภาดูลย์
เถกิงกานูนิวิมานมูร์ช
พิชัยฤทธิ์พิชิตชาญ
ฉนี้เล่าบ่เปนการ
ก็ทูลตอบพระนลไป
ประมวศร์ระวีไกร
ศวรรย์เอี่ยมอลงกรณ์
จะมีเพื่อพระภูธร
กษัตริย์สิ้นณดินแดน
พระนลเลอเสมอแมน
จะหมายชมบ่สมหมาย
ยุบลถ่องแถลงปราย
พระนลเฉิดประเสริฐทรง
ก็จึงข้าค้ำนึ่งองค์
ถวายเป็นแต่พระทรงศรี
มนาทรบ่ท่อนมี
วะกั่มหน้าอำลาตาย ฯ

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2548). **ประชุมจารึก ภาค 8 จารึกสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- กำชัย ทองหล่อ. (2540). **หลักภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: บริษัทรวมสาสน์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2553). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. (2511). **พระนลคำฉันท์**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- ราตรี ฉันทวารชร. (2542). **การศึกษาคำ ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชหลักที่ 1**. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณพิมพ์.
- วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ วิวัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6 เรื่อง อักษรไทยและวิวัฒนาการตัวอักษรไทย

หัวข้อเนื้อหา

1. อักษรไทยก่อนสมัยสุโขทัย
2. อักษรต้นแบบของลายสือไทย
3. ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง
4. อักษรสมัยพญาลีไทย
5. อักษรสมัยกรุงศรีอยุธยา
6. อักษรสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
7. อักษรเฉพาะแบบ
8. สรุป

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเรียนบทเรียนนี้แล้วนักศึกษาสามารถแสดงพฤติกรรมต่อไปนี้

1. นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอักษรสมัยสุโขทัย อยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้น
2. อธิบายลักษณะสำคัญของอักษรสมัยสุโขทัย อยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้น
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบอักษรสมัยสุโขทัย อยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้นกับอักษรไทยปัจจุบันได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. บรรยายเนื้อหาจากเอกสาร และ power point เรื่อง อักษรไทยและวิวัฒนาการตัวอักษรไทย
2. นักศึกษาสรุปเนื้อหา อภิปราย และแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
3. นักศึกษาแบ่งกลุ่มวิเคราะห์อักษรไทยสมัยสุโขทัย อยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้น เปรียบเทียบกับอักษรไทยปัจจุบัน
4. นักศึกษาทำแบบฝึกหัดท้ายบทที่ 6
5. นักศึกษาสรุปวิวัฒนาการอักษรไทยสมัยต่าง ๆ เป็น Mind mapping

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนวิชา วิวัฒนาการภาษาไทยบทที่ 6
2. เครื่องฉายแผ่นทึบ
3. คอมพิวเตอร์ , power point เรื่อง อักษรและวิวัฒนาการตัวอักษรไทย
4. แบบฝึกหัด
5. ตัวอย่าง Mind mapping เรื่อง วิวัฒนาการตัวอักษรไทย
6. บัตรตัวอักษรไทยสมัยต่าง ๆ

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรม
2. การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน
3. ตรวจแบบฝึกหัดท้ายบท
4. ตรวจ Mind mapping เรื่อง วิวัฒนาการอักษรไทยสมัยต่าง ๆ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียน

บทที่ 6

อักษรและวิวัฒนาการตัวอักษรไทย

อักษร หรือภาษาเขียน คือ ระบบสัญลักษณ์อันเป็นตัวแทนของภาษาพูดที่มนุษย์พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร เนื่องจากภาษาพูดมีข้อจำกัดในบางโอกาสและบางสถานการณ์ อักษรจึงเป็นอารยธรรมด้านอักษรวิธียที่สำคัญ อักษรบางชนิดยังมีความเก่าแก่อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการสืบทอดวัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อต่างๆ เนื่องจากอักษรเป็นภาษาเขียนที่ช่วยให้มนุษย์สามารถบันทึกเรื่องราว ประสบการณ์ ศิลปะวิทยาการของมนุษย์รุ่นก่อน ๆ ไว้ได้เป็นอย่างดีทำให้คนรุ่นหลังสามารถเรียนรู้และสืบทอดวิทยาการต่างๆให้พัฒนาการต่อไปได้

การกำเนิดอักษรจึงมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เพราะแรกเริ่มมนุษย์ไม่ได้คาดการณ์ว่าเมื่อมีภาษาพูด จากนั้นจะต้องมีภาษาเขียน แต่เนื่องจากสังคมมนุษย์ที่อยู่ในถ้ำหรือมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติ เมื่อพบเห็นหรือสัมผัสกับสิ่งใดในชีวิตประจำวันเป็นประจำ มักต้องการบันทึกสิ่งนั้นไว้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมหรือเพื่อติดต่อสื่อสารและอธิบายความหมายบางประการ อักษรจึงเริ่มพัฒนาขึ้นเป็นรูปร่างตามความสามารถของแต่ละกลุ่มชน

ความสามารถในการพัฒนาภาษาพูด จนกลายมาเป็นอักษรหรือภาษาเขียนนั้นใช้เวลายาวนานและขึ้นอยู่กับพัฒนาการและศักยภาพของแต่ละกลุ่มชนที่สามารถสร้างเครื่องมือเพื่อเป็นรหัสแทนภาษาพูดคืออักษรได้หรือไม่ เพราะบางกลุ่มมีเพียงภาษาพูดเท่านั้น (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2556 : 11)

อักษรก่อนลายสือไทย

อารยธรรมอินเดียได้แผ่อิทธิพลมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยโบราณ ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครอง ความเชื่อ ประเพณี หรือวัฒนธรรม รวมทั้งวรรณกรรม ภาษา และอักษรเป็นต้น

สำหรับด้านอักษรนั้น ปรากฏอักษรพราหมีอยู่ใน จารึกโวคาญ ซึ่งเป็นจารึกของอาณาจักรพูนัน มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 7-8 พบที่หมู่บ้านโวคาญ เมืองญาดรัง สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในปัจจุบัน เป็นจารึกโบราณที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่าที่พบในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบจารึกอายุใกล้เคียงกัน คือ จารึกตราหินหรือจารึกเมืองออกแก้ว ที่เมืองออกแก้วทางตอนใต้ของราชอาณาจักรกัมพูชาในปัจจุบัน

แม้อักษรพราหมีมิได้มีอิทธิพลต่ออักษรของกลุ่มชนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แต่อักษรคุณท์หรืออักษรปัลลวะซึ่งมีวิวัฒนาการมาจากอักษรพราหมีนั่น เป็นต้นเค้าอักษรของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ โดยมีการสันนิษฐานว่า พ่อค้าหรือนักบวชเป็นกลุ่มคนที่น่าอักษรปัลลวะมาเผยแพร่ เพื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 9-11 ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวร่วมสมัยเดียวกับอาณาจักรต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอดีต ได้แก่ อาณาจักรทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-14) อาณาจักรขอมสมัยพระนคร (พุทธศตวรรษที่ 12-18) อาณาจักรปยูหรืออาณาจักรศรีเกษตร (พุทธศตวรรษที่ 12-14) และอาณาจักรศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18)

ด้วยเหตุนี้ อาณาจักรต่างๆในสมัยนั้นจึงมีโอกาสได้รับอิทธิพลทางด้านภาษาโดยเฉพาะอักษรจากอินเดียฝ่ายใต้ ดังปรากฏอักษรในจารึกหลายหลักที่ค้นพบในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง

เฉียงใต้ในปัจจุบัน มีรูปสัณฐานคล้ายคลึงกับอักษรปัลลวะในสมัยพระเจ้าสิงหรวมณ กษัตริย์ราชวงศ์ปัลลวะแห่งอินเดียใต้ เช่น จารึกลานทอง ของอาณาจักรปยูในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า จารึกมหานาวิกพุทธคุปต์ ในประเทศมาเลเซีย จารึกพระเจ้ามุลวรมัน สาธารณรัฐอินโดนีเซีย จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี ประเทศไทย เป็นต้น

อักษรที่พบในประเทศไทยรุ่นแรกจึงได้ต้นแบบมาจากอักษรปัลลวะ ซึ่งปัจจุบันมีการค้นพบหลักฐานเป็นศิลาจารึกหลายหลัก โดยหลักที่มีความเก่าแก่ที่สุดและมีศักราชปรากฏอยู่อย่างชัดเจน คือ จารึกเขาน้อย จังหวัดสระแก้ว ระบุปีมหาศักราช ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 1180 และ จารึกเขารัง ระบุปีมหาศักราชซึ่งตรงกับ พ.ศ. 1182

นอกจากนี้ ยังพบจารึกอักษรปัลลวะอีกหลายหลักเกือบทุกภูมิภาคของประเทศไทยที่มีอายุใกล้เคียงกันคือในราวพุทธศตวรรษที่ 12 เช่น จารึกเมืองศรีเทพจังหวัดเพชรบูรณ์ จารึกเยธมาชา จังหวัดนครปฐม จารึกวัดมเหยงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช จารึกช่องสระแจง จังหวัดสระแก้ว เป็นต้น

รูปสัณฐานของอักษรปัลลวะในศิลาจารึกที่พบในประเทศไทย ราวพุทธศตวรรษที่ 12 นี้ มีรูปลักษณะอักษรและอักษรวิธที่คล้ายคลึงกัน มีความแตกต่างกันแต่ในด้านภาษา ด้วยบางหลักจารึกเป็นภาษาสันสกฤต เช่น จารึกวัดมเหยงค์ บางหลักจารึกเป็นภาษาบาลี เช่น จารึกเยธมาชา หรือบางหลักจารึกทั้งภาษาเขมรและภาษาสันสกฤต เช่น จารึกเขารัง เป็นต้น

ต่อมา ประมาณพุทธศตวรรษที่ 15-16 หลังจากมีการใช้อักษรปัลลวะในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ประมาณ 300-400 ปี อักษรปัลลวะเริ่มมีวิวัฒนาการจากอักษรต้นแบบกลายเป็นอักษรหลังปัลลวะและใช้สืบทอดมาพร้อมกับมีการปรับเปลี่ยนไปที่ละน้อย จนวิวัฒนาการมาเป็นอักษรขอมโบราณซึ่งถูกค้นพบในบริเวณแถบลุ่มแม่น้ำอิรวดีและลุ่มแม่น้ำสาละวิน และอักษรขอมโบราณซึ่งค้นพบหลักฐานในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและลุ่มแม่น้ำโขง (สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร, 2556: 39-43)

อักษรต้นแบบของลายสือไทย

อักษรขอมโบราณ เป็นอักษรที่มีพัฒนาการไปจากอักษรหลังปัลลวะ ใช้ในอาณาจักรพุกามในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า สมัยพระเจ้าอนิรุทธหรืออนูรุทธ และได้แผ่ขยายมายังดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำปิงและแม่น้ำวัง คือบริเวณที่เคยเป็นอาณาจักรหริภุญชัย ซึ่งมีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 17-18

ลักษณะของอักษรขอมโบราณนั้น ได้ปรับเปลี่ยนตามอัตลักษณ์ของตนเองคือ ตัดเส้นตั้งของอักษรหลังปัลลวะให้สั้นลง ส่วนเส้นปกนั้น อักษรขอมโบราณเริ่มให้มีความสำคัญน้อยลงจนไม่มีเส้นปกบนเหลือแต่เพียงตัวอักษรโล้น ดังปรากฏในศิลาจารึกที่มีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 17 เช่น จารึกพระเจ้าสวาวธิสิทธิ (วัดกู่กุด) จังหวัดลำพูน จารึกแม่หินบดเวียงมะโน จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น และอักษรวิธมีขอมโบราณนั้นจะวางสระไว้รอบพยัญชนะ ถ้ามีอักษรควบกล้ำจะเขียนอักษรควบกล้ำด้วยตัวเชิงไว้ใต้บรรทัด โดยอักษรที่เป็นตัวสะกดและตัวตาม ในภาษาบาลีและสันสกฤตจะวางตัวสะกดไว้บนบรรทัดและวางตัวตามไว้ใต้บรรทัด ซึ่งมีสระ 10 ตัว มีทั้งสระจมและสระลอย และมีพยัญชนะ 30 ตัว

อักษรขอมโบราณ เป็นอักษรที่มีพัฒนาการไปจากอักษรหลังปัลลวะ ใช้ในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 15-18 พบทั้งในอาณาจักรทวารวดีและอาณาจักรขอมสมัยพระนคร เฉพาะที่

ค้นพบในศิลาจารึกในประเทศไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากอักษรสมัยพระนคร โดยส่วนใหญ่จะปรากฏในศาสนสถาน ศิลปะขอมสมัยพระนคร

อักษรขอมโบราณยังรักษาระบบอักขรวิธีของอักษรปัลลวะอย่างเคร่งครัด แต่รูปสัณฐานกลับปรับเปลี่ยนไปตรงกันข้ามคือ อักษรขอมโบราณให้ความสำคัญกับเส้นปกบน ซึ่งกลายมาเป็น “ศก” หรือ “หนามเตย” และได้ใช้กันอย่างแพร่หลายในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีเมืองลพบุรีโบราณ เป็นศูนย์กลางและได้มีอิทธิพลต่ออักษรไทยที่เกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยด้วย ดังจะเห็นได้จากเมื่อครั้งที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทยแล้ว อักษรขอมก็ยังคงมีความสำคัญในการบันทึกคัมภีร์ทางศาสนาสืบต่อมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ส่วนอักษรขอมโบราณที่เข้ามามีอิทธิพลอยู่ทางภาคเหนือโดยมีศูนย์กลางที่เมืองลำพูนได้เป็นอักษรต้นแบบของอักษรยวนและอักษรตัวเมืองที่ใช้เขียนในภาษาไทยถิ่นเหนือ ตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายเป็นต้นมา และแพร่กระจายไปสู่อาณาจักรล้านช้างและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเป็นอักษรธรรมหรืออักษรธรรมอีสาน

ก่อนการเกิดขึ้นของอาณาจักรสุโขทัยนั้น กลุ่มชนชาวไทยได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็นชุมชนอาศัยปะปนอยู่กับกลุ่มชนชาวขอมและชาวมอญ และแม้จะรวมตัวกันได้เป็นปึกแผ่นและพร้อมที่จะเป็นอิสระแต่ยังไม่มีโอกาส เนื่องจากยังอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองของอาณาจักรขอม ซึ่งยังมีความเรืองอำนาจและแข็งแกร่งมาก กลุ่มชนชาวไทยจึงได้แต่เพียงเสริมสร้างวัฒนธรรมประจำกลุ่ม โดยเฉพาะวัฒนธรรมการเขียนหนังสือ เช่น กลุ่มชนชาวไทยใหญ่ได้ดัดแปลงอักษรขอมไปใช้ในการบันทึกภาษาไทยใหญ่ กลุ่มชนชาวโยนกได้ดัดแปลงอักษรขอมไปใช้บันทึกภาษาไทยถิ่นเหนือ (อักษรยวนหรืออักษรตัวเมือง) กลุ่มชนชาวไทยอาหมได้ดัดแปลงอักษรขอมไปใช้บันทึกเป็นภาษาเขียนของตนเอง จนเกิดเป็นเอกสารชื่อว่า “อาหมโบราณจี” หรือ “อาหมโบราณจี”

การเรียนรู้วัฒนธรรมการเขียนหนังสือนั้น เกิดขึ้นทั้งกลุ่มชนชาวไทยทางภาคเหนือ ซึ่งได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมการเขียนอักษรขอมโบราณไปใช้ในการบันทึกภาษาไทยถิ่นเหนือ ส่วนกลุ่มชนชาวไทยทางภาคกลางก็ได้รับเอาวัฒนธรรมขอมด้านอักษรศาสตร์ในการเขียนเรื่องราวต่างๆ ทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร ทั้งภาษาไทยและภาษาบาลี หรือแม้กระทั่งภาษาขอมก็ใช้อักษรขอมของอาณาจักรขอมพระนครเนื่องจากช่วงนั้นเป็นกลุ่มชนชาติที่มีวัฒนธรรมเจริญกว่า

อย่างไรก็ตาม เมื่ออาณาจักรขอมสมัยพระนครเสื่อมอำนาจลงราวพุทธศตวรรษที่ 18 กลุ่มชนชาวไทยนำโดยพ่อขุนผาเมืองและพ่อขุนบางกลางหาวได้ปราบ “ขอมสบาดโขลญลำพง” ผู้มีอำนาจปกครองเมืองสุโขทัยได้ ต่อมาจึงได้ก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย โดยมีพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็นปฐมกษัตริย์ครองอาณาจักรสุโขทัยและรัชสมัยต่อมาคือพ่อขุนบานเมือง ทั้งสองรัชกาลนั้นยังคงอาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิมของอาณาจักรขอมอยู่ ทั้งระบบการปกครอง ภาษาและอักษร

ต่อมา ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทย เมื่อปีมหาศักราช 1205 ตามที่ระบุในศิลาจารึกหลักที่ 1 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 1826

อักษรไทยหรือลายสือไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์ขึ้นนั้น นับว่าเป็นอักษรชุดแรกของไทย เพราะไม่ปรากฏว่ามีศิลาจารึกหรืออักษรไทยก่อนสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดังที่ปรากฏหลักฐานในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 4 ความว่า...

“...เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มีปี 1205 ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้มันใส่ไว้...”

นักวิชาการสันนิษฐานว่า ลายสือไทยหรืออักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์ขึ้น คงได้อาศัยอักษรต้นแบบคือ อักษรขอมโบราณและอักษรมอญโบราณเป็นต้นแบบ (สำนักวัฒนธรรมกีฬาและการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร, 2556 : 45-50)

ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง

1. รูปร่างของลายสือไทย

ลายสือไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์เมื่อ พ.ศ.1826 นั้นประกอบด้วยพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวเลข (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554: 85-88) ดังนี้

1.1 พยัญชนะ จำนวน 39 ตัว

- พยัญชนะเขียนต่อเป็นเส้นเดียวกันยกเว้นหางอักษร ตัวอักษรค่อนข้างเหลี่ยม มุมอักษรเป็นเส้นโค้งมน

- พยัญชนะลายสือไทยที่ได้แบบอย่างมาจากอักษรต้นแบบมี 30 ตัว คือ ก ข ค ฃ ง จ ฉ ช ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ท ฒ น ป ผ พ ภ ม ย ร ล ว ศ ษ ส และ ห

- พ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์เพิ่ม 9 ตัว รวมพยัญชนะลายสือไทยทั้งสิ้น 39 ตัว ได้แก่ ข ค ช ฎ ฒ บ ผ และ อ

- ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงมีเพียงชุดเดียว ไม่มีพยัญชนะตัวเชิง เนื่องจากระบบการเขียนภาษาไทยไม่มีระบบการใช้พยัญชนะซ้อน

1.2 สระ จำนวน 20 ตัว

- สระที่ลายสือไทยประดิษฐ์จากต้นแบบ 11 ตัว คือ อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ไอ เอา และ อี (หรือนิคหิต ซึ่งอักษรต้นแบบใช้เป็นเครื่องหมายแทนเสียงพยัญชนะนาสิกคือ m (ม)) พระองค์ทรงนำมาใช้เป็นเสียงสระ และได้เพิ่มรูป ี๋ ขึ้นใช้คู่กันอีกรูปหนึ่งด้วย

- พ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์สระเพิ่มขึ้นใช้อีก 9 ตัว คือ สระ อี แอะ แอ -อ เอีย เอือ อัว เออ และ ไอ ทั้งนี้เพื่อให้ตรงกับการออกเสียงในภาษาไทย

1.3 วรรณยุกต์ จำนวน 2 รูป เสียงเอก รูป (◌̄) เสียงโท รูป (◌̂)

- พ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์วรรณยุกต์ขึ้นใช้เป็นครั้งแรก เพื่อใช้กำกับคำที่ออกเสียงและเขียนให้ตรงตามเสียงของคำ ซึ่งเสียงวรรณยุกต์นี้อักษรต้นแบบไม่มีใช้

1.4 ตัวเลข พบ 6 ตัว คือ 1 2 4 5 7 0

นอกจากนี้ยังพบการใช้เครื่องหมายแทนสระ มีจำนวน 2 รูป คือ เครื่องหมายฝนทอง (◌̄) และเครื่องหมายนิคหิตส่วนเครื่องหมายประกอบการเขียนพบ 2 รูป คือ เครื่องหมายขึ้นต้นข้อความ และเครื่องหมายคั่นข้อความ

2. อักษรวิธีของลายสือไทย

2.1 พยัญชนะและสระวางอยู่บรรทัดเดียวกัน และมีขนาดเท่ากัน ต่างจากอักษรต้นแบบที่วางสระไว้รอบพยัญชนะต้น

2.2 เนื่องจากพจนานุกรมคำแห่งกำหนดให้พยัญชนะทุกตัววางอยู่บนบรรทัดเดียวกัน จึงทรงยกเลิกการใช้พยัญชนะตัวเชิงและการเขียนพยัญชนะซ้อนเหมือนอักษรต้นแบบ พยัญชนะจึงมีเพียงชุดเดียว

2.3 การใช้สระ

2.3.1 วางสระไว้หน้าพยัญชนะ ได้แก่ สระ อี อี้ อึ อู อู ออ ไอ โอ โ

2.3.2 วางสระไว้หลังพยัญชนะ ได้แก่ สระ อา ออ อัว

2.3.3 วางสระไว้ทั้งข้างหน้าและข้างหลังพยัญชนะ ได้แก่ สระเอะ เอีย เอือ เออ

2.3.4 วางสระไว้ข้างบนและข้างหลังพยัญชนะ คือ สระ อำ

2.3.5 สระลอยมีเพียงตัวเดียวคือ สระ อี ปรากฏในคำว่า ศรีอินทราทิตย

2.3.6 สระเขียนติดกับพยัญชนะ ได้แก่ สระอา อืออ (คำที่มีตัวสะกด) เอือ

2.3.7 สระ อี ไม่ต้องมี “อ” เคียง

2.3.8 สระ ว (อัว) ใช้พยัญชนะซ้อน “ว” สองตัวแทนไม้หันอากาศ อีกตัวเป็นตัวสะกด ถ้าสระ อัว ใช้ในคำที่มีตัวสะกด จะใช้ “ว” ตัวเดียว

2.3.9 สระโอ ไอ สระโ อ มีรูปสูงเท่ากับพยัญชนะ

มดขยด

ตุ๊กไขไท (ตุ๊กไข)

2.3.10 ใช้ตัวสะกดสองตัวซ้อนกันแทนไม้หันอากาศ ซึ่งก็ใช้สืบมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เช่น

อนน อจนน ดบ

วนนเดือนดบ (วันเดือนดับ-ข้างแรม)

ทว พ่งทวรบ

ทวพ่งทวรบ (หัวพ่งหัวรบ)

2.3.11 รูปสระ เอีย เมื่อไม่มีตัวสะกดจะเขียนเต็มรูป แต่ถ้ามีตัวสะกดจะเขียนลดรูป คงตัว ย. ไว้เพียงตัวเดียว เช่น

มยย (-มยย (-เมีย)

วยย ต้า

วยยคำ (-เวียงคำ)

2.3.12 สระเอือ เมื่อไม่มีตัวสะกดจะเขียนเต็มรูป เมื่อมีตัวสะกดจะลดตัว อ. ออกไปหนึ่งตัว เช่น

อวอ (-เมือ (-เมือ)

อวอ (-เมือ (-เมือ)

2.3.13สระ ออ สระ อือ ไม่ใส่ตัว อ. เหมือนปัจจุบัน เช่น

๑๖ ^๑ช (ชื่อ)
 ๑๗ ^๑บ้าน (ที่บ้าน)
 ๑๘ ^๑๕๕๕๕ (พ่อชื่อ)
 ๑๙ ^๑๑๑๑๑ (เดือนบ้าน)

สรุป พยัญชนะลายสือไทยมี 39 ตัว และมีสระ 20 ตัว ดังตารางต่อไปนี้

พยัญชนะ					สระ			
ก	ข	ฅ	ด	ต				
ช	ง	จ	ฉ	ซ	ล	ว	อ	๑
ซ		ล	ง	จ		๑	ว	๒
๒๒			ฅ	ด		๕	๕-๓	๕
ต	ด	ท	ซ	น		๕		๕
บ	ป	ผ	พ	ม		ย ๑ย		๑-๕
						๑-ยย		๑-๕๕
๒๒	๑	พ	ย	ร		๑๑		๕-๕
						๑		
ล	ว	อ	๑	๑				
๒		๕			๑	๑	๑	๕-๑

ภาพที่ 6.1 ตัวอักษรลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. 1835(รัชนี ปุณโณทก, 2553: 222)

อักษรสมัยพญาลีไทย

สมัยพญาลีไทยพบที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบอักษรไทยอีกครั้ง แสดงให้เห็นว่าอักษรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้นได้ใช้เป็นอักษรทางราชการแล้ว แต่ชาวไทยโดยทั่วไปยังนิยมใช้อักษรวิธีแบบอักษรขอมหรืออักษรมอญที่วางสระไว้บนและล่างพยัญชนะ เนื่องจากเคยใช้มานาน และในขณะเดียวกันก็ยังอ่านคัมภีร์ที่เป็นภาษาบาลีซึ่งใช้อักษรขอมเขียน ฉะนั้น การปรับมาใช้อักษรวิธีแบบลายสือไทยจึงรู้สึกไม่สะดวก

อักษรไทยที่ปรากฏในจารึกสมัยพญาลีไทย จึงมีการเปลี่ยนแปลงระบบอักษรวิธี โดยกลับไปใช้อักษรวิธีขอมและมอญและใช้เป็นอักษรทางราชการแทนลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง ซึ่งจากหลักฐานที่เป็นศิลาจารึกสมัยพญาลีไทย พบว่ามี พยัญชนะจำนวน 38 ตัว สระมี 22 ตัว

ส่วนวรรณยุกต์ยังคงใช้เหมือนลายสือไทย (สำนักวัฒนธรรมกีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2556 : 58)

ระบบอักษรวิธีเปลี่ยนไปเหมือนระบบอักษรวิธีขอมและมอญ ซึ่งได้ใช้เป็นอักษรทางราชการแทนลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นมา(วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์, 2559: 89)

1. การเปลี่ยนแปลงด้านรูปสัณฐาน

1.1 รูปสัณฐานของพยัญชนะบางตัวเปลี่ยนไปเช่น

ฌ-ญ ช-ช, ฌ-ฉ ฃ-ฅ ฆ-ภ ง-บ จ-ร
นอกจากนี้ยังได้เพิ่มพยัญชนะพิเศษ หรือสระเกินเข้ามา คือ

๓ - ๑   ๓ - ๑

1.2 รูปสระ เมื่อเปลี่ยนมาไว้บนและล่างตัวพยัญชนะ จึงต้องปรับเปลี่ยนสัณฐานเพื่อให้เหมาะสม และสระบางตัวมีรูปสูงกว่าพยัญชนะ เช่น

๐ → ๐, ๐	(๓)	๐ → ๐, ๐	(๓)
๑ → ๑	(๓/๓)	๑ → ๑, ๑	(๓)
๒ → ๒	(๓)	๒ → ๒	(๓๐)
๓ → ๓	(๓๐)	๓ → ๓	(๓๐)

2. การเปลี่ยนแปลงด้านอักษรวิธี

2.1 มีการใช้ไม้หันอากาศแทนพยัญชนะซ้อนโดยเฉพาะ แม่ กง เช่น
 นง ใช้เป็น นง (นั่ง) (จารึกหลักที่ 7)

2.2 แม้ว่าจะเขียนสระไว้บนและล่างพยัญชนะแล้วก็ตาม แต่ยังปรากฏว่ามีรูป
 สระลอยอย่างที่ใช้ในลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงปะปนอยู่บ้าง เช่น

๐ก = อิก **๐น๐ต๐ล** = อันอันนสร

๐ก๐ภ๐เพ๐ว๐ว๐ว = จักมาพึงมาอิง

๐น๐ทร๐บ๐น๐ทร๐ภ๐ต๐บ = อินทรบดินทราทิตย์

๐ล๐ญ = เญญ **๐ก๐ท๐ว๐ว** = อิกทั้ง

๐น๐น๐ทร๐บ = มีอินทรี

(ธวัช ปุณโฑก, 2553 : 87)

ก ก	ข	ฃ	ด	ต				
ฆ	ง	จ	ฉ	ช ช ช	ฌ	ว	๐ ๐๐	๐ ๐๐๐
ซ		ญ	ง	ง		๐	จ	—
ช			ฌ	ด		๐		๐๐
ต	ด	ท	ซ	น	๐-๐	๐		๐
บ	ป	ผ	ฝ	พ		๐-๐		๐-๐
พ	ภ	พ พ	ย	ร		๐๐		๐-๐
ล	ว	ล		ล		๐		๐
ท		ช			๐	๐	๐	๐-๐

ภาพที่ 6.2 พยัญชนะและสระอักษรไทยสมัยพญาสิทธิไทย พ.ศ. 1900 (ธวัช ปุณโณทก, 2553: 229)

อักษรสมัยอยุธยา

อักษรสมัยอยุธยาแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

1. อักษรสมัยอยุธยาตอนต้น (พ.ศ. 1893-2034)

จูไรต์นั ลักษณะศิริ (2554: 141-142) กล่าวถึงอักษรสมัยอยุธยาว่า อาณาจักรอยุธยา มิได้ประดิษฐ์อักษรขึ้นใช้เอง แต่ได้รับอิทธิพลจากอักษรไทยในสมัยพญาสิทธิไทยแห่งกรุงสุโขทัย เอกสารโบราณเก่าที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นเอกสารโบราณที่จารึกลงบนวัสดุเนื้อแข็ง เช่น เงิน ดีบุก หิน และโลหะต่าง ๆ จารึกเหล่านี้มักมีเนื้อหาสั้น ๆ เกี่ยวกับการทำนุบำรุง ศาสนสถาน การสร้างพระพุทธรูป การทำบุญ และการตั้งสัตยาธิษฐาน เป็นต้น

1.1 จำนวนอักษร

สมัยอยุธยาตอนต้นยังไม่พบหลักฐานการใช้พยัญชนะและสระเพิ่มขึ้นจากสมัยสุโขทัย แต่พบเครื่องหมายประกอบการเขียนเพิ่มขึ้น 1 รูป คือ เครื่องหมายไม้ยมก ในจารึกหลักที่ 44 จารึกวัดส่องคบ 3 พ.ศ. 1976 นับเป็นการปรากฏใช้เครื่องหมายไม้ยมกเป็นครั้งแรก

1.2 รูปอักษร

จากหลักฐานจารึกดังกล่าวพบว่าอักษรไทยสมัยอยุธยาแรกยังคงมีรูปสัณฐานคล้ายคลึงกับอักษรสมัยพญาลิไทยอยู่มาก กล่าวคือ เส้นอักษรโค้ง มุมอักษรมน และตัวอักษргว้าง มีเพียงบางตัวที่เส้นตัวอักษรและมุมอักษรเริ่มเป็นเหลี่ยม เช่น ธ และ พ เป็นต้น ในระยะเวลาต่อมาตัวอักษรดังกล่าวจะค่อย ๆ คลี่คลายรูปสัณฐานเริ่มเป็นทรงเหลี่ยมเกือบทุกตัว ดังปรากฏชัดเจนในจารึกหลักที่ 50 พ.ศ. 1956 และจารึกหลักที่ 44 จารึกวัดส่องคบ 3 พ.ศ. 1976

1.3 การใช้อักษรขอมและอักษรวิธึแบบขอมเขียนแทรกในคำไทย คือพบใช้เขียนทั้งคำ ใช้เชิง ร เขียนอักษรควบ และใช้อักษรขอมบางตัวแทรกในพยางค์หรือในคำภาษาไทย ทั้งนี้พบในจารึกหลักที่ 44 และ 51 เป็นจำนวนมาก (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554: 149)

2. อักษรสมัยอยุธยาตอนกลาง (พ.ศ. 2034 - 2231)

สมัยอยุธยาตอนกลางเริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 จนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ช่วงสมัยนี้มีอายุราว 200 ปี นับว่าระยะเวลายาวนานกว่าสมัยอยุธยาตอนต้น สมัยนี้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การต่างประเทศ และวรรณกรรม โดยเฉพาะในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ถือว่าเป็นยุคทองแห่งกรุงศรีอยุธยาเพราะมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ จนมีการทำสนธิสัญญาการค้ากับฝรั่งเศส และมีการเจริญทางพระราชไมตรีระหว่างกรุงศรีอยุธยากับฝรั่งเศสด้วย

เนื่องจากความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าวโดยเฉพาะการต่างประเทศ ทำให้การเขียนเจริญก้าวหน้าขึ้นด้วย ดังพบว่าในสมัยนี้มีการใช้ “กระดาศฝรั่ง” บันทึกเรื่องราวเป็นจำนวนมาก นอกเหนือจากการจารึกลงบนวัสดุเนื้อแข็ง สมุดไทย และใบลาน

การศึกษาอักษรไทยในสมัยอยุธยาตอนกลาง เอกสารโบราณส่วนใหญ่จะได้หลักฐานมาจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นเอกสารเกี่ยวกับการค้าขายในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม และเอกสารสัญญาทางการค้าและหนังสือราชทูตไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

2.1 จำนวนอักษร

ยังไม่พบจำนวนพยัญชนะที่เพิ่มขึ้นจากสมัยสุโขทัย แต่พบเครื่องหมายแทนสระ 2 รูป ได้แก่ เครื่องหมายไม้ไต่คู้ (พบใช้ครั้งแรกในคำว่า กี้) และเครื่องหมายพันหนู เครื่องหมายทั้งสองนี้พบใช้ใน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พ.ศ. 2223 (อิงอร สุพันธุ์วิช, 2550: 447)

2.2 รูปอักษร

จากการศึกษาเอกสารโบราณสมัยอยุธยาตอนกลางพบรูปอักษร 2 แบบ (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554: 157-158) คือ

2.2.1 อักษรแบบธรรมดา ซึ่งเป็นอักษรแบบเดิมที่สืบทอดมาจากอักษรสมัยอยุธยาตอนต้น แต่ในช่วงนี้ได้พัฒนารูปสัณฐานไปเป็นทรงเหลี่ยมชัดเจนมากขึ้น เส้นอักษรไม่โค้งมน อีกทั้งตัวอักษรยังเอนไปทางขวาเล็กน้อย รูปอักษรแบบธรรมดาพบหลักฐาน ดังนี้

- หนังสือออกพระจอมเมืองศรีราชโกษา กรมการเมืองตะนาวศรี อนุญาตให้พ่อค้าเดนมาร์กเข้ามาค้าขายยังประเทศไทย พ.ศ. 2164 ฉบับที่ 2

- หนังสือออกพระจอมเมืองศรีราชโกษา กรมการเมืองตะนาวศรี อนุญาตให้พ่อค้าเดนมาร์กเข้ามาค้าขายยังประเทศไทย พ.ศ. 2164 ฉบับที่ 3

- พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พ.ศ. 2223

- จดหมายเหตุอยุธยา เรื่องระยะทูตสยามไปนมัสการพระเมาลีเจดีย์เมืองหงสาวดี พ.ศ. 2225

- บันทึกโกษาปาน พ.ศ. 2229

- หนังสือออกพระวิสุทธสุนทร จดหมายฉบับที่ 2 พ.ศ. 2231

2.2.2 อักษรไทยย่อ คือ อักษรที่มีลักษณะหักเหลี่ยมย่อมุม อักษรประเภทนี้เป็นการตกแต่งประดิษฐ์อักษรแบบธรรมดาที่ใช้เป็นปกติให้ประณีตบรรจงงามขึ้น ทั้งนี้คงได้แบบอย่างมาจากอักษรขอมบรรจงซึ่งนิยมใช้ควบคู่กับอักษรไทยมาแล้วตั้งแต่สมัยสุโขทัย และจากหลักฐานเอกสารโบราณ เท่าที่มีพบว่า อักษรไทยย่อพบใช้ครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม และพบว่ามีใช้อย่างมากในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทั้งนี้ส่วนใหญ่นิยมใช้บันทึกเรื่องราวที่เป็นทางการและการศาสนา

3. อักษรสมัยอยุธยาตอนปลาย (พ.ศ. 2231 - 2310) ถึงสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2311 - 2324)

สมัยอยุธยาตอนปลายเริ่มตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเพทราชา (พ.ศ. 2231) ถึงสมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ สมัยอยุธยาตอนปลายเป็นช่วงที่บ้านเมืองอยู่ในสภาพที่ตกต่ำและอ่อนแอ มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง และความสัมพันธ์ทางการค้ากับต่างประเทศ และทั้งยังมีการทำสงครามกับพม่าจนทำให้กรุงศรีอยุธยาเสียเอกราชเนื่องจากบ้านเมืองประสบปัญหาหอบด้าน ทำให้ความเจริญด้านการเขียนและด้านวรรณกรรมซบเซาไป เอกสารสัญญาฉบับต่างประเศก็น้อยลง งานด้านวรรณศิลป์ปรากฏเฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศซึ่งก็น้อยกว่าสมัยอยุธยาตอนกลาง ด้วยเหตุนี้เอกสารที่ใช้ในการศึกษาด้านอักษรในสมัยอยุธยาตอนปลายจึงพบเป็นจำนวนน้อย และบางส่วนถูกเผาทำลายไปเป็นจำนวนมาก

เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงกอบกู้เอกราชและได้สถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี ประกอบกับพระองค์ได้ทรงฟื้นฟูวรรณกรรมขึ้นหลายเรื่อง ทำให้มีเอกสารหลักฐานโบราณ เอกสารราชการ และวรรณกรรมที่สามารถนำมาศึกษาอักษรช่วงสมัยนี้ได้ (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554: 184)

3.1 จำนวนอักษร

สมัยอยุธยาตอนปลายพบพยัญชนะเพิ่มขึ้น 2 ตัว คือ ๓ และ ๕ พบว่าเป็นอักษรไทยย่อทั้งหมด ปรากฏใช้ในนันทโพนันทสูตรคำหลวง พ.ศ. 2279 แต่งขึ้นในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ รวมพยัญชนะครบ 44 ตัว

3.2 สระ

สมัยนี้มีสระเพิ่มขึ้นอีก 5 ตัว ได้แก่ สระเอะ เอียะ เอือะ อัวะ และเออะ พบใช้ในหนังสือจินตตามณี สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ รวมมีสระครบ 32 ตัว เมื่อพ.ศ. 2275

3.3 วรรณยุกต์

สมุดไทยเรื่องจินตามณีในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศที่พบที่เมืองลอนดอน ประเทศอังกฤษ พบวรรณยุกต์ตรีและวรรณยุกต์จัตวา

ฉะนั้นหากยอมรับสมุดไทยเรื่องจินตามณี สมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศที่พบที่ลอนดอน เป็นฉบับจริง มีได้เป็นการคัดลอกในสมัยหลัง ก็อาจกล่าวได้ว่า วรรณยุกต์ทั้งสองรูปนี้ ปรากฏครั้งแรกใน พ.ศ. 2275

3.4 เครื่องหมาย

สมัยนี้ พบเครื่องหมายประกอบการเขียน 1 รูป คือ เครื่องหมายทัณฑฆาต พบใช้ในนันทโพนันทสูตรคำหลวง พ.ศ. 2279 ใช้กำกับพยัญชนะที่เป็นตัวสะกด

3.5 รูปอักษร พบ 2 แบบ เช่นเดียวกับสมัยอยุธยาตอนกลางดังนี้

3.5.1 อักษรแบบธรรมดา อักษรชนิดนี้เป็นอักษรแบบเดิมที่ใช้สืบต่อมา จากสมัยอยุธยาตอนกลาง แต่เส้นอักษรได้พัฒนาไปเป็นเส้นตรง ตัวอักษรหักมุมจนเป็นเหลี่ยม มากกว่าสมัยอยุธยาตอนกลาง

3.5.2 อักษรไทยย่อยังนิยมใช้รูปอักษรไทยย่อในการบันทึกทั้งบนศิลาทองแดง สมุดไทย และกระดาษเพลลา จากหลักฐานที่ปรากฏส่วนใหญ่พบใช้ในการบันทึกเรื่องราวทางศาสนาและตำราสอนตัวอักษร อักษรไทยย่อที่นับว่าประณีตสวยงามที่สุดปรากฏใน สมุดไทยเรื่องนันทโพนันทสูตรคำหลวง (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554:89-190)

อักษรสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและพัฒนาการ

1. อักษรสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

เรื่องอักษรไทยในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ จะกล่าวถึงเฉพาะอักษรไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2325 ถึงสมัยรัชกาลที่ 3 พ.ศ. 2394 คือในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 เท่านั้น เพราะในช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นไปได้เกิดการพิมพ์ขึ้นในประเทศไทย ทำให้อักษรไทยหลังสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไม่มีพัฒนาการที่จะทำให้รูปอักษรเปลี่ยนไป (จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, 2554: 227)

ในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พบว่ามีเอกสารจำนวนมากที่เขียนในสมุดข่อยซึ่งมีทั้ง สมุดคำและสมุดขาว รวมทั้งที่เขียนในใบลาน เอกสารเหล่านี้เป็นหนังสือราชการบ้างและเป็นวรรณคดีบ้าง รวมทั้งสำเนาหรือบันทึกส่วนตัวของเอกชน ลายมือที่เขียนในเอกสารนั้นๆ มีทั้งที่เป็นลายมือบรรจงและลายมือหวัด ในการพิจารณารูปสัณฐานของตัวอักษรเราต้องพิจารณาจากลายมือบรรจง โดยเฉพาะในหนังสือที่เป็นเรื่องทางราชการที่เขียนโดยลายมืออาลักษณ์ เพราะนอกจากคัดตัวอักษรสม่ำเสมอแล้ว ลายเส้นของอักษรยังประณีตสวยงามอีกด้วย

รูปแบบของตัวอักษรสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือก่อนที่จะมีกิจการโรงพิมพ์ จะพบว่ารูปสัณฐานของตัวอักษรยังเป็นทรงเหลี่ยม เส้นตรงหักเหลี่ยมหักมุมชัดเจนแต่นิยมนำเส้นหางยาวๆ และย่อมุมหักเหลี่ยมเหมือนเอกสารทางราชการสมัยสมเด็จพระนารายณ์ที่เรียกว่า “อักษรไทยย่อ” ส่วนอักษรวิธีใช้ระบบเดียวกันสืบต่อมา วรรณยุกต์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์พบทั้ง 4 รูป คือ เอก โท ตรี และจัตวา มีรูปสัณฐานเหมือนปัจจุบันทุกรูป

รูปสัณฐานอักษรในยุคนี้จะพิจารณารวมถึงเอกสารสมัยกรุงธนบุรีด้วย เพราะเหมือนกันจนแยกไม่ออก และเอกสารสมัยกรุงธนบุรีก็มีจำนวนน้อยกว่ามาก จึงนำมากล่าวรวมไว้ในที่แห่งเดียวกัน

1.1 พยัญชนะ มีสัณฐานคงรูปที่ 44 ตัว (คือไม่มีการเปลี่ยนแปลง) มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายแล้ว เพียงแต่มีสัณฐานผิดแผกไปบ้างตามลายมือผู้เขียนที่มีความชำนาญต่างกัน หรือเขียนหวัด เขียนบรรจง หากพิจารณาเอกสารทางราชการที่เป็นลายมือของอาลักษณ์จะพบว่า ความนิยมในการประดิษฐ์ลายเส้นต่างกัน นั่นคือ อาลักษณ์สมัยสมเด็จพระนารายณ์นิยมประดิษฐ์ปลายอักษรเล่นหางยาว และเขียนตัวเอน ส่วนเอกสารสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ลดการประดิษฐ์ปลายอักษร ไม่เล่นหาง และตัวเอนไย้หลังเพียงเล็กน้อย หรือตัวตั้งตรงก็มี

โดยสรุปว่า สัณฐานของตัวพยัญชนะสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โครงสร้างทั่วไปเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ส่วนการประดิษฐ์อักษรนั้นแตกต่างกันเล็กน้อยตามความนิยมแต่ละสมัย ให้ดูตัวอย่างเอกสารสมัยกรุงธนบุรี

1.2 รูปสระสระทั้ง 32 รูป เราพบครบถ้วนตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายแล้วนั้น คือในหนังสือจินตามณี อันเป็นหนังสือแบบเรียนที่แต่งขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ได้แจกรูปสระครบถ้วนทั้ง 32 รูป / เสียง ซึ่งปรกติจะหาได้ยากมากในสระประสมเสียงสั้น เพราะไม่ได้ใช้เขียนเลยหรือเกือบจะไม่มีคำในภาษาไทยที่ใช้เสียงสระนั้น เช่น สระอ๊วะ เอ็ยะ เอ็อะ หนังสือจินตามณีอันเป็นหนังสือแบบเรียนจึงได้บันทึกสระดังกล่าวไว้ครบถ้วน ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ก็ได้คัดลอกหนังสือจินตามณีใช้เป็นแบบเรียนสืบต่อมา รูปสระที่ไม่ค่อยจะใช้เขียนในเอกสารยังปรากฏอยู่ครบถ้วนในหนังสือนั้นด้วย

รูปสัณฐานสระ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นไม่แตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายหากผิดแผกไปบ้างก็เป็นเพราะลายมือผู้เขียน หรือลายมือหวัด หรือบรรจงเท่านั้น

1.3 วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ในสมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา มีวรรณยุกต์เพียง 2 รูป คือ เอก และ โท ซึ่งวรรณยุกต์เอกใช้รูปเดียวสม่ำเสมอ ส่วนวรรณยุกต์โท เริ่มต้นด้วยรูปกากบาท ( ) และในราว พ.ศ. 1922 (หลักที่ 102) ได้ปรากฏวรรณยุกต์โทรูปปัจจุบัน ( ) และยังใช้ปนกันกับรูปกากบาท ครั้นเมื่อ พ.ศ. 1942 (จารึกหลักที่ 93) จะใช้วรรณยุกต์โทรูปปัจจุบันสม่ำเสมอ สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนวรรณยุกต์ตรี และจัตวา เพิ่งได้ปรากฏใช้กันในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แม้ว่าในหนังสือจินตามณี ฉบับสมัยสมเด็จพระนารายณ์ และฉบับสมัยพระเจ้าบรมโกศ จะมีการสอนผันเสียงวรรณยุกต์ แต่ฉบับสมัยสมเด็จพระนารายณ์ กล่าวเพียงวรรณยุกต์ เอก และ โท ส่วนจินตามณีฉบับพระเจ้าบรมโกศ (เนื้อหาต่างกับฉบับพระโหราธิบดี ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์) มีการสอนวรรณยุกต์ทั้งสี่ตัว แต่กระนั้นก็ตามนักอักษรวิทยา มีศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นครเป็นอาทิ เสนอว่า ต้นฉบับจินตามณีที่เราพบอยู่นี้เป็นฉบับที่คัดลอกสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

วรรณยุกต์ตรี และจัตวา พบใช้ในการเขียนเอกสารต้นกรุงรัตนโกสินทร์จำนวนน้อยมาก ในเอกสารของราชการพบวรรณยุกต์ตรีใน “หนังสือพระยามหาโยธาถึงอุบากองผู้หลาน” เมื่อ พ.ศ. 2346 และวรรณยุกต์จัตวาพบครั้งแรกใน “พระราชสาสน์ถึงญวนว่าด้วยการเมืองเวียงจันทน์ และเรื่องของเชียงสี” พ.ศ. 2337 ฉะนั้นวรรณยุกต์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีครบ 4 รูป ดังกล่าวแล้ว (ธวัช ปุณโณทก, 2553: 240-243)

2. พัฒนาการของอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์

แม้ว่ารูปแบบอักษรไทยจะหยุดการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากมีระบบการพิมพ์ แต่พัฒนาการของอักษรไทยก็ไม่ได้หยุดนิ่งเสียทีเดียว เนื่องจากในระยะต่อ ๆ มามีการสร้างสรรค์รูปแบบอักษรและอักษรวิธีไทยให้แตกต่างไปจากเดิม

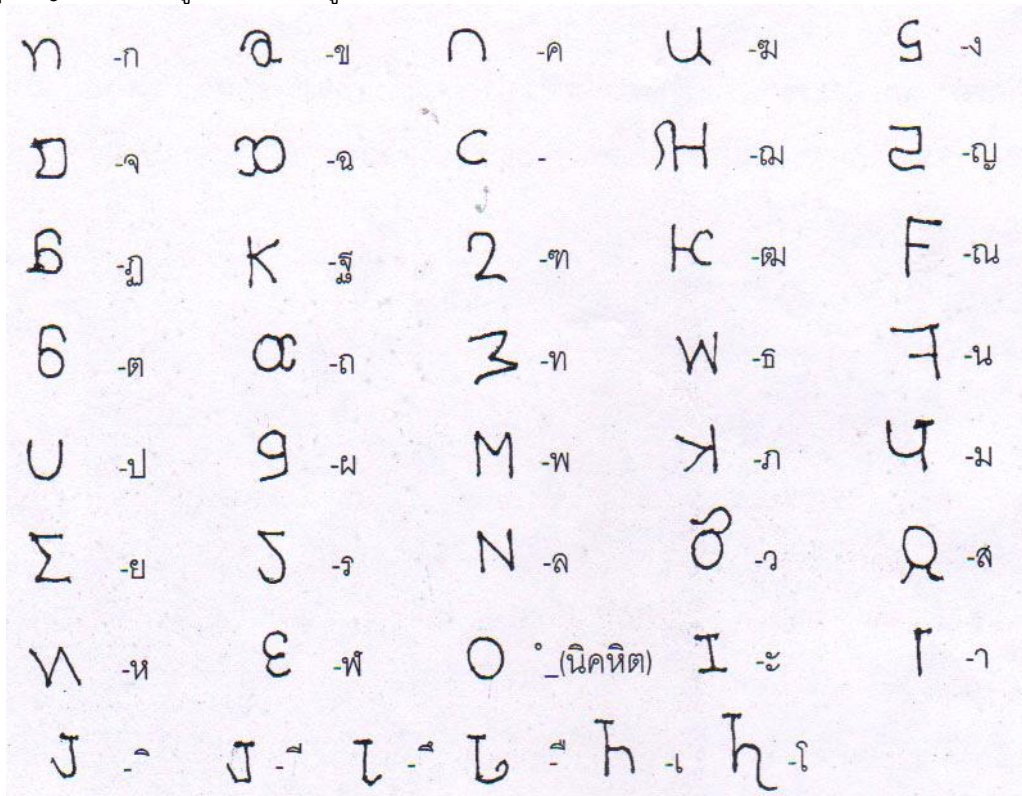
อักษรเฉพาะแบบ

อักษรเฉพาะแบบนี้เป็นอักษรที่ผู้รู้พยายามคิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อให้เขียนในหมู่คณะ หรือใช้เป็นทางราชการ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ ฉะนั้นอักษรเหล่านี้ก็ต้องยกเลิกไป อักษรเฉพาะแบบของไทยมีถึง 3 ชนิด คือ (ธวัช ปุณโณทก, 2553: 249)

1. อักษรอริยกะ ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4
2. อักษรวิธีแบบใหม่ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6
3. อักษรสมัยจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม (ใช้เป็นอักษรทางราชการอยู่ระยะหนึ่ง)

1. อักษรอริยกะ

อิงอร สุพันธ์ุณีช (2550: 639-641) ได้อธิบายถึงอักษรอริยกะไว้ว่าเมื่อประมาณ พ.ศ. 2390 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประดิษฐ์อักษรขึ้นมาชุดหนึ่ง เรียกว่า อักษรอริยกะ โดยมีพระราชประสงค์จะให้ใช้เขียนภาษาบาลีและใช้กันในหมู่สงฆ์ธรรมยุต พระองค์ทรงประดิษฐ์พยัญชนะ 33 รูป สระ 8 รูป เท่าภาษาบาลีดังนี้

ภาพที่ 6.3 อักษรอริยกะ ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (อิงอร สุพันธ์ุณีช, 2550: 639)

อักษรวิธีอริยกะ

อักษรอริยกะมีวิธีประสมสระและอักษรดังนี้

1. วางพยัญชนะและสระบนบรรทัดเดียวกัน สระจะอยู่หลังพยัญชนะ ลักษณะของการวางพยัญชนะและสระบนบรรทัดเดียวกันนี้เหมือนในสมัยพ่อขุนรามคำแหง
2. การผสมพยัญชนะและสระนั้นใช้เกณฑ์การออกเสียงเป็นสำคัญ คำใดออกเสียงสระใด อักษรอริยกะก็จะใส่รูปสระนั้นด้วย
3. คำที่ออกเสียง “อ้ง” และมีนิคหิตกำกับ อักษรอริยกะจะปรากฏรูป (อะ) และ ๐ (๐) ด้วย
4. ตัวสะกดในภาษาบาลีซึ่งจะมีเครื่องหมายพินทุอยู่ใต้ตัวสะกดนั้นอักษรอริยกะจะใส่รูป I ก่อนแล้วจึงตามด้วยพยัญชนะที่สะกดนั้น
5. คำที่ออกเสียงสระขึ้นต้น ให้ใช้รูปสระนั้น ๆ ขึ้นต้นคำได้
6. พยัญชนะใดที่ไม่มีสระตามหลัง พยัญชนะนั้นคือตัวสะกด

ลองเขียนอักษรอริยกะกันดูสิจ๊ะ

- นโม = ...
- สรณํ = ...
- ธมฺโม = ...
- อรหโต = ...

อักษรวิธีแบบนี้ทำให้สะดวกกับการเขียน เพราะว่าต้องมีสระกำกับพยัญชนะทุกตัวที่ออกเสียง พยัญชนะตัวใดที่ไม่มีสระกำกับเราก็รู้ได้ทันทีว่านั่นคือพยัญชนะสะกด การเขียนแบบนี้นับได้ว่าเป็นระบบดีแต่ไม่ได้รับความนิยม เพราะผู้เขียนจะต้องจำตัวพยัญชนะและสระใหม่ทั้งหมด อักษรเหล่านี้มีลักษณะคล้ายอักษรโรมันเป็นที่แปลกตาออกไปจากอักษรเดิมทำให้จำได้ยากจึงมีผู้ใช้จำกัดอยู่ในคณะสงฆ์ธรรมยุต และคงจะเลิกใช้หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตไม่นานนัก

2. อักษรวิธีแบบใหม่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าอักษรไทยมีอักษรวิธีสับสน ชาวต่างประเทศใช้ลำบากมาก เพราะสระวางไว้รอบพยัญชนะต้นไม่เป็นระบบ และเสียงสระที่เป็นสระประสมกันนั้นไม่ตรงเสียง อีกประการหนึ่งการเขียนหนังสือติดกันเป็นพืดไม่เว้นเป็นคำ ๆ ทำให้ผู้อ่านสับสน โดยเฉพาะพยัญชนะที่ไม่มีสระกำกับ ออกเสียงเป็น อะ บ้าง ออ บ้าง โอะลครูปบ้าง (ปฐม จราจร จลาจร บรม บตี)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ จึงทรงคิดดัดแปลงอักษรไทยโดยเฉพาะอักษรวิธี ให้วางสระไว้หลังพยัญชนะต้นบนบรรทัดเดียวกันทุกตัว ฉะนั้นจึงต้องออกแบบรูปสระใหม่เพื่อให้มี

สัณฐานเหมาะกับการวางไว้บนบรรทัด ส่วนตัวพยัญชนะและวรรณยุกต์นั้นคงรูปเดิม(ธวัช ปุณโณทก, 2553:251)

สระที่ปรับปรุงใหม่ มีทั้งสิ้น 24 รูป ใช้สระเดิม 5 รูป คือ อ ฤ ฦ ฎ ฏ คิดเพิ่มเติมอีก 19 ตัว ดังนี้

	บรรจง	หวัด		บรรจง	หวัด
๐	๐	๐	๐	๐	๐
๑	๑	๑	๑	๑	๑
๒	๒	๒	๒	๒	๒
๓	๓	๓	๓	๓	๓
๔	๔	๔	๔	๔	๔
๕	๕	๕	๕	๕	๕
๖	๖	๖	๖	๖	๖
๗	๗	๗	๗	๗	๗
๘	๘	๘	๘	๘	๘
๙	๙	๙	๙	๙	๙
๐	๐	๐	๐	๐	๐
๑	๑	๑	๑	๑	๑
๒	๒	๒	๒	๒	๒
๓	๓	๓	๓	๓	๓
๔	๔	๔	๔	๔	๔
๕	๕	๕	๕	๕	๕
๖	๖	๖	๖	๖	๖
๗	๗	๗	๗	๗	๗
๘	๘	๘	๘	๘	๘
๙	๙	๙	๙	๙	๙

ภาพที่ 6.4 อักษรและระบบอักษรวิธีของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (ธวัช ปุณโณทก ,2553: 252)

ระบบอักษรวิธี

- ๑) ใช้พยัญชนะ วรรณยุกต์ เหมือนเดิมทุกตัว
- ๒) สระเปลี่ยนรูปใหม่ (ดังแสดงไว้แล้ว) ให้วางไว้หลังพยัญชนะต้นบรรทัดเดียวกัน
- ๓) ให้เขียนวรรณเป็นคำ ๆ ไม่เขียนติดต่อกันเป็นพืดเหมือนเดิม เช่น

องค์ อินทร์ ปัน อมร อัถ อัน ต้น ฤทัย
 องค์ ๐นทร์ ป๑น เอมร ๑๑ ๑น ๑๐๒ ๑ทัย

ตัวอย่าง พระ ๑รม ๑ราช๑บาย
 ๑๐๑๐ ๑ม๑ส๑สำหรับ ๑ส๑ศรี
 ๑๑๑ ๑๐๑๑ ๑น๑ง๑ส๑ ๑๑๑

คำอ่าน

พระ ๑รม ๑ราช ๑บาย ๑วิธี ๑ใหม่ ๑ส๑สำหรับ ๑ใช้ ๑สระ ๑และ ๑เขียน ๑หนังสือ ๑ไทย

อภิปรายอักษรแบบใหม่ หรืออักษรวิธีแบบใหม่ของสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ได้ใช้เป็นหนังสือราชการ นั่นคือ พระองค์คิดประดิษฐ์อักษรแบบใหม่แล้ว พระองค์พยายามเสนอเป็นบทความในวารสารเพื่อให้ผู้รู้ได้พิจารณาเป็นการหยั่งเสียงชาวไทยว่าสมควรจะนำมาใช้เป็นอักษรทางราชการเพียงใด ในขณะที่เดียวกันพระองค์ก็ได้พิมพ์หนังสือบรมราชาธิบาย “เรื่องวิธีใหม่สำหรับใช้สระ และเขียนหนังสือไทย” แจกจ่ายเผยแพร่แต่ไม่มีผู้ตอบรับแต่อย่างใด ฉะนั้นอักษรแบบใหม่ของรัชกาลที่ 6 นี้จึงใช้อยู่ในเฉพาะผู้ใกล้ชิดกับพระองค์ และกลุ่มข้าราชการบริหารเท่านั้น เมื่อเสด็จสวรรคตก็ไม่มีผู้ใดใช้สืบต่อมา เพราะใช้อักษรไทยที่เคยใช้อยู่จนเคยชินแล้ว

3. อักษรวิธีสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

อักษรเฉพาะแบบนี้เป็นการปรับปรุงอักษรวิธีเท่านั้น และประกาศใช้เป็นตัวหนังสือของทางราชการเมื่อ พ.ศ. 2485 และยกเลิกใช้ในสองปีต่อมา คือเมื่อ พ.ศ. 2487 ซึ่งเป็นยุคสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม เรื่องอำนาจ และปรับระบบปกครองไทยเป็นระบบผู้นำ มีอำนาจสิทธิ์ขาด จึงประกาศใช้อักษรไทยแบบใหม่เพื่อลดความยุ่งยากในการเขียนการอ่าน เราจึงเรียกอักษรชนิดนี้ว่า “อักษรจอมพล ป. พิบูลสงคราม”

อักษรสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศใช้เป็นอักษรทางราชการเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พ.ศ. 2485 ให้ตัดสระและพยัญชนะบางตัวออก โดยกำหนดให้มีพยัญชนะ 31 รูป สระ 27 รูป (อิงอร สุพันธ์วิช, 2550: 664-666) ดังนี้

1. ให้ยกเลิกพยัญชนะที่มีเสียงซ้ำกัน 13 ตัว ได้แก่ ข ค ฌ ฉ ฎ ฏ ฐ ท ฒ ณ ศ ษ ฬ และ ญ ให้ตัดเชิงออก

2. ยกเลิกสระ ใ ฤ ฦ ฤ ฎ

ใน พ.ศ. 2485 นี้ ได้มีการวางหลักเกณฑ์การเขียนหนังสือไทยไว้กว้าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1. การใช้พยัญชนะ เมื่อได้ตัดพยัญชนะบางตัวออกแล้วก็ให้ใช้พยัญชนะตัวอื่นที่มีเสียงเหมือนกันแทน

2. ตัว ญ ใช้ ย แทน แต่ในกรณีที่ต้องเขียนคำภาษาบาลีหรือสันสกฤตให้ใช้ตัว ญ ได้แต่ต้องตัดเชิงออก

3. ตัวกล้ำ ทร ที่ออกเสียง ซ ให้ใช้ตัว ซ เขียนแทน เช่น ทราบ – ซาบ ทรุด โทรม – ซุดโซม เป็นต้น

4. ตัว ย ที่มี อ นำให้เปลี่ยนเป็น ห นำ เช่น อย่า อยู่ อย่าง อยาก เปลี่ยนเป็น หย่า หยู่ หย่าง หยาก

5. ใช้คำบาลีแทนสันสกฤต เช่น กรรม (กัม) นิตย (นิจ) เป็นต้น ถ้าคำที่ใช้รูปบาลีมีความหมายหนึ่ง รูปสันสกฤตมีความหมายหนึ่งให้ใช้ทั้งสองคำ แต่ให้เปลี่ยนรูปการเขียนตามอักษรที่เหลืออยู่ เช่น มายา มารยา กิติกา กริสติกา เป็นต้น

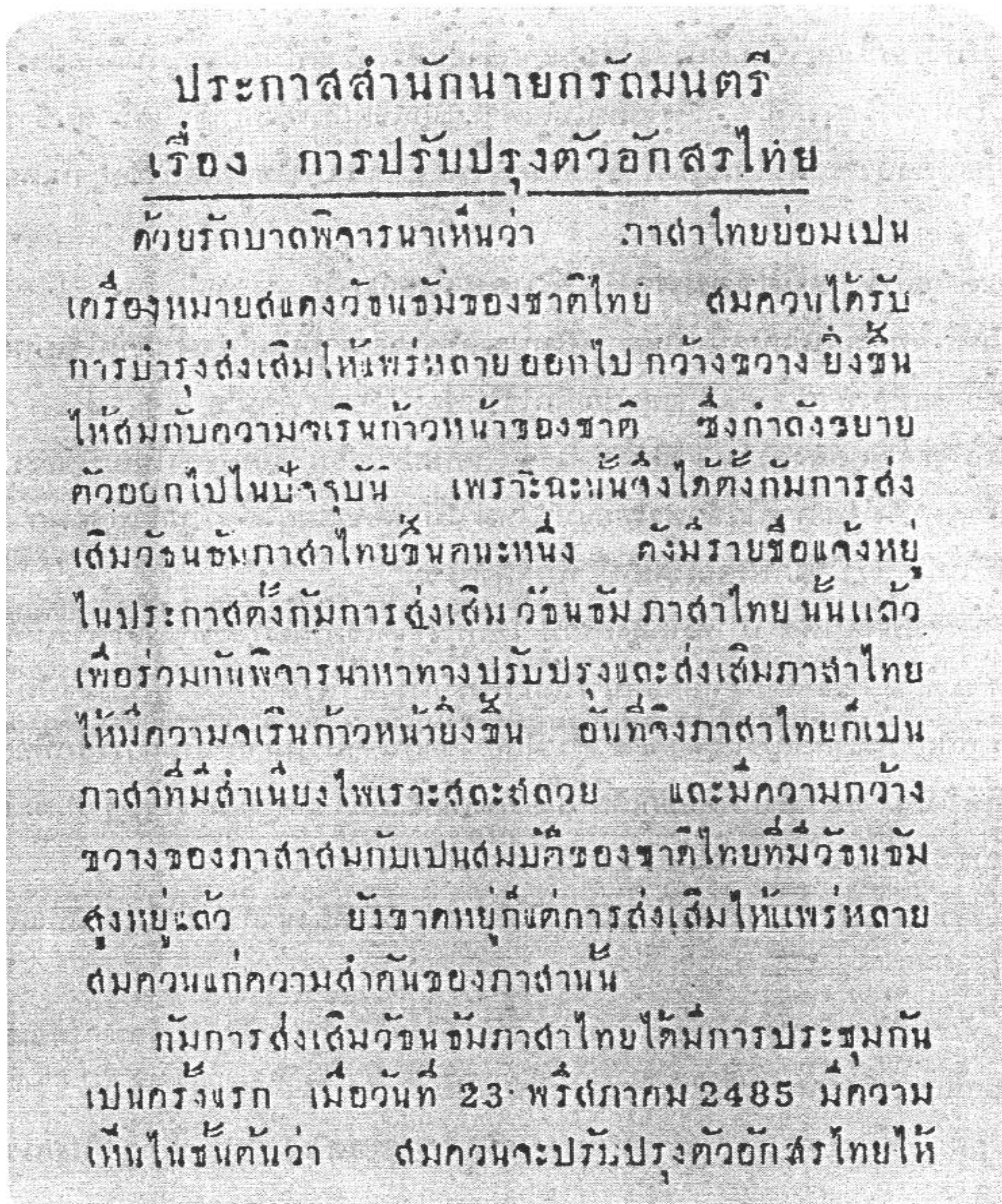
6. ร หัน ในแม่ กก กค กบ กม ให้ยกเลิกและใช้ไม้หันอากาศแทน เช่น วัธนา บัพ กัมการ แต่ ร หัน ในแม่กน ให้คงใช้ตามเดิม เช่น วรรณคดี บรรพบุรุษ เป็นต้น

7. คำที่มาจากบาลี ถ้าตัวสะกดมีอักษรซ้ำกันหรืออักษรซ้อนในกรณีตัวหลังไม่มีสระกำกับให้ตัดตัวสะกดตัวหน้า เช่น อตภาพ หักกัม ทุข แต่ถ้าตัวหลังมีสระกำกับไม่ต้องตัดตัวสะกด เช่น อคคี สัทธา เป็นต้น

8. ไม่ไต่คู้ ใช้เฉพาะในกรณีที่ต้องการให้ออกเสียงสั้น ถ้าไม่ใช่อาจมีความหมายเป็นอย่างอื่นเช่น เม็ด เล็ก เย็บ ส่วนคำที่ไม่ได้ออกเสียงสั้นจริง เช่น ตะเบง ไม่มีไม่ไต่คู้ คำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤตก็ไม่ใช้ไม่ไต่คู้ เช่น เเบญจ เพชร แต่คำต่างประเทศที่จำเป็นให้คงใช้ได้ เช่น เซ็ค

9. คำที่ไม่ได้มาจากภาษาบาลีสันสกฤตให้เขียนตามระเบียบคำไทย ให้เขียนตามเสียงเป็นหลัก เช่น บัน (บรร) ควน (ควร) เสิม (เสริม) ทหาน (ทหาร) เป็นต้น

ตัวอย่างอักษรวิธีสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

ภาพที่ 6.5 ตัวอย่างอักษรวิธีสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2550: 667)

จากประกาศฉบับนี้ทำให้เราเห็นได้ว่า รัฐบาลสมัยนี้พยายามที่จะปรับปรุงภาษาไทยให้กะทัดรัดขึ้น และพยายามที่จะกำหนดการใช้ภาษาอย่างกว้าง ๆ เอาไว้ให้ประชาชนสมัยนั้นปฏิบัติตาม แต่อักษรวิธีแบบนี้ ไม่เป็นที่ยอมรับกันเพราะเมื่อจอมพล ป. หมดอำนาจลงใน พ.ศ. 2487 อักษรวิธีแบบนี้ก็เลิกใช้ ประชาชนได้หันกลับไปใช้อักษรและอักษรวิธีเดิมอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากมีพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ออกมาแล้วระบบการเขียนของไทยก็คงที่มากขึ้น ไม่สะกดกลั่นกันอีกเพราะเราจะถือเอาคำในพจนานุกรมเป็นมาตรฐาน ปัจจุบันได้มีพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ปรับปรุงขึ้นใช้ใหม่แล้ว (อิงอร สุพันธ์ุณี, 2550: 672)

สรุป

วิวัฒนาการภาษาและอักษรไทยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัยที่พบหลักฐานการประดิษฐ์ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงโดยดัดแปลงอักษรจากอักษรขอมโบราณและมอญโบราณ จากนั้นอักษรก็ได้พัฒนาเรื่อยมาในสมัยพญาลิไท สมัยอยุธยาตอนต้น อยุธยาตอนกลาง อยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

นอกจากวิวัฒนาการอักษรแต่ละยุคสมัยแล้ว ยังมีอักษรเฉพาะแบบที่สร้างขึ้นมาเป็นการเฉพาะ เช่น ใช้อ่านภาษาบาลี ปรับเพื่อให้ภาษาไทยทันสมัย ใช้สะดวกขึ้น แต่อักษรเฉพาะแบบเหล่านี้ไม่นิยม ใช้จนยกเลิกไปในที่สุด อักษรเฉพาะแบบ ได้แก่ อักษรอริยกะ ของรัชกาลที่ 4 อักษรวิธีแบบใหม่ของรัชกาล ที่ 6 และอักษรวิธีภาษาไทย ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

แบบฝึกหัด

1. ก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงจะทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้นั้น คนไทยมีอักษรใช้หรือไม่ ถ้ามี จะเป็นอักษรชนิดใด
2. ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง มีอักษรวิธีอย่างไร
3. อักษรในสมัยพญาลิไทเปลี่ยนไปจากลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงอย่างไร และอักษรสมัยอยุธยาตอนปลายแตกต่างจากสมัยพระยาสิริไทยอย่างไร
4. อักษรสมัยอยุธยาตอนกลางมีลักษณะเด่นอย่างไร อธิบาย
5. อักษรไทยที่ใช้ในสมัยอยุธยาตอนปลายมีกี่แบบ อธิบาย
6. อักษรสมัยอยุธยาตั้งแต่อยุธยาตอนต้นถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย พบการใช้ครั้งแรกของอักษรหรือเครื่องหมายใดบ้าง
7. อักษรอริยกะเกิดขึ้นในสมัยใด มีอักษรวิธีอย่างไร
8. อักษรวิธีของรัชกาลที่ 6 มีลักษณะอย่างไร
9. อักษรวิธีสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม แตกต่างจากอักษรวิธีไทยปัจจุบันอย่างไร
10. อักษรไทยปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร อธิบาย

เอกสารอ้างอิง

- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2554). จากลายสือไทยสู่อักษรไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: บริษัท
อแคทีฟ พรินท์ จำกัด.
- ธวัช ปุณโณทก. (2553). วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์. (2559). อักษรไทยและอักษรขอมไทย, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว. (2556). พัฒนาการของอักษรไทย. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา.
- อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2550). วิวัฒนาการอักษรไทยและอักษรวิธียไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กาญจนา นาคสกุล และคณะ. (2554). **บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 1**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สถาบันภาษาไทย.
- กรมศิลปากร. (2548). **ประชุมจารึก ภาค 8 จารึกสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- กำชัย ทองหล่อ. (2540). **หลักภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: บริษัทรวมสาสน์.
- กำธร สติกรกุล. (2526). **ลายสือไทย 700 ปี**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ. (2554). **จากลายสือไทยสู่อักษรไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: บริษัทอแคทีฟ พริ้นท์ จำกัด.
- ณัฐวรรณ ชั่งใจ. (2555). **วิวัฒนาการของภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดุขฎิพร ชำนิโรคคานต์. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติและภาษาไทยเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2548). **การอ่านจารึกสมัยต่างๆ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2553). **วิวัฒนาการภาษาไทยและอักษรไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- พระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์. (2511). **พระนลคำฉันท์**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- ราตรี รัตนวารช. (2542). **การศึกษาคำ ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2548). **วิวัฒนาการของภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- _____. (2556). **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชหลักที่ 1**. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณพิมพ์.
- _____. (2554). **พจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย สมัยสุโขทัย ไตรภูมิภค**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัท สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.
- วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์. (2559). **อักษรไทยและอักษรขอมไทย**, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2526). **ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ วิวัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว. (2556). **พัฒนาการของอักษรไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา.
- อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2550). **วิวัฒนาการอักษรไทยและอักษรวิธีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

เนื้อความในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. 1835 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 17-31)

ด้านที่ 1

คำจารึก	คำอ่าน
1. พุกีชีศรีนทราทิตย แม่กูชื่อนางเสือง พุกีช บานเมือง	1. พ่อกูชื่อศรีอินทราทิตย แม่กูชื่อนางเสือง พุกูชื่อบานเมือง
2. ตีพี่น้องท้องเดียวห้าคน ผู้ชายสาม ผู้หญิงสอง พี่เฒ	2. ตูพี่น้องท้องเดียวห้าคน ผู้ชายสาม ผู้หญิงสอง พี่เฒ-
3. อผู้่ายตายจากเฝอตยมแญงงแลก เมื่ออูกีชนให้ญได้	3. อผู้่าย ตายจากเฝอเตียมแต่ยังเล็ก เมื่อกูชินใหญ่ได้
4. สบเก้าเข้าขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด มาที่เมืองตากพุกไปรบ	4. สิบเก้าเข้า ขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด มาที่เมืองตาก พ่อกูไปรบ
5. ขนสามชนหาวซ่าย ขุนสามชนขบมาหาวซาว ขนสาม	5. ขุนสามชนหัวซ่าย ขุนสามชนขบมาหัวซาว ขุนสาม-
6. ชนนี้เกลอนเข้าไพรฟ้าหน้าใส พุกีหนญญายพายจแจ	6. ชนเกลื่อน เข้าไพรฟ้าหน้าใส พ่อกูหนญญายพายจแจ-
7. (นุ) กบี่หนุกีชีข้างเบกพล กขบบ เข้าก่อนพุกกู	7. น กุบหนี กูชีข้างเบกพล กูขบเข้าก่อนพ่อกู กูต่อ-
8. (ข้าง) ด้วยขุนสามชนตนกู ฟ่งข้าง ขุนสามชน ตววีช	8. ข้าง ด้วยขุนสามชน ตนกูฟ่งข้าง ขุนสามชน ตวชื้อ
9. มาสีเมืองแพ ขนสามชนพายีหน พุกีจิ่งชินชุก	9. มาสี เมืองแพ ขุนสามชนพายีหนี พ่อกูจิ่งชิน ชื้อกู
10. ช้พระรามคำแหงเพื่ออูกู ฟ่งข้าง ขุนสามชนนี้เมื่อ	10. ชื่อพระรามคำแหงเพื่ออูกูฟ่งข้าง ขุนสามชนเม-
11. อช้วพุกู กบี่เรอแก่พุก กบี่เรอแก่แม่กู กูได้ตว	11. อช้วพ่อกู กูบ่าเรอแก่พ่อกู กูบ่าเรอแก่แม่กู กูได้ตัว
12. เน้อตววปลา กูเอามาแก่พุก กูได้หมากส้มหมากหาว	12. เน้อ ตัวปลา กูเอามาแก่พ่อกู กูได้หมากส้ม หมากหาว-
13. นอนนใด กนอร้อย กนิต กูเอามาแก่พุกู กูไปตี	13. นอันใด กนอร้อย กนิต กูเอามาแก่พ่อกู กูไปตี-
14. หนงวงข้างไดกูเอามาแก่พุก กูไปบ้านที่เม	14. หน้งวงข้าง ไดกูเอามาแก่พ่อกู กูไปบ้านที่เม-
15. องได้ข้างได้วงได้ปวได้นาง ได้เงอนใต้ทองกูเอ	15. อง ได้ข้าง ได้วง ได้ปัว ได้นาง ใต้เงอนใต้ทองกูเอ
16. มาเวนแก่พุก พุกตายญงพุก กูพรำบเรอแก่พี่	16. มาเวน แก่พ่อกู พ่อกูตายยังพี่กู กูพรำบ่าเรอ แก่พี่
17. กูถ่งบเรอแก่พุก พุกตายจิ่งได้เมืองแก่กูทั้ง	17. กู ตั้งบ่าเรอแก่พ่อกู พี่กูตาย จิ่งได้เมืองแก่กูทั้ง
18. (ก) ลี เมื่อช้วพุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ นิน	18. กลม เมื่อช้วพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ นิน
19. (ม) ปลาในนามเข้า	19. มีปลาในนามมีข้าว

<p>เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่รูทางเพี</p> <p>20. (อ)นุ จองววไปค้ำข่มำไปขาย ใครจกใครค้ำข้างค้ำใคร</p> <p>21. จกใครค้ำมำค้ำใครจกใครค้ำเงอน ค้ำทองค้ำไพร่ฟ้าหน้าใส</p> <p>22. ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแลล้ตายหายกว่า อัยาวีเรอนพี เซ้อ</p> <p>23. เส้อค้ำมนนข้างขูลูกมียยียเข้า ไพร่ฟ้าข้าไทยป่า</p> <p>24. หมากป่าพลพี เซ้อมนนไว้แก่ลูกมนน สี่สนไพร่ฟ้า</p> <p>25. ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแลล้ผดผกแสดกว้างกน สวนดู</p> <p>26. แท้แล้ จ้งแล่งความ(แ)ก่ชาด้วยซี บ่เข้าผู้ล็กมก</p> <p>27. ผู้ซ้อนเห็นเข้าท่านบ่ใคร่พิน เห็นสินท่านบ่ใคร่เดือ</p> <p>28. ดคนใดซีข้างมาหาพาเมืองมาสู่ ซ้อยเห็นอี่เพี</p> <p>29. อูก่มนบีมข้างบีมมา บีมป่าวบีมนางบีมี่เง (อ)</p> <p>30. นบีมทองให้แก่มนนซ้อยมนนตวง เป็นบ้านเป็นเมือ</p> <p>31. งได้ข้าเสอกข้าเสอ หวิวพุงหวิวรบก็ดี บ่ฆ่าบตี ใน</p> <p>32. ปากูปตีมีก่ดงอนนนี่ถ่ง แขวนไว้หั้นน ไพร่ฟ้าหน้า</p> <p>33. ปกกลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความเจ็บท้อง</p> <p>34. (ข)องใจมนนจกก่กล่าว เถงเจ้าเถงขุนบ่ไร่ไปลันนก</p> <p>35. ดงอนนท่านแขวนไว้พ่ขุนรามค้ำแหง เจ้าเมืองได้</p>	<p>เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่รูทางเพี -</p> <p>20. อนจุงววไปค้ำ ข่มำไปขาย ใครจกใครค้ำข้าง ค้ำ ใคร</p> <p>21. จกใครค้ำมำค้ำ ใครจกใครค้ำเงอน ค้ำทองค้ำ ไพร่ฟ้าหน้าใส</p> <p>22. ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแลล้มตายหายกว่า เหย้าเรอนพ้อเซ้อ</p> <p>23. เส้อ ค้ำมนนข้างขูลูกเมียเยี่ยเข้า ไพร่ฟ้าข้าไทยป่า</p> <p>24. หมากป่าพลพ้อเซ้อ มน ไว้แก่ ลูกมน สิน ไพร่ฟ้า</p> <p>25. ลูกเจ้าลูกขุน ผิดผดผกแสดกว้างกน สวนดู</p> <p>26. แท้แล้ จ้งแล่งความแก่ชาด้วยซ้อย บ่เข้าผู้ล็กมก</p> <p>27. ผู้ซ้อน เห็นเข้าท่านบ่ใคร่พิน เห็นสินท่านบ่ใคร่เดือ</p> <p>28. ดคนใดซีข้างมาหาพาเมืองมาสู่ ซ้อยเห็นอี่เพี-</p> <p>29. อูก่มนบีมี่ข้าง บีมี่มา บีมี่ป่าวบีมี่นาง บีมี่เงอ-</p> <p>30. นบีมี่ทอง ให้แก่มนน ซ้อยมนนตวง เป็นบ้านเป็นเมือ-</p> <p>31. ง ได้ข้าเสอกข้าเสอ หวิวพุงหวิวรบ ก็ดี บ่ฆ่าบตี ใน</p> <p>32. ปากประตุมีกะดิงอันถ่ง แขวน ไว้หั้น ไพร่ฟ้าหน้า</p> <p>33. ปกกลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความ เจ็บท้อง</p> <p>34. ซ้องใจ มนจกกล่าว เถงเจ้าเถงขุนบ่ไร่ไปลันนกะ-</p> <p>35. ดิงอันท่านแขวนไว้พ่ขุนรามค้ำแหง เจ้าเมืองได้</p>
---	--

ด้านที่ 2

คำจารึก	คำอ่าน
<p>1. ญนรย(ก)โมอถาม สวนความแก่นนด้วยซั ไซโรไน</p> <p>2. (เม)อง สุกโขไทนี้ ี่จ่งซั สร้างป่าหมากป่าพล ท่ววีเมอ</p> <p>3. ี่น ุทกแห่งป่าพรวากหลาย ไนเมืองนี้ ี่ปาลาง</p> <p>4. กหลายไนเมืองนี้ หมากม่วงกหลาย ไนเมืองนี้</p> <p>5. ห(มา)กขามกหลายไนเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แก่นน</p> <p>6. กลางเมือง สุกโขไทนี้ มีน้ำตระพงโพยสีใสกินดี</p> <p>7. ... (ภู) งจิ กนน้ำโขงเมื่อแล้ง รอบเมือง สุกโขไทนี้ ี่ตร</p> <p>8. บูร(ร)ได้สามพันสี่ร้อยวา คนไนเมือง สุกโขไทนี้</p> <p>9. มก(ก) ทานมกทริงี สล มกไอยทาน พุ ุขนรามคำแหง</p> <p>10. เจ้าเมือง สุกโขไทนี้ ทงชวแม่ชวเจ้าท่วยปั่วทวยนา</p> <p>11. งูล(ก)เจ้าลูกขุนทงซั ี่น ทงหลาย ทงงผู้ชายผู้หญิง</p> <p>12. ฟูงท่วยมีศรัทธาไนพระพุทศาสนา ทริงี สล เมื่อพรน</p> <p>13. ชา ุทคนเมื่อโอกรนชา กรานกัถไนเดือนนี้ ี่จ</p> <p>14. งแล้ว เมื่อกรานกัถ มีพน ี่บยมีพนหมากมี</p> <p>15. พนดอกไม้มีหมอนน่ง หมอนโนนบรีพารกัถไนโอ</p> <p>16. ยทานแล้ ปแล้ ฎบล่าน ไปสุดญุดคกัถไนเถงอ</p> <p>17. ไร ฎกุน ี่เมื่อจกเข้ามาวยง เรียงกันแฏอไร</p> <p>18. ฎก (ู พ) นเท้าหวลานดบัง คักลอง ด้วยสยงพาดสยงพิ</p> <p>19. นสยงี่เสือนสยงขบใครจก มกกเล่นเล่นใครจ</p> <p>20. กมกหวหว ใครจกมกกี่เสือนี่เสือนี่เมือง ส</p> <p>21. กโขไทนี้ ี่มี ศีปาก (ปู) ตหลวง</p>	<p>1. ยนเรียกเมื่อ ถาม สวนความแก่นนด้วยซื่อไซโรไน</p> <p>2. เมือง สุกโขทัยนี้ ี่จ่งซม สร้างป่าหมากป่าพล ทั่วเมื่อ-</p> <p>3. ี่น ุทกแห่ง ป่าพรวากหลาย ไนเมืองนี้ ี่ ปาลาง</p> <p>4. กี่หลายไนเมืองนี้ หมากม่วงกี่หลายไนเมืองนี้</p> <p>5. หมากขามกี่หลายไนเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แก่นน</p> <p>6. กลางเมือง สุกโขทัยนี้ มีน้ำตระพงโพยสีใสกินดี</p> <p>7. ..ตั้งกัน้ำโขงเมื่อแล้ง รอบเมือง สุกโขทัย นี้ ี่ตรี-</p> <p>8. บูร ได้สามพันสี่ร้อยวา คนไนเมือง สุกโขทัยนี้</p> <p>9. มกทาน มกทริงี สล มกไอยทาน พ่อขนรามคำแหง</p> <p>10. เจ้าเมือง สุกโขทัยนี้ ทัง ชวแม่ ชวเจ้าท่วยปั่วท่วยนา-</p> <p>11. ง ลูกเจ้าลูกขุน ทัง สีน ี่น ทัง หลาย ทัง ผู้ชายผู้หญิง</p> <p>12. ฟูงท่วยมีศรัทธาไนพระพุทศาสนา ทริงี สล เมื่อพรน-</p> <p>13. ชา ุทคน เมื่อโอกรนชา กรานกัถไนเดือนนี้ ี่จ</p> <p>14. งแล้ว เมื่อกรานกัถ มีพนม เบี้ย มีพนมหมาก มี</p> <p>15. พนมดอกไม้ มีหมอนน่ง หมอนโนน บรีพารกัถไนโอ-</p> <p>16. ยทานแล้ ปแล้ ฎบล่าน ไปสุด ฎตักัถไนเถงอ-</p> <p>17. ไร ฎกุน ี่เมื่อจกเข้ามาเวียง เรียงกันแฏอไร-</p> <p>18. ฎกุน ี่นเท้าหวลาน ดบัง คักลอง ด้วยสยงพาดสยงพิ-</p> <p>19. ฎ เสยงเลื้อ น เสยงขบ ใครจก มกเล่น เล่น ใครจ</p> <p>20. กมกหัว หัว ใครจกมกกี่เสือน น เสือน เมือง ส-</p> <p>21. โขทัยนี้ ี่มี ศีปากประตูหลวง</p>

<p>เทียบญอมคนสยดกน</p> <p>22. เข้ามาดูท่านเผาทย(น)ท่านเหล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้</p> <p>23. มีมุ้งจกแตกกล(าง)เมืองสุโขทัยนี้ มีพิหารมี</p> <p>24. พระพุทธรูปทองมีพระอัฐารศ มี พระ (พ) ทรูป</p> <p>25. มีพระพุทธรูปอนนใหญ่ มีพระพุทธรูปอนน</p> <p>26. รามมีพิหารอนนใหญ่ มีพิหารอนนรามมีปู</p> <p>27. ครินสไ(สยมี) ดิมเถร (ม)มหาเถรเบื้องตวนนค</p> <p>28. เมืองสุโข(ไท)นี้มือ(ไร)ญญก พุนรามค้แห่งกระทำ</p> <p>29. โอยทานแก่มหาเถรส(งฆ)ราช ปราชญเรียนจบปิฎกไตร</p> <p>30. หลวกกว่าปูครในเมองนี้ ทุกคนลูกแก้วเมืองนี้สรธ</p> <p>31. รรมราชมา (น)ก) ลางอริญญกมีพิ หารอนนนี้ถ่มน</p> <p>32. ให้ญสงงามแก่ม มีพระอัฐารศอนนนี้ถ่มก้อย</p> <p>33. นี้เบื้องตวน(น)โอ้(ก)เมอง(ง)ส(โ)ช ไทนี้ มีพิหารมีปูคร</p> <p>34. มีทะเลหลวง(มี)ปาหมากป่าพล มีไร่มีนา มีถันถ่าน</p> <p>35. มีบ้านใหญ่บ้านเล็กมีปาม(ว)ง มีป่าขามดูงามดั่งแก้ว</p>	<p>เทียบ รย่อม คนเสียดกัน</p> <p>22. เข้ามาดูท่านเผาเทียน ท่านเหล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้</p> <p>23. มีตั้งจักแตก กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มี</p> <p>24. พระพุทธรูปทอง มีพระอัฐารศ มีพระพุทธรูป</p> <p>25. มีพระพุทธรูปอันใหญ่ มีพระพุทธรูปอัน</p> <p>26. ราม มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันราม มีปู</p> <p>27. ครุณิสัยมุตมีเถร มีมหาเถร เบื้องตะวันตก</p> <p>28. เมืองสุโขทัยนี้มีอริญญก พ่อนรามค้แห่งกระทำ</p> <p>29. โอยทานแก่มหาเถร สังฆราช ปราชญเรียนจบปิฎกไตร</p> <p>30. หลวกกว่าปูครในเมืองนี้ ทุกคนลูกแก้ว เมืองศรีธ-</p> <p>31. รรมราชมา ในกลางอริญญก มีพิหารอันถ่มน</p> <p>32. ใหญ่ สงงามแก่ม มีพระอัฐารศ อันถ่ม ลูกยี่-</p> <p>33. น เบื้องตะวันออกเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มีปูคร</p> <p>34. มีทะเลหลวง มีป่าหมากป่าพล มีไร่ มีนา มีถันถ่าน</p> <p>35. มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีปาม่วง มีป่าขาม ดูงามดั่งแก้ว-</p>
--	--

ด้านที่ 3

คำจารึก	คำอ่าน
1. (ง)แก้วเบื้องตวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีตลาดป	1. (ง)แต่)ง เบื้องตวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีตลาดป
2. (สา)นมีพระอนจมีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ปาหมาก	2. สาน มีพระอนจนะ มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ปาหมาก
3. ลางมีไร่มีนา มีถันถ่าน มีบ้านใหญ่ บ้านเล็กเบ	3. ลาง มีไร่ มีนา มีถันถ่าน มีบ้านใหญ่ บ้านเล็ก เบ
4. องหวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีกุฎีพิหารปูคร	4. องหวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีกุฎี พิหาร ปูคร
5. อยู่มีศรีตมงามมีป่าพร้าวปาลาง มีปาม่วงป่าขาม	5. อยู่ มีศรีตมงามมีป่าพร้าวปาลาง มีปาม่วง ป่าขาม
6. มีน้ำโคกมีพระขพุงผีเทพดา	6. มีน้ำโคก มีพระขพุง ผีเทพดา

<p>ในเขื่อนนนน</p> <p>7. เปนให้ญกว่าทุกปีในเมองนี้ ขุนผู้ได้ถเมอง</p> <p>8. สขโทษนี้แล้วให้ดีพลีถก</p> <p>เมองนี้ที่ยังเมอง</p> <p>9. นี้ดีให้บัวดีปลับถก</p> <p>ปีในเขื่อนนนบคุมบ</p> <p>10. เกรงเมองนี้หาย 1214 สกปีมโรง พุนรามค</p> <p>11. แหงเจ้าเมองศรีสขชนนาโลสขโทษนี้ ปลกไม้ตา</p> <p>12. นี้ได้สปีเข้าจ่งให้ช่างพนน ขดาร์หนุ่งงหว่าง</p> <p>13. กลางไม้ตานี้วันนเดอนดบ เดอนอิกแปดนวนน</p> <p>14. นเดอนเต็มเดอนบ่างแปดนวน ฝูงปูครเถรมหาเถ</p> <p>15. รขึ้นถ่งเงอขดาร์หนุสตรมม แก้อูบาสกฝ</p> <p>16. งท่วยจำสปีผู้ชวนนุสตรมม พุนรามคแห่ง</p> <p>17. เจ้าเมองศรีสขชนนาโลสขโทษ ขึ้นถ่งเงอขดา</p> <p>18. รให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุน ฝูงท่วยถบ้านถ</p> <p>19. เมอง คนน วันนเดอนดบ เดอนเต็มท่านแก่งข้างเเ</p> <p>20. (อ)กกรพดตลยงท่นญ่อมทองงา... ขวาซูรจาคร</p> <p>21. (พ)ขุนรามคแห่งขึ้นไปนบพร(๕)... อริญญกแล</p> <p>22. (ว)เข้ามา อ จาริกอนนถ่ง มีนเมองชลยงสถาบไว้</p> <p>23. (ตัว)ยพระศรีรัตนธาต จาริกอนนถ่งมีนถ้ำขถ้ำ</p> <p>24. (พ)ระรามอยู่ฝ่งน้ำสำพาย จาริกอนนถ่งมีนถ้ำ</p> <p>25. (รด)นธารในกลวง ป่าตานี้มีศาลาสองอนอนนถ่งช</p> <p>26. (ซา)ลาพระมาสอนนถ่งชพุทธศาลา (ข)ดาร์หนีนช่ม</p> <p>27. นงเงิลบาตรสถาบไว้หน (จ)ง)ทงหลายเหน</p>	<p>ในเขื่อนนน</p> <p>7. เป็นใหญ่กว่าทุกปีในเมืองนี้ ขุนผู้ได้ถเมือง</p> <p>8. สขโทษนี้แล้วให้ดีพลีถก</p> <p>เมืองนี้ที่ยังเมือง</p> <p>9. นี้ดีให้บัวดีปลับถก</p> <p>ปีในเขื่อนนนบคุมบ</p> <p>10. เกรงเมืองนี้หาย 1214 ศกปีมะโรง พอนรามค</p> <p>11. แหงเจ้าเมืองศรีสขชนนาลัยสขโทษนี้ ปลกไม้ตา</p> <p>12. ถนี้ได้สปีเข้าจ่งให้ช่างพน ขดานหินตั้งหว่าง</p> <p>13. กลางไม้ตาลนี้วันเดือนดับ เดือนอิกแปดวันวั</p> <p>14. นเดือนเต็มเดือนบ่างแปดวัน ฝูงปูครเถรมหาเถ</p> <p>15. รขึ้นนั่งเหนอขดานหินสตรมม แก้อูบาสกฝ</p> <p>16. งท่วยจำศีลผู้ชวนนุสตรมม พอนรามคแห่ง</p> <p>17. เจ้าเมืองศรีสขชนนาลัยสขโทษ ขึ้นนั่งเหนอขดา</p> <p>18. นหินให้ฝูงท่วยลูกเจ้าลูกขุน ฝูงท่วยถบ้านถ</p> <p>19. เมอง คัน วันเดือนดับ เดือนเต็มท่านแต่งข้างเเ</p> <p>20. อกกระทัดลยงเทีย รย่อมทองงา... (ขาย) ขวา ชื่อรจากร</p> <p>21. พอนรามคแห่งขึ้นไปนบพระ (เถง)อริญญกแล</p> <p>22. วเข้ามา อ จาริกอันถ่ง มีนเมองชลยง สถาบไว้</p> <p>23. ด้วยพระศรีรัตนธาต จาริกอันถ่งมีนถ้ำชื่อถ้ำ</p> <p>24. พระราม อยู่ฝ่งน้ำสำพาย จาริกอันถ่งมีนถ้ำ</p> <p>25. รัตนธาร ในกลวง ป่าตานี้มีศาลาสองอันอันถ่งชื่อ</p> <p>26. ศาลาพระมาส อันถ่งชื่อพุทธศาลา ขดานหินนช่อม</p> <p>27. นังศิลาบาตร สถาบไว้ จ่งทง หลายเห็น</p>
--	---

ด้านที่ 4

คำจารึก	คำอ่าน
<p>1. พุ่ขุนพระ(รา)มคัแห่ง ลูกพู่ขุนศรีนทราทิตยเป</p> <p>2. (นุ) ขน (ไ) นี เมืองีชรสขชน(นา)ลุสโซไท ทงมากาวลาว</p> <p>3. (แ) ลั ไท้ เมืองีโตหลำฟ้าภู... ไท ชาวูอูชาวของมาออ</p> <p>4. ก 1207 สกปีกรให้ขุด (เอา) พระธาตุด ออกทงหลาย</p> <p>5. เหนกทำบูชาบ้เรือแก่พระธาตุด ได้เดือนหกวันนิจ</p> <p>6. งเอาลฝงในกลางี(เมอ)งีชรสขชนาไล กัพระเจ</p> <p>7. ดี เหนอกหเข้าจิ่งแล้ว ตั้งวงยผาล้อมพระม</p> <p>8. หาธาดีจิ่งแล้ว เมื่อก่อนลายีสอไท้นับ</p> <p>9. มี 1205 สกปีมแม่พู่ขุนรามคำแห่งหา ใครใจ</p> <p>10. ในใจแลใส่ลายีสอไท้นลายีสอไท้น จิ่งมีเพ</p> <p>11. อุนผู้นนใส่ไว้พู่ขุนพระรามคัแห่ง นันท</p> <p>12. เปนท้าวเปนพรญาแก่ไททงหลาย หาเปน</p> <p>13. ครูอาจารย์สั่งสอนไททงหลาย ให้รู้</p> <p>14. บุนูร์ธรรมแท้แต่คนอันมีในเมืองไท ด้วย</p> <p>15. รู้ด้วยหลวกด้วยแก้วด้วยหายน ด้วยแคะ</p> <p>16. ด้วยแรงหาคนจักเสมอมิได้ อาจปราบผู้ผงข้า</p> <p>17. เสกมีเมืองกว้างข้างหลาย ปราบบ่เบื่องตวนนอ</p> <p>18. อกรอดสรลวงสองแคว ลุมบาจายสคาเท้าฝงของ</p> <p>19. งถึงเวียงจันทน์ เวียงคำเป็นที่แล้ว เบื่องหว</p> <p>20. นอนรอดคนีทพระบางแพรก สุพรรณณู</p> <p>21. มราชูปรีเพช (บู)รี ศรีธรรมมราช</p>	<p>1. พู่ขุนรามคำแห่ง ลูกพู่ขุนศรีอินทราทิตยเป-</p> <p>2. นขุนในเมืองศรีสัชนาลัย สุโขทัย ทัง มากาวลาว</p> <p>3. แลไทยเมืองใต้หล้าฟ้าภู ... ไทย ชาวูอูชาวของ มาออ-</p> <p>4. ก 1207 ศก ปีกุน ให้ขุดเอาพระธาตุด ออกทัง หลาย</p> <p>5. เห็น กระทำบูชาบ้เรือแก่พระธาตุด ได้เดือนหกวัน จี-</p> <p>6. งเอาลฝงในกลางใจเมืองศรีสัชนาลัย กัพระเจ-</p> <p>7. ดียเห็นอกเข้าจิ่งแล้ว ตั้ง เวียงผาล้อมพระม-</p> <p>8. หาธาตุด สามเข้าจิ่งแล้ว เมื่อก่อนลายีสอ ไทยนี้บ</p> <p>9. มี 1205 ศก ปีมะแม พู่ขุนรามคำแห่งหา ใครใจ</p> <p>10. ในใจ แลใส่ลายีสอไทยนี้ลายีสอไทยนี้ จิ่งมีเพ-</p> <p>11. อุนผู้นนนี้ ใส่ไว้ พู่ขุนพระรามคำแห่ง นันท</p> <p>12. เปนท้าวเปนพระยาแก่ไทยทัง หลาย หาเปน</p> <p>13. ครูอาจารย์สั่งสอนไทยทัง หลาย ให้รู้</p> <p>14. บุนูร์ธรรมแท้ แต่คนอันมีในเมืองไทย ด้วย</p> <p>15. รู้ด้วยหลวก ด้วยแก้วด้วยหายน ด้วยแคะ</p> <p>16. ด้วยแรง หาคนจักเสมอมิได้ อาจปราบผู้ผงข้า</p> <p>17. เสก มีเมืองกว้างข้างหลาย ปราบบ่เบื่องตวันอ-</p> <p>18. อกรอด สรลวง สองแคว ลุมบาจาย สคาเท้าฝงขอ-</p> <p>19. งถึงเวียงจันทน์ เวียงคำเป็นที่แล้ว เบื่อง(อง)หัว</p> <p>20. นอน รอดคนที พระบาง แพรก สุพรรณณู-</p> <p>21. มี ราชูปรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช</p>

ฝูง ทะเล 22. สมุทรเปนนีท (แล้ววี) เบื้องตวนนตกร รอดดีมีอ 23. งจอดดีเมือง...นหงสาพิต สุธรมหาเป 24. นแดน ๐ เบื้อง (ีตน) นอน รอดดีเมืองแพลี่เม 25. องมานี่เมืองน...ีเมืองพลว พันฝูงงของ 26. ีเมืองชาวเป(นีท) แล้ว ๐ ปลูกลี่ยงูฝูงลูกบ้า 27. นลูกีเมือง (นน) น ชอบด้วยธรรมมุทุกคน	ฝูงทะเล 22. สมุทรเป็นที่แล้ว เบื้อง ตะวันตก รอดเมื่อ- 23. งจอด เมือง...น หงสาวดี สมุทรหาเป- 24. นแดน ๐ เบื้อง ตีนนอน รอดเมืองแพร์ เม- 25. องมานี่ เมืองน... เมืองพลัว พันฝูงงของ 26. เมืองชาว เป็นที่แล้ว ๐ ปลูกเลี่ยงูฝูงลูกบ้า- 27. นลูกเมืองนน ชอบด้วยธรรมทุกคน
---	--

คำศัพท์ศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงพ.ศ. 1835 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 35-64)

คำศัพท์	ความหมาย
กตึง	กระตึง กรตึง
กรพดต	ผูก คาคัด รััด
กลวง	บริเวณ ที่ว่าง ท่ามกลาง
กล่าว	ร้องทุกข์ ร้องเรียน
กว่า	ไป
กาว	สันนิษฐานว่าหมายถึง ไทเผ่าหนึ่งซึ่งอยู่แถบจังหวัดน่าน
กู่	ทำให้ดีขึ้น ยก อุ้มชู
เกรง	ยำเกรง เกรงอกเกรงใจ
เคลื่อน	เคลื่อนพล
แกกั	กว่าเพื่อน ที่สุด
แกลั้ง	ตั้งใจ จงใจ
แกลัว	กล้า
ขดารหีน	กระดานหิน แท่นหิน
ขบบ	ขับ ไล่ข้าง บังคับให้ไป บังคับให้เคลื่อนไป
ของ	แม่น้ำโขง
ข้าเส็ก	ข้าศึก
เข้า 1	ข้าว
เข้า 2	ข้าวของ
เข้า 3	ปี ขวบ
โขง	ชื่อแม่น้ำสายหนึ่ง กั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ขบบ	ร้องเป็นทำนอง

คำศัพท์	ความหมาย
ฆ่า (ฆ่า)	ทำให้ตาย
ขึ้นชื่อ	ชื่อนานนาม
ขึ้นใหญ่	เติบโตขึ้น เจริญวัยขึ้น
ขุน	ผู้เป็นใหญ่ หัวหน้า กษัตริย์
คนที่	ชื่อเมือง ปัจจุบันคือ ต.คณที อ.เมืองกำแพงเพชร จ.กำแพงเพชร อยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง
คนน	เข้าเฝ้า
แคะ	สันนิษฐานว่าอาจมีความหมายตรงกับคำว่า เปรี้ยว เปรี้ยว เรี้ยว
ใครใจ	คิด ครุ่นคิด
คุ้ม	คุ้ม คุ้มครอง
จกอบ	ภาชนะผ่านด่าน
จแจ้น	ชุลมุนวุ่นวาย
จาริก	ศิลาจารึก
เจ็บท้องข้องใจ	เดือดเนื้อร้อนใจ
ฉอด	ชื่อเมือง สันนิษฐานว่าตั้งอยู่ริมแม่น้ำเมย ปัจจุบันอยู่ใน อ.แม่สอด จ.ตาก
ชलयง	ชื่อเมืองศรีสัชชนาลัย ปัจจุบันอยู่ในเขต อ.ศรีสัชชนาลัย จ. สุโขทัย
ชวา	เมืองหลวงพระบาง เป็นเมืองหลวงเดิมของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว
ช้อย	ช่วย
ช้อยเหนื่อ	ช่วยเหลือ
ช่างข	ช่างที่ฝึกไว้ดีแล้ว
ชาวของ	ชาวแม่น้ำของ ชาวเมืองของ
ชาวแม่ข่าเจ้า	หญิงบรรดาศักดิ์ในราชสำนัก
ชาวอู	ชาวแม่น้ำอู ชาวเมืองอู
ญญา	อาการที่ไปอย่างรวดเร็ว อาการที่ไปตาม ๆ กัน
ญด	คำประกาศให้สงฆ์ทราบเพื่อทำกิจของสงฆ์ร่วมกัน
ญิบ	สอง
ภู	สู้
ภูข้าง	ชนข้าง
ดี	ดี
ด้วย	โดย ตาม
ดูแท้	ดูให้เห็นจริง
เดือนดบบ	พระจันทร์มีดวงทั้งดวงในวันแรม 15 ค่ำ เดือนคู่ หรือวัน แรม 14 ค่ำ เดือนคี่

คำศัพท์

เดือนข้าง
เดือนข้างแปดวัน
เดือนนอก
เดือนนอกแปดวัน
ตนกู
ตรพง
ตรีบูร
ตลาดปสาน
ตวง
ตวงเนื้อตวงปลา
ตาก
ตีนนอน
ตีหนึ่งวงข้าง

ตู

ถึบ้านถึเมือง
ถึเมือง
ท
ทงกล
ทียง
ทียนญอม, ทียนญ่อม
ทรวงสีล
ทเลหลวง

ท่วย
เท้า
นบ
นาง
น้ำโคก
นีสไสยมุด

บ่เข้าผู้ลกมกผู้ซ้อน
บ่ใคร่เตือด
บ่ไร่

ความหมาย

เดือนแห่ง คือเดือนข้างแรม
วันแรม 8 คำ
เดือนนอก คือเดือนข้างขึ้น
วันขึ้น 8 คำ
สรรพนามบุรุษที่ 1 เอกพจน์ ตรงกับ ตัวกู
สระน้ำ แอ่งน้ำ บ่อน้ำ หนองน้ำ
ป้อมปราการ 3 ชั้น ป้อมและกำแพง 3 ชั้น
ตลาดที่ตั้งขายของเป็นประจำ
เป็นคำสันธาน หมายถึง จนกระทั่ง
สัตว์บกสัตว์น้ำ
ชื่อเมืองอยู่ริมฝั่งแม่น้ำปิง ปัจจุบันคืออ.บ้านตาก จ.ตาก
ทิศเหนือ
คล้องข้าง (แต่อาจแบ่งเป็น ตีหนึ่ง = คล้องข้างโดยใช้
บ่วงบาศ และวังข้าง = คล้องข้างโดยต้อนเข้าไปใน
เพนียดก่อน)
สรรพนามบุรุษที่ 1 พหูพจน์ หมายถึง เราซึ่งเป็นฝ่ายผู้
พูดไม่รวมผู้ฟัง
ปกครองบ้านเมือง
ครองเมือง
ตี
ทั้งสิ้น ทั้งหมด
ตั้งอยู่มั่นคง
ยอม ตามปรกติ
ถือศีล
1. ทุ่งกว้างใหญ่ ในหน้าฝนมีน้ำเจิ่ง
2. แหล่งน้ำขนาดใหญ่
ทวย หมู เหล่า
ถึง จุด
ไหว
ผู้หญิง หญิงสาว
น้ำที่ขังในแอ่งที่ตอน
ผู้พ้นจากการถือินสัย ได้แก่ พระภิกษุที่มีพรรษาตั้งแต่ 5
พรรษาขึ้นไปและมีความรู้พระธรรมวินัยพอที่จะปกครอง
ตนเองได้
ไม่เข้าข้างผู้ลักขโมยและผู้ยกยอก
ไม่เดือดร้อนใจ
ไม่ยาก ไม่ไร้ผล

คำศัพท์	ความหมาย
บงศ์	สันนิษฐานว่าหมายถึง ประโคน
บานเมือง	พระนามกษัตริย์องค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์พระร่วง เป็นพระ เชษฐาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
บ่เรือ	ปรณินบัติ รับใช้
เบก	เปิดทาง
เบ็ง, เบื้อง	ทาง ข้าง ด้าน
เบื่องหวนวนอน	ทิศใต้
ปลุกเลี้ยง	ทะนุบำรุง
ป่าว	ผู้ชาย ชายหนุ่ม (น่าจะตรงกับคำว่า ป่าว ในคำว่า คู่บ่าวสาว)
ปากปตุ	ช่องทางเข้าออก
ปู่ครู	ตำแหน่งสมณศักดิ์ครั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี
เพนทีแล้ว	เป็นที่สุดของเขตแดน
ผี	เทวดา
ผี (ผี)	ผีว่า ถ้า
ผีไซ่ (ผีไซ่)	หากมีไซ่ ถ้าไม่มีไซ่
ผิดแผกเสกกว้างกน	ผิดใจแตกแยกกัน ทะเลาะกัน
ผู้อาย	พี่ชายคนแรก พี่ชายคนหัวปี
เผาทยาน	จุดเทียน ตามไฟ
เผื่อ	สรรพนามบุรุษที่ 1 ทวิพจน์ หมายถึง เราทั้งสอง ไม่รวมผู้ฟัง
พ่เชื้อ	พ่อแท้ ๆ , ผู้ที่สืบเชื้อสายเดียวกันในฐานะบิดา
พ่น	พุ่ม, ลักษณะของสิ่งที่เป็นพุ่มยอดแหลมอย่างดอกบัวตูม
พระขพุง	ชื่อภูเขา
พระบาง	ชื่อเมือง ปัจจุบันคือ จ.นครสวรรค์
พลว	ชื่อเมือง ปัจจุบันคือ อ.ปัว จ.น่าน
พาย	ไป
พุง	รบ
พูน	โพ้น โนน
เพื่อน	สรรพนามบุรุษที่ 3 ใช้แทนผู้ที่ตนพูดถึง
เพื่อ	เพราะ
แพ้	ชนะ
แพรก	ชื่อเมือง ปัจจุบันอยู่ใน อ.สรรคบุรี จ.ชัยนาท
แพล	เมืองแพร์ ปัจจุบันคือ จังหวัดแพร่
โทยสี	ชื่อสระน้ำที่อยู่กลางเมืองสุโขทัย
ไพร่	ชาวเมือง พลเมือง
ไพร่ฟ้า	ประชาชน

คำศัพท์	ความหมาย
ไพร่ฟ้าข้าไท	ประชาชนพลเมือง บริวาร
ไพร่ฟ้าหน้าปก	1. ประชาชนพลเมืองทั่วไป 2. ประชาชนผู้มีความเดือดร้อน
ไพร่ฟ้าหน้าใส	ประชาชนพลเมือง
มน	สันนิษฐานว่าเป็นรูปสี่เหลี่ยมตรงมุมโค้งปาน
มา	สันนิษฐานว่าเป็นไทเผ่าหนึ่ง หรืออาจเป็นชาวเมืองน่าน ซึ่งเป็นหัวเมืองขึ้นเมืองไลในดินแดนฝ่ายญวน
ม่าน	ชื่อเมือง สันนิษฐานว่าอยู่ระหว่างจังหวัดแพร่กับจังหวัด น่าน
มาคู่	มาพึ่ง มาอยู่ด้วย หมายถึง มาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร
มาออก	มายอมเป็นเมืองขึ้น
มี	เป็น น่าจะเป็น มี คือ อังมี มีเสียงดังอ้ออิงระงมไป
เมื่อ	ไป มา
เมื่ออชว	ในสมัย เมื่อครั้ง
เมื่ออพรนษา	ในพรรษา ระหว่างพรรษา เมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษา
ยีย	ยุง (เทียบภาษาไทยใหญ่ เย้ แปลว่า ยุง ภาษาถิ่นอีสาน เยีย หรือ สาง หมายถึง ยุงขนาดใหญ่)
รอด	ถึง ตลอด
ราม	ปานกลาง พอดีงาม
รุจาครี	ชื่อข้างทรงของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
लयง	สายเชือกที่ผูกกุบหรือสัปคับรัดกับตัวช้าง, สัปคับ
लग	1. ขนุน (ภาษาไทยใหญ่) 2. หมาก (ภาษาไทยขาว) 3. มะพร้าวพันธุ์หนึ่ง (ภาษาถิ่นอีสาน หมากกลาง หมายถึงมะพร้าวหวานกินได้ทั้งผล)
ลายสีไท	ตัวหนังสือไทย อักษรไทย
ลาว	ไทเผ่าหนึ่ง
ลูกแก้ว	มาจาก
ลูกบงาย	ชื่อเมืองในกลุ่มน้ำป่าสัก สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นเมืองหล่ม เก่า
ลูกเจ้าลูกขุน	ผู้มีเชื้อสาย
ลูกบ้านลูกเมือง	ชาวบ้านชาวเมือง
ลูกทาง	ลู่อทาง หมายความว่า สะดวก (ภาษาถิ่นพายัพและถิ่น อีสาน)
เลื่อน	1. ร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างชายหญิง 2. อ่านหรือสวดทำนองเสนาะ
แล่ (แล)	และ

คำศัพท์	ความหมาย
แล้	1. แล 2. แล้ว
แล่งความ	ตัดสิ้นความ (เทียบภาษาไทยใหญ่ แล่ง แปลว่า ตัดด้วยมีด, ภาษาถิ่นใต้ แล่ง หมายถึง ตัดหรือผ่าเป็นชิ้น)
แลปี	ละปี (เทียบภาษาถิ่นพายัพและถิ่นอีสาน แลปีแล ว่า ปีละ แลคนแล ว่า คนละ)
วาง	เมืองที่มีกำแพงล้อม
วางคำ	ชื่อเมือง อยู่ระหว่างเมืองหลวงพระบางกับเมืองเวียงจันทน์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
วางผา	กำแพงหิน
เวน	ถวาย มอบให้
ไค้	ประดิษฐ์
สคา	ชื่อเมืองในกลุ่มน้ำป่าสัก
สถาบกวัด้วย	ประดิษฐานไว้ที่ ประดิษฐานไว้กับ
สยด	เปียดเสียด
สรलग	ชื่อเดิมของเมืองพิษณุโลกทางฝั่งตะวันตกแม่น้ำน่าน
สรัดภางส	น่าจะหมายความว่า คลองส่งน้ำ ทางหรือท่อระบายน้ำ หรืออาจจะเป็นชื่อเฉพาะของคลองส่งน้ำหรืออ่างเก็บน้ำก็ได้
สวน	ไต้สวน
สวนความ	สอบความ ไต้สวนความ
สองแคว	ชื่อเดิมของเมืองพิษณุโลก อยู่ทางฝั่งตะวันออกแม่น้ำน่าน
สามชน	ชื่อเจ้าผู้ครองเมืองฉอด เรียกว่า ขุนสามชน
สำพาย	ชื่อแม่น้ำเมืองสุโขทัยเก่า
สูด	สวด แสดง (ภาษาถิ่นอีสานและถิ่นพายัพ สูด แปลว่า สวด ในปัจจุบันยังใช้อยู่, เทียบเขมรโบราณ สวด, ภาษาเขมร สูตฺร แปลว่า สวด)
สูดญุดตักลิน	สวดญัตติกฐิน หมายถึง สวดประกาศมอบผ้ากฐิน
สูดธรรม	แสดงธรรม
เสื่อคำ	1. เสื่อลายทอง เสื่อยศ 2. น่าจะตรงกับ เชื้อดำ เชื้อสาย
หันน	ที่นั่น ที่นั่น
หลวก	ฉลาด (เทียบภาษาถิ่นพายัพ หลวก และถิ่นอีสาน หลวก, หลัก แปลว่า ฉลาด)
หลวง	ใหญ่

คำศัพท์

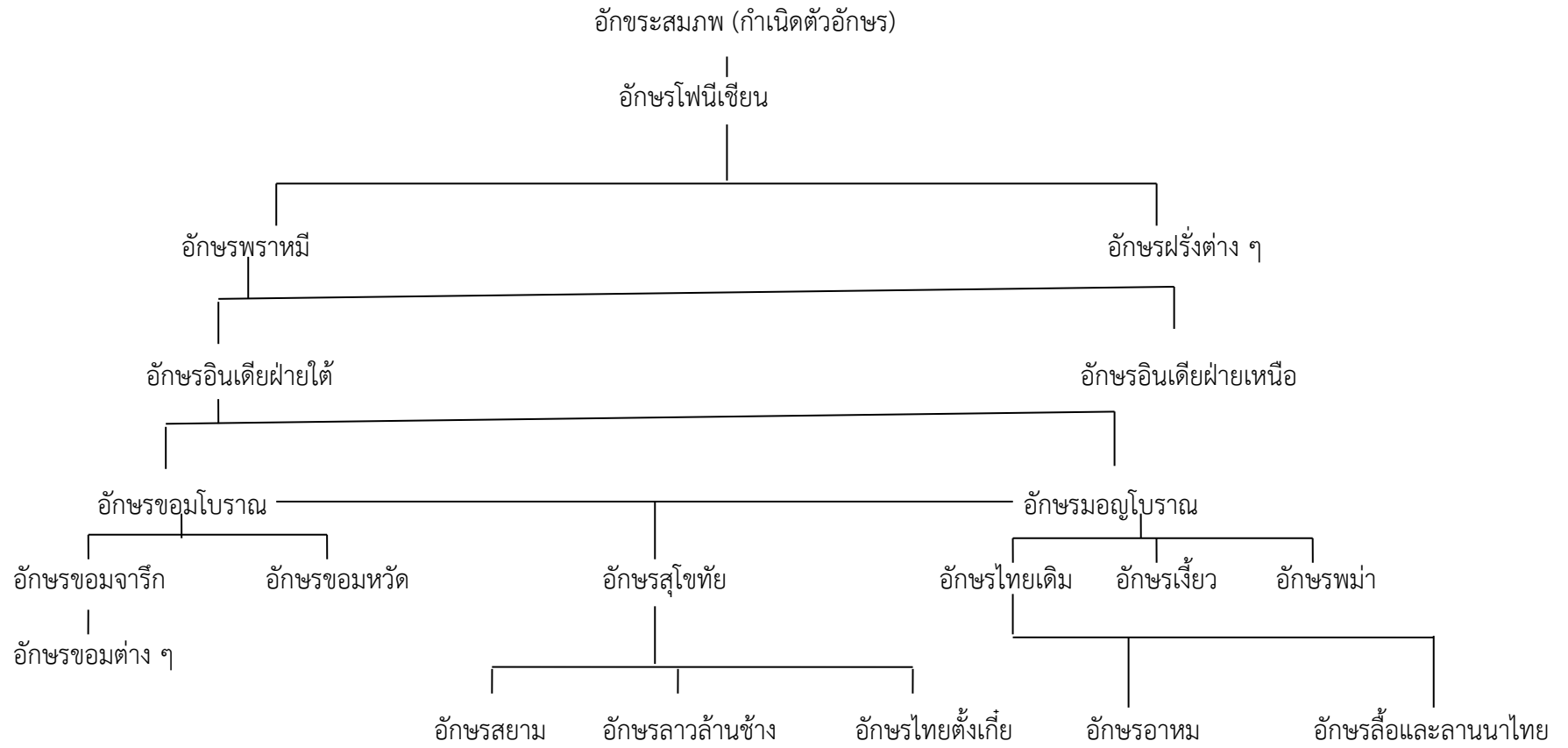
หาว
 หาวฟุ้งหาวรบ
 หาวลาน
 หา

 หาน
 หาย
 เหล้นไฟ
 ไหวดีพลีฎก
 อจน

 อฏฐารศ
 อุ
 โอยทาน

ความหมาย

หัวเราะ ในที่นี้หมายถึง สนุกสนาน รื่นเริง
 แม่ทัพนายกอง
 พระลานหลวง ลานใหญ่
 เริ่ม นั่นเอง (ภาษาไทยใหญ่ หา แปลว่า เริ่ม; ภาษาไท
 ขาว หา แปลว่า นั่นเอง ด้วยตนเอง)
 กล้า เก่ง อาจ สามารถ
 เสื่อมสิ้น สูญหาย
 ตามประทีป
 เคารพและบวงสรวงอย่างถูกต้องตามประเพณี
 ชื่อพระพุทธรูปอยู่ทางทิศเหนือ สันนิษฐานว่า
 คือพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่วัดศรีชุม จ.สุโขทัย
 ชื่อพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ ปางห้ามญาติ
 แม่น้ำอุ ไหลมาลงแม่น้ำโขง
 อวยทาน ให้ทาน ถวายทาน

แผนผังกำเนิดอักษรไทย (ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์)

ภาพแผนผังกำเนิดอักษรไทย (กำธร สติรกุล, 2530 : 64)

